

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Jiří Kamler

Dějiny moravské větve Žerotínů od jejího počátku do pozdního středověku

History of the Moravian branch of house Žerotín until the late Middle
Ages

Praha 2019

Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Poděkování: Na tomto místě bych chtěl poděkovat především paní profesorce Lence Bobkové, za její pomoc a vedení při psaní bakalářské práce. Velký dík patří také mé rodině, za její rozsáhlou podporu. Chci poděkovat i kolegům z bakalářského semináře za jejich cenné připomínky. V neposlední řadě děkuji i mým přátelům, s nimiž se v našem spolku snažíme oživovat historii a kteří mě k tématu bakalářské práce přivedli.

Obrázek 1 Erb rodu ze Žerotína¹

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 26. května 2019

Jiří Kamler

¹

Obrázek

dostupný

online:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/99/COA_Zierotin.jpg [citováno 17. 5. 2019].

Klíčová slova (česky):

Žerotínové, moravská šlechta, Morava, 13. století, 14. století, 15. století, Bludov, Žerotín, Šumvald, Sukolom

Klíčová slova (anglicky):

Žerotín's, Moravian nobility, Morava, 13th century, 14th century, 15th century, Bludov, Šumvald, Sukolom

Abstrakt (česky):

Původních moravských šlechtických rodů, které se v průběhu dějin zařadily mezi vysokou šlechtu není mnoho. Jedním z nich je rod Žerotínů, jehož počátkům a vývoji do počátku 15. století je věnována následující práce. První písemné zmínky o rodu pocházejí z konce 12. století, kdy je již patrná jejich vazba ať už na moravského markraběte či českého krále, v této době pro šlechtu typická. Ve 13. století pak dochází k první fázi rozšíření rodových držav a také k rozrůstání původního rodu Bludoviců do dvou větví – jičínské, vymřelé na počátku 14. století a šumvaldské, která v průběhu 14. století získala ves Žerotín, po které se rod později psal. V celém sledovaném období nepřekročil rod oblast Moravy, dokázal se však v několika případech prosadit do struktur zemské správy, ať už ve správě zeměpanských měst, nebo v oblasti soudní apod. Předci rodu Žerotínů tak nestáli stranou a z pramenů je patrný jejich kontakt s předními církevními a světskými představiteli Moravy, potažmo celého království, i když poněkud ojediněle. V průběhu 14. století se pak stále zřetelněji odděluje větev šumvaldská od žerotínské a díky moravským zemským deskám, lze také rekonstruovat nakládání rodu s majetkem, který až na několik výjimek nedosahoval velkého územního rozsahu.

Abstract (in English):

There are not many of the original Moravian noble families that have been ranked among the high nobility in history. One of them is the Žerotín family, whose origins and development until the beginning of the 15th century is devoted to the following work. The first written mention of the family comes from the end of the 12th century, when their connection to the Moravian Margrave or the Czech King, typical for the nobility, is already evident. In the 13th century, the first phase of the expansion of family possessions and the expansion of the original family of Bludovicové into two branches - jičínská, which at the beginning of the 14th century died out and the šumvaldská, which in the 14th century acquired the village of Žerotín, after which the family later wrote. Throughout the period under review, the family did not exceed the Morava region, but in several cases it managed to assert itself into the structures of the provincial administration, whether in the administration of landlords or in the judicial area, etc. The ancestors of the Žerotín family did not stand aside and their contacts with the prominent ecclesiastical and religious communities, secular representatives of Moravia, or the whole kingdom, were evident, though sometime sporadically. In the course of the 14th century, the šumvaldská branch was increasingly separated from žerotínská and thanks to the Moravian land plates, it was also possible to reconstruct the management of the family with property, which, with a few exceptions, did not reach a large territorial scope.

OBSAH

ÚVOD I	
1	SOUČASNÝ STAV ZPRACOVÁNÍ TÉMATU, METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA..... II
2	MÝTICKÝ PŮVOD RODU V PAPROCKÉHO ZRCADLE SLAVNÉHO MARKRABSTVÍ MORAVSKÉHO VIII
3	ROD BLUDOVICŮ..... XIV
3.1	PRVNÍ GENERACE XIV
3.2	DRUHÁ GENERACE XXIV
4	JIČÍNSKÁ VĚTEV..... XXX
5	ŠUMVALDSKÁ A SUKOLOMSKÁ VĚTEV XLI
6	POTÝKÁNÍ SUKOLOMSKÉ, ŠUMVALDSKÉ A ŽEROTÍNSKÉ VĚTVE..... L
7	VĚTEV ZE ŠUMVALDU..... LVI
7.1	DRSLAV ZE ŠUMVALDU LVI
7.2	MATĚJ ZE ŠUMVALDU LVIII
7.3	BENEŠ ZE ŠUMVALDU LVIII
7.4	MIKULÁŠ ZE ŠUMVALDU LX
7.5	JINDŘICH ZE ŠUMVALDU..... LXII
7.6	JAN ZE ŠUMVALDU LXV
7.7	ADAM ZE ŠUMVALDU LXVIII
7.8	BOHUŠ ZE ŠUMVALDU A JEHO DĚTI LXIX
8	VĚTEV ZE ŽEROTÍNA..... LXXV
8.1	MARKÉTA ZE ŽEROTÍNA A JEJÍ DĚTI..... LXXV
8.2	BUŠEK ZE ŽEROTÍNA LXXVIII
8.3	BERNARD A PETR ZE ŽEROTÍNA LXXVIII
ZÁVĚR.....	LXXX
9	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY: LXXXIV

PRAMENY	LXXXIV
LITERATURA.....	LXXXVI
10 SEZNAM OBRÁZKŮ V TEXTU:.....	LXXXVIII
11 SEZNAM ZKRATEK:.....	LXXXIX
PŘÍLOHY.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 1.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 2.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 3.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

Úvod

Rod moravských Žerotínů je spojován zejména s dobou 30tileté války a stavovského povstání, kdy stál na vrcholu moci. Je však zarážející, že neexistuje žádná monografie věnovaná počátkům rodu a jeho vývoji před dobou největší slávy. Na tento problém jsem narazil při rekonstrukci družiny jednoho z předků rodu – Fraňka ze Sukolomi, kterou se se svými přáteli a nadšenci do historie zabývám. Tato práce tedy postihuje historii jednoho z předních moravských rodů od prvních dohledatelných zmínek až po začátek husitských válek. Rod je pomocí listin a záznamů v moravských zemských deskách zkoumán z hlediska majetkové či sňatkové politiky, zakladatelské činnosti, sídelní strategie, a také zapojení se do správy země u osob držících příslušný úřad. Zabývá se i vztahy k vládnoucím elitám nebo podobou pečetí. Z hlediska struktury se jedná o v zásadě genealogický přehled příslušníků jednotlivých větví v chronologickém sledu. Pramenná základna je totiž natolik široká, že bakalářské studium se všemi jeho povinnostmi neumožňuje ji probádat do patřičné hloubky a proto je historie rodu mírně ochuzena o širší celozemské reálie, a také o obecný vývoj šlechty. Předkládanou práci chápu jako podklad pro další bádání o rodě Žerotínů a jejich začlenění do širších souvislostí vývoje moravské šlechty.

1 Současný stav zpracování tématu, metodologická východiska

Z hlediska rodu Žerotínů, je nejvíce pozornosti upřeno na období 2. poloviny 16. a první poloviny 17. století. Do této doby spadají Jan starší ze Žerotína a jeho syn Bernard, o kterých píše Petr Kozák.² Nejslavnějším představiteli rodu Karlu staršímu ze Žerotína, se v samostatné monografii věnuje Tomáš Knoz.³ Všímá si v ní Karlova zájmu o rodinnou historii a rozebírá vytvoření rodového mýtu Bartolomějem Paprockým. Tímto mýtickým původem se budu v práci také zabývat, protože je při absenci rodové pověsti jedním z mála zdrojů dobové představy o vlastním původu. Monografie Tomáše Knoze spolu s jeho studií ve sborníku věnovaném Jaroslavu Mezníkovi⁴ tak může svým způsobem hrát roli určitého komentáře k faksimilii tisku *Zrcadla slavného markrabství moravského Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké Vůle*,⁵ s nímž jsem pracoval a ve které zákonitě jakýkoliv komentář chybí. Jedná se totiž o moderní paleografické vydání olomouckého tisku z tiskárny dědiců Milichtallerových z roku 1593.

Na půdě filosofické fakulty Univerzity Karlovy vznikla bakalářská práce Kateřiny Schmidtové věnovaná Žerotínům v 16. století. Sleduje v ní soudní spory,

² KOZÁK, Petr, *Jan starší z Žerotína: Příspěvek k pozdně středověkému žoldněrství*, In: Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách, Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 2007, s. 609–634; TÝŽ, *Vzestup rodu Žerotínů: Život a odkaz Jana staršího z Žerotína a z Fulneku*, In: Časopis Matice moravské, roč. 124, č. 1, 2005, s. 47–81; TÝŽ, KOZÁK, Petr, *Dvůr a rezidence Bernarda z Žerotína a z Fulneku ve světle testamentu z 23. 7. 1532: Alternativa zaniklého zeměpanského dvora pro opavskou nobilitu?* In: Korunní země v dějinách českého státu. III. Rezidence a správní sídla v zemích České koruny ve 14. – 17. století. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta ve vydavatelství Togga, 2007, str. 217 – 231.

³ KNOZ, Tomáš, *Karel starší ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha: Vyšehrad, 2008.

⁴ KNOZ, Tomáš, *Středověký původ moravské šlechty v Zrcadle Bartoloměje Paprockého*, In: Ad vitam et honorem Jaroslao Mezník, Brno: Matice moravská, 2003, s. 149–165.

⁵ PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*, Faksimilie prvního vydání v olomoucké tiskárně dědiců Milichtallerových roku 1593, Ostrava: Genealogická agentura, 1993.

které Žerotínové vedli a nastiňuje i počátky rodu a jejich držbu panství Starý Jičín, potažmo založení Nového Jičína.⁶

Co se týče monografií nebo článků k historii rodu v mnou sledovaném období podařilo se mi najít pouze základní nástin genealogie rodu v pravidelné rubrice Ladislava Hosáka vydávané v Časopise přátel starožitností v Praze, v níž se věnuje starým moravským rodům.⁷ Jde ale jen o pár stránek, ve kterých sleduje moravské rody se lvem v erbu. Pomohl mi však v základní orientaci ve složitě dohledatelných vztazích jednotlivých osob a generací patřících do nejstarší vrstvy dějin rodu. Na Hosákův text navazuje Jiří Lapáček, který vydal brožuru věnovanou Žerotínům,⁸ a kde se věnuje i původů rodu. K Hosákovým závěrům přidává i další informace pro 15. století, využitelné pro mou práci. Těžiště jeho publikace však opět leží v raném novověku.

Co se týče faktické historie rodu, čerpal jsem téměř výhradně z editovaných pramenů převážně diplomatické povahy. Ty mi zprostředkovaly především jednotlivé díly moravského diplomatáře.⁹ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* je dostupný online na stránkách Centra mediévistických studií,¹⁰ takže jeho studium z hlediska přístupnosti nepředstavuje výraznější problém. Práce s ním ovšem skýtá jistá úskalí, neboť v něm nejsou jasně rozlišena falsa, a v případě Bočkovy editorské práce jsou jím i některá falsa uměle vytvořena. Proto jsem sáhl po kritickém komentáři ke třetímu svazku moravského diplomatáře známé editorské dvojice Sáša Dušková Jindřich Šebánek.¹¹ Jenže kritický komentář postihuje pouze třetí díl moravského kodexu, a proto bylo nutné

⁶ SCHMIDTOVÁ, Kateřina, *Moravští Žerotínové v první polovině 16. století*, Bakalářská práce, Praha: Ústav českých dějin, 2018.

⁷ HOSÁK, Ladislav, *Příspěvky k starému rodopisu moravskému*, In: Časopis přátel starožitností v Praze, Praha: Společnost přátel starožitností československých v Praze, 1937, s. 125–130.

⁸ LAPÁČEK, Jiří, *Po stopách Žerotínů*, Přerov: Statutární město Přerov, 2012.

⁹ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae II–XV*, ed. BOČEK, Antonín/ CHYTIL, Josef/ BRANDL, Vincenz/ BRETOLZ, Berthold, Olomouc/Brno: 1839–1908.

¹⁰ Odkaz na archiv: <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=3> [citováno 19. 5. 2019]

¹¹ DUŠKOVÁ, Sáša, ŠEBÁNEK, Jindřich, *Kritický komentář k Moravskému diplomatáři: zpracování látky z III. Svazku Bočkova moravského kodexu*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1952.

paralelně nahlížet do diplomátáře českého,¹² rovněž dostupného na stránkách CMS, ve kterém se listiny z moravského prostředí také objevují a ve kterém jsou falša a pravé listiny rozlišeny. V textu tak jsou v případě některých listin odkazy jak na moravský diplomátář, odkud je listina citována, tak i na český, poskytující informaci, že se jedná o falsum. V moravském diplomátáři se objevuje také závět biskupa Bruna, pro niž jsem využil studie ve sborníku *Závět olomouckého biskupa Bruna z roku 1267* editovaném Karlem Jiříkem.¹³ Dalším velmi nosným pramenem pro mne byly moravské zemské desky. Z hlediska teritoriálního jsem využil olomoucké a brněnské zemské desky.¹⁴ Pro lepší zorientování se v nich a snadnější vyhledávání představitelů rodu jsem využil rejstřík jmen osob a lokalit v moravských zemských deskách z pera Františka Černého.¹⁵

Poměrně rozsáhlé heslo Jana Slavíka k rodu pánů ze Žerotína lze nalézt v *Ottově slovníku naučném*.¹⁶

V otázce úřadů a uspořádání správy země mi byla velkou oporou monografie Libora Jana věnovaná moravskému zemskému soudnictví ve 13. století.¹⁷

V bakalářské práci jsem se také zaměřil na místa, která sloužila Žerotínům, a jejich předkům za sídla. Jako přehledovou práci jsem využil jeden z dílů edice *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a Slezsku* věnovaný Severní Moravě, jež editoval Zdeněk Fiala.¹⁸ Tento díl postihuje všechny sídelní místa, tak jak si

¹² *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I–V*, ed. FRIEDRICH, Gustav/ BISTRICKÝ, Jan/ DUŠKOVÁ, Sáša et ŠEBÁNEK, Jindřich/ DUŠKOVÁ, Sáša et VAŠKŮ, Vladimír, Praha: 1962–2002.

¹³ JIŘÍK, Karel, et alii, *Závět olomouckého biskupa Bruna z roku 1267*, Ostrava: Městský archiv, 1968.

¹⁴ *Die Landtafel des Markgrathumes Mähren (1348–1466): Brünnner Cuda/ Olmützer Cuda*, edd. DEMUTH, Karl et CHLUMECKÝ, Petr et CHYTIL, Josef et WOLFSKRON, Adolf, Brno: 1856.

¹⁵ ČERNÝ, František, *Ukazatel jmen k latinským zemským deskám brněnským a olomouckým*, Brno: Historická komise při Matici moravské, 1914.

¹⁶ OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný*, sv. 27, Praha: J. Otto, 1908, s. 814–823, dostupné online: <http://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:cd5b04b0-eb9b-11e4-a511-5ef3fc9ae867?page=uuid:5019c9d0-0ef2-11e5-b269-5ef3fc9bb22f> [citováno 19. 5. 2019], heslo zpracoval SLAVÍK, Jan.

¹⁷ JAN, Libor, *Vznik zemského soudu, a správa středověké Moravy*, Brno: Masarykova univerzita, 2000.

¹⁸ FIALA, Zdeněk (edd.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Severní Morava*, Praha: Svoboda, 1983.

je v historii Žerotínové postupně vybírali, ovšem pro srovnání a úplnost jsem v jednotlivých případech použil další materiály. V případě obce a hradu Bludov je to monografie Stanislava Balíka *Pozdvihni se duše z prachu*,¹⁹ v níž probírá historii bludovské farnosti, ale nejen ji. Postihuje také jiná fakta vhodná pro využití. Mnoho informací lze také nalézt v poněkud starší knize Jana Březiny, bludovského historika.²⁰ Jarmila Marková publikovala ve sborníku olomouckého národního památkového ústavu článek, v němž podává jak výklad o bludovském kostele svatého Jiří,²¹ tak řeší i otázku vzniku obce a z tohoto titulu jsem s ní pracoval pro srovnání s ostatními monografiemi. Jako další materiál k Bludovu byl použit článek Vladimíra Březiny s názvem *Bludovská erbovní rychta*,²² ve kterém řeší hlavně podobu vesnice Bludov, ale i otázku jejího založení. Dalším sídelním místem, spjatým tentokrát s jičínskou větví Žerotínů, byl Starý Jičín. O této dnes již zřícenině napsal kolektiv autorů monografii s názvem *Hrad Starý Jičín*.²³ Hradu a panství Starý Jičín se také věnoval historik Adolf Turek, jehož práce pro mě byla velmi přínosná z hlediska studia jeho historie.²⁴ Pro úplnost jsem zařadil i dokument netradiční povahy a to velmi zasvěcený turistický průvodce.²⁵ Neméně významným sídelním místem předků Žerotínů byl také Šumvald. Tomáš Vítek napsal článek o kostele v Šumvaldě, ve kterém řeší i vznik obce popřípadě tvrze a jejich držbu.²⁶ Celým regionem se pak zabýval Viktor

¹⁹ BALÍK, Stanislav, *Pozdvihni se duše z prachu: příběh bludovské farnosti sv. Jiří*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013.

²⁰ BŘEZINA, Jan, *Paměti obce Bludova*, Vyškov: tiskárna Františka Obziny, 1927.

²¹ MARKOVÁ, Jarmila, *Kostel sv. Jiří v Bludově*, In: Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, Olomouc: Národní památkový ústav, 2005, s. 37–41.

²² BŘEZINA, Vladimír, *Bludovská erbovní rychta*, In: Severní Morava, sv. 78, Šumperk: Vlastivědné muzeum v Šumperku, 1999, s. 33–44.

²³ AUGUSTINKOVÁ, Lucie et KNÁPEK, Aleš, et MARTINEC, Petr, *Hrad Starý Jičín*, Opava: ŠMÍRA PRINT, 2014.

²⁴ TUREK, Adolf, *Hrad a panství Starý Jičín*, Opava: Muzeum Novojičínska, Zemský archiv v Opavě, 2. vydání, 2014.

²⁵ VOJKOVSKÝ, Rostislav, *Starý Jičín, Zřícenina hradu západně od Nového Jičina, Řada vlastivědných průvodů „Putujme po hradech a zámcích“*, Hukvaldy-Dobrá: Miroslav Bitter – PUTUJME, 2012.

²⁶ VÍTEK, Tomáš, *Šumvald (okr. Olomouc), farní kostel sv. Mikuláše*, In: Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, Olomouc: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Olomouc, 2007, s. 91–104.

Pinkava.²⁷ Datum založení tvrže lze vyčíst z práce Dobroslava Líbala.²⁸ O jménu obce pak pojednává Ladislav Hosák v monografii věnované místním jménům na Moravě a ve Slezsku.²⁹ Paradoxně o vsi Žerotín, po které se rod také psal a pod tímto jménem vešel ve všeobecnou známost, nebylo samostatně psáno nic.

Součástí studia jednotlivých zástupců je také otázka pečetí. Pro další práci s pečeti lze využít monografii speciálně jim věnovanou, kterou vypracoval Miroslav Milec s Helenou Sedláčkovou. Pro mou práci jsem ji také použil, dají se v ní ale nalézt i pečete Žerotínů, které tato práce nepostihuje. Doporučuji k této monografii nicméně přistupovat opatrně, protože podle mého zjištění, může obsahovat některé nesrovnalosti ohledně historie rodů či jejich zástupců, jejíž sledování však není primární cíl této monografie.³⁰

K otázce formování a původu moravské šlechty se ve svých člancích vyjádřili Josef Žemlička a Martin Wihoda.³¹ Josef Žemlička se v četných monografiích také zabývá obecně politickými či hospodářskými poměry v českém knížectví, potažmo království za doby Přemyslovců.³² Přehledné medailonky jednotlivých panovníků zpracoval Petr Čornej.³³ Hledá-li čtenář nějakou přehledovou práci věnovanou Moravě, doporučuji mu sáhnout po prvním dílu edice *Dějiny Moravy* od Josefa Války věnovanému středověkému období.³⁴ Podrobněji se Moravou v době lucemburské zabývá Jaroslav Mezník.³⁵

²⁷ PINKAVA, Viktor, *Uničovský a Rýmařovský okres*, In: *Vlastivěda moravská*, Brno: Muzejní spolek, 1922, s. 220.

²⁸ LÍBAL, Dobroslav, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha: Unicornis, 2001.

²⁹ HOSÁK, Ladislav, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II.*, Praha: Academia, 1980.

³⁰ MILEC, Miroslav, SEDLÁČKOVÁ, Helena, *Šlechtické rodové pečete Čech a Moravy II*, Brno: Ivo Sperát, 2014; popřípadě i první díl MILEC, Miroslav, *Rodové pečete*, Brno: Ivo Sperát, 2011.

³¹ WIHODA, Martin, *Geneze moravské šlechty*, In: *Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis*, Řada C, Opava: Slezská univerzita v Opavě 2, 1995, s. 23–41; ŽEMLIČKA, Josef, *“Moravané” v časném středověku*, In: *Český časopis historický*, Praha: Historický ústav ČSAV 90, č. 1, 1992, s. 17–32.

³² ŽEMLIČKA, Josef, *Čechy v době knížecí*, Praha: NLN, 1997, TÝŽ, *Počátky Čech královských*, Praha: NLN, 2002, TÝŽ, *Království v pohybu*, Praha: NLN, 2014, TÝŽ, *Přemysl Otakar II*, Praha: NLN, 2011, TÝŽ, *Století posledních Přemyslovců*, Praha: Melantrich, 1998.

³³ ČORNEJ, Petr, *Panovníci českých zemí*, Havlíčkův Brod: Fragment, 1992.

³⁴ VÁLKA, Josef, *Dějiny Moravy: Díl 1. středověká Morava*, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1991.

Problematice šlechty, její majetkové a sociální struktury, politice a kulturní prezentaci se věnoval Jiří Jurok.³⁶ Josef Macek píše o šlechtě z hlediska rozdělení jednotlivých vrstev šlechty a jejich českého pojmenování.³⁷ V Nakladatelství lidové noviny také vzniká edice věnovaná jednotlivým šlechtickým rodům,³⁸ která poskytuje řadu inspirací a využitelných metodologických postupů.

Pro výzkum rodu bylo nutné provést prosopografickou analýzu, která byla mnohdy složitá, protože se nedalo vždy najít rodinné vazby mezi jednotlivými generacemi. Zároveň jsem používal biografické postupy při vytváření jednotlivých biografických medailonků členů rodu. Ke studiu šlechty také neodmyslitelně patří genealogická práce a zejména heraldické pozorování v případě rekonstrukce rodových erbů či znaků. Erby a znaky ve fyzické podobě se dochovaly pouze pro mladší období rodu, nicméně předpokládám velkou podobnost se staršími znaky, která je patrná z pečeti některých zástupců rodu. Proto je do jisté míry uplatněna i sfragistika. Těžiště celé práce však leží v práci s prameny diplomatické povahy, ne jen listinami ale i veřejnými úředními knihami, tedy moravskými zemskými deskami.

³⁵ MEZNÍK, Jaroslav, *Lucemburská Morava*, Praha: NLN, 1999.

³⁶JUROK, Jiří, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudalit v českém státě ve 13. – první polovině 17. století*, Nový Jičín: J. Jurok, 2000.

³⁷ MACEK, Josef, *Česká středověká šlechta*, Praha: Argo, 1997.

³⁸ Například POKLUDA, Zdeněk, *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha: NLN, 2012; SVOBODA, Miroslav, *Páni ze Strakonice: vládci Prácheňska a dobrodinci johanitů*, Praha: NLN, 2010; PAPAJÍK, David, *Švábenicové: velcí kolonizátoři a jejich následovníci*, Praha: NLN, 2009; PAPAJÍK, David, *Páni ze Sovince: dějiny rodu moravských sudích*, Praha: NLN, 2005; BALETKA, Tomáš, *Páni z Kravař: z Moravy až na konec světa*, Praha: NLN, 2004.

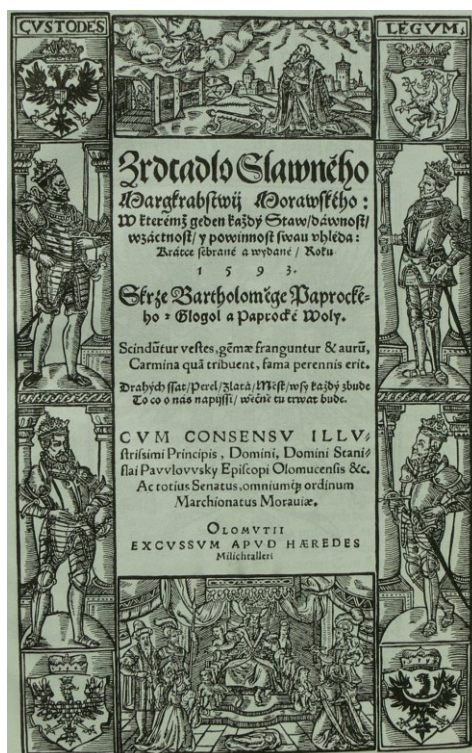
2 Mýtický původ rodu v Paprockého Zrcadle slavného markrabství moravského

Hledáme-li u Žerotínů, pro šlechtu typické mýtické ukotvení rodu v historii světa popřípadě domovském regionu, například v podobě rodové pověsti nemáme jinou možnost, než upřít svou pozornost až do 16. století. V raném novověku totiž šlechtické rody za účelem legitimizace svého výlučného postavení hledaly nebo vytvářely pověsti o svém původu. Nejinak tomu bylo i u Žerotínů. Tento pozdní nástup souvisí s postupným etablováním rodu a jeho zakotvením mezi vysokou šlechtou, započatým teprve po povýšení do panského stavu v roce 1480, s kterým souvisí i zájem o původ rodu, jenž měl namnoze i praktické důvody, například pro dokázání starobylosti rodu nutné k samotnému povýšení. Podobně postupovaly i další šlechtické rodiny, pokud tedy neměly k dispozici nějakou starší rodovou pověst.

Žerotínové pak pro své ukotvení mezi renesanční vysokou šlechtou využili služeb původem polského nižšího šlechtice Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké Vůle (z Glogol a Paprocké Woly). K jeho genealogické práci však nelze přistupovat bez výhrad. Paprocký totiž nedokázal posuzovat informace podle jejich charakteru. Nerozlišoval tak mezi autentickými, například právními dokumenty a vyprávěním legendistického charakteru přežívajícím v prostředí jednotlivých rodů. Českou, potažmo moravskou historii též přetvářel na základě polských poměrů, které znal a kterým se věnoval ve své dřívější tvorbě. Těžko též působí věrohodně jako autor závislý na štedrosti objednavatele konkrétního díla, z které se po celý svůj život nedokázal vymanit. Vytýkáno mu tak v moravském prostředí bylo jeho spojení s politickým a náboženským prostředím v okruhu olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského, jehož byl dvořanem. Paprocký byl i tak spjat s katolickou vírou, jako autor spisů moralistního a náboženského charakteru, což mohlo hrát roli při popisu historie nekatolického rodu. Nelze mu, ale vytknout jeho průkopnictví, a také to, že se stal základem pro pozdější čerpání nebo úpravy barokních historiků.

V Paprockého díle je možno vysledovat tři typy šlechtických rodových legend. Prvním typem je legenda založená na provázanosti rodu s významnou osobností antických dějin. Tak je tomu například u Rožmberků, odvozujících svůj

původ z antického rodu Ursiniů. Druhým typem rodové a erbovní pověsti bylo propojení rodu s nějakou knížecí nebo královskou dynastií. Jako tomu bylo právě u Žerotínů. Posledním typem bylo odvolání se na nějakého prapředka, který se mezi urozené dostal panovníkovým povýšením reagujícím na nějaký statečný čin. Paprocký čerpal z nejrůznějších psaných kronik a jiných dokumentů z rukou šlechty, dále z tradovaného ústního vyprávění. Mnoho historií, erbovních pověstí a legend si však modifikoval podle vlastních představ. Jedním z těchto případů by měli být i Žerotínové. O nich píše Paprocký ve svém *Zrcadle slavného markrabství moravského*,³⁹ ve kterém lze nalézt i jiné šlechtické rody či duchovní osoby.⁴⁰

Obrázek 2 Titulní strana Zrcadla slavného markrabství moravského⁴¹

Kapitolu věnovanou Žerotínům Paprocký začíná rokem 861, do kterého klade počátek erbu a rodu Žerotínů. Odvolává se přitom na polské a ruské anály, a také na warmienského biskupa Martina Cromera (*Kronika Polska Marcina*

³⁹ PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného markrabství moravského krátce sebrané a vydané roku 1593 skrze Bartoloměje Paprockého z Paprocké Woly*, Ostrava: Genealogická agentura, 1993.

⁴⁰ KNOZ, Tomáš, *Karel starší ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 74–77.

⁴¹ Obrázek je dostupný online: <http://moravskaorlice.blogspot.com/2014/09/zrcadlo-slavneho-markrabstvi-moravskeho.html> [citováno 17. 5. 2019].

Kromera Biskupa Warminskiego).⁴² Samotný počátek rodu spojuje s příchodem ruských knížat do východních krajin, konkrétně jmenuje Ruryka, Seniawa a Trubora, mezi jejichž potomky měla vzniknout nenávisť, zvláště mezi potomky Rurykovými.

S další zmínkou přichází k roku 971, kdy měl mít ukrutný tyran Jaropelt, syn knížete Swatoslawa, v úmyslu zavraždit svého bratra Kolgu s jeho synem. Jeho úmysl však údajně Kolga prohlédnul a ve snaze zachránit hlavně svého syna, vyslal jej s náležitým množstvím zlata a stříbra do služby českým knížatům. Jaropelt jakmile tuto skutečnost zjistil, svou vlastní rukou svého bratra zabil. O tomto zločinu se však dozvěděl třetí bratr Wlodimir, kníže Nowohradský, a stejným skutkem pomstil svého zavražděného bratra. Jaropeltova knížectví pak rozdělil mezi svých dvanáct synů.

Kolgův syn se o těchto krutých činech sice dozvěděl, ale už byl v českém knížectví natolik zabydlen, že se vzdal svého knížecího titulu a začal používat rytířský titul a nadále zůstal v Čechách. Zvláštní je i způsob, jak přišel ke svému jménu. Mělo se to stát tak, že když s někým mluvil svou rodnou ruštinou, často říkal: „Jdi do vraha“, „Oddej se vrahu“, podle tohoto jeho zvyku začalo se mu říkat Wrah. Stejně tak se i začalo říkat jeho statkům, které byly nazývány Wrahowské.

Dále se dovídáme o podobě erbu. Sám Wrah i jeho potomci měli používat černého lva na červeném štítu, který užívali už jejich předkové ruská knížata. Dokladem ruského knížecího původu má být i list psaný ruským písmem, který dal Kolga svému synovi.

Tento list měl nabýt důležitosti, jak pokračuje Paprocký, v době Jana Lucemburského. V těchto dobách žil Paprockým prvně s přídomkem zmíněný Žerotín, Plichta ze Žerotína (přesněji je to Plichta ze Žirotína, který však k moravskému rodu Žerotínů nepřísluší). Toho se král český a polský Jan při společném objíždění vojska zeptal, zda se jeho předkové narodili v Čechách nebo na Moravě, nebo přišli do těchto zemí odněkud jinud. Plichta mu měl odpovědět právě tvrzením o svém ruském knížecím původu. Na to král prohlásil, že pokud to Plichta dokáže, prohlásí ho znovu knížetem a dá mu všechny své statky. Plichta

tedy poslal svého strýce Giřijka Wrahowského k ruským knížatům s oním památným listem. Ten jakmile vyřídil vše, co Plichta potřeboval, vracel se zpět. U Nowého Hradu však obdržel zprávu, že byl král Jan poražen a Plichta zabit, z čehož upadl do velkého zármutku a následně i nemoci, z které už se nezotavil a zemřel. Před svou smrtí však svěřil listy panu jménem Hlebowice, aby je za patřičnou náhradu donesl do českých krajín. Ty však u něj zůstali a nikdo je nesměl vyzvednout. Do chodu se listy dostaly až při cestě trockého vévody Jana Hlebowice do Itálie, který je chtěl doručit do rukou vlastníků. K Polocku však přitáhl veliký moskevský kníže Iwan Leanovic se svým vojskem, který po dobytí blíže neznámého hradu zajal Jana Hlebowice i se všemi jeho věcmi. Janovi se podařilo z rukou nepřítele dostat, utéct a po čase, kdy se seznámil s Paprockého knihou o erbech království polského, a podal mu o tom všem zprávu.

Poté se po několika odbočkách vrací Paprocký k roku 1319⁴³. Pro tuto zprávu se odvolává na kronikáře Václava Hájka, který má zmiňovat Plichtu ze Žerotína v bitvě u Mühlendorfu. Plichta měl přijet se svou rotou k vojsku Jana Lucemburského mezi posledními a následujícího dne došlo k bitvě, ve které Plichta padl. Dodává však, že někteří kroniku Václava Hájka z Libočan opravují a smrt Plichty ze Žerotína posunují až na bitvu Jana Lucemburského s Francouzi. Tělo Plichty ze Žerotína mělo být pohřbeno v klášteře panenského řádu svatého Františka v městečku Teyncy⁴⁴ v Čechách, který údajně Plichta za svého života založil a nákladně vystavěl.⁴⁵

Z uvedených informací je jasné, že Paprocký při své práci a snaze ukotvit historii rodu pomocí několika reálných historických skutečností zkombinoval rod moravských Žerotínů s českým rodem Žirotínů, které však vzájemně neměli nic společného. Zřejmé je to hlavně u postavy Plichty, Paprockým jmenovaného ze Žerotína, ve skutečnosti však ze Žirotína. Tento Plichta opravdu vystavěl město

⁴³ Bitva u Mühlendorfu mezi Ludvíkem Bavorem a Fridrichem I. Habsburským proběhla však v roce 1322. Podrobněji BALOUN, Antonín, *Bitva u Mühlendorfu a její odraz (nejen) v rytířské literatuře*. Diplomová práce, Praha: Ústav českých dějin, 2010.

⁴⁴ Mínen Panenský Týnec.

⁴⁵ PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*, pag. 89–91.

Panenský Týnec a je pohřben v tamějším klášteře, po své smrti v bitvě u Mühldorfu.⁴⁶

U Paprockého i přes veškerou pochybnost o pravdivosti jeho vyprávění je však patrný hlubší význam všech jím zmíněných elementů a jejich konkrétní záměr. Za pomoci odkazů na ruské a polské kroniky, warmienského biskupa Cromera či kroniku Václava Hájka z Libočan se snaží navodit atmosféru historické vědecké důvěryhodnosti výkladu. Spojitost s knížecím rodem Rurikovců pak má dokázat starobylost rodu a vysoké postavení jeho dávných příslušníků. Nechybí ani zásluhy ve službách české koruny a důkaz rytířských ctností a statečnosti, pozorovatelné ve vzdání se knížecího stavu a přechod na stav rytířský. Nelze opominout ani odvození rodového jména, jak to můžeme vidět v případě jména Vrah odvozeného od vraždy v rodině. Se jménem ruku v ruce jde i erb rodu přejatý od ruských knížat, který Paprocký posílil ještě zmínkou o knížeti Lvu, zakladateli Lvova. Příhodou s Janem Lucemburským vysvětluje Paprocký absenci rodových dokumentů ztracených po cestě a důvod povýšení do šlechtického stavu – Plichta byl tzv. „k důstojenství přiveden“. Vypořádává se též s existencí různých rodových linií, když uvádí, že linie povýšená do panského stavu se této cti domohla působením na poli válečném, kdežto linie setrvávající ve stavu rytířském se věnovala hospodářství.⁴⁷

Zajímavé však je, že Paprocký přistoupil ke zcela novému konstruktivnímu rodové legendy. Měla být totiž známa pověst o rodovém praotci Bludovi z Bludova, markraběcím úředníkovi, která se však do dnešní doby nezachovala. Je možné sledovat souvislost s podobnými rodovými pověstmi u pánů z Lipé, Pernštejnů, Boskoviců či Rožmberků, čímž Paprockého výklad zařadil Žerotíny k nejstarším českým rodům.⁴⁸

Existuje i verze rodové pověsti vycházející z Paprockého Zrcadla na dokázání věrnosti Žerotínů jako katolického rodu. Nese název *Virtus leonina* a

⁴⁶ Viz Ottův slovník naučný, heslo ze Žirotína s. 844–845, dostupné online: <http://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:cd5b04b0-eb9b-11e4-a511-5ef3fc9ae867?page=uuid:544dd690-0ef2-11e5-b269-5ef3fc9bb22f> [citováno 19. 5. 2019], heslo zpracoval SEDLÁČEK, August.

⁴⁷ KNOZ, Tomáš, *Středověký původ moravské šlechty v Zrcadle Bartoloměje Paprockého*, s. 60; povýšení jedné z větví Žerotínů do panského stavu proběhlo v roce 1480.

⁴⁸ KNOZ, Tomáš, *Karel starší ze Žerotína: Don Quijote v labyrintu světa*, s. 81.

pochází z pera rakouského jezuita Dominika Františka Calina z Marienbergu.⁴⁹ Tento konstrukt má smysl zejména v období rekatolizace českých zemí po porážce stavů císařskými vojsky na Bílé hoře v roce 1620.

⁴⁹CALIN DE MARIENBERG, Dominicus, Franciscus, *Virtus Leonina, Ex conspicuo et percelso Vetustissimorum Ac Potentissimorum*, Dostupné online: https://books.google.cz/books?id=iM9fAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [citováno 9. 3. 2019].

3 Rod Bludoviců

3.1 První generace

Nejstarší členy pozdějšího rodu Žerotínů můžeme vysledovat již na konci 12. století. Ve dvou listinách z tohoto období ve svědečných řadách vystupuje *Oneš* (Ones, Onso), kterého by bylo možno k rodu přiřadit na základě častého výskytu tohoto jména u rodových příslušníků, či přídomku *Onšovic*⁵⁰ (Onsouic) u pozdějších členů rodu. První z těchto listin má nejasnou dataci, nicméně datum jejího vzniku je kladeno mezi roky 1175-1178.⁵¹ Druhá pochází z roku 1180 a je na ní *Oneš* uveden jako komoří.⁵² Obě tyto listiny však poukazují na blízkost ke knížecímu prostředí, neboť u první jmenované je přítomen kníže Soběslav a přiložil k ní i svou pečeť, druhou pak dokonce vydal kníže Bedřich.

První zmínka o přídomku ze Žerotína se vyskytuje v listině papeže Řehoře VIII. z roku 1187 adresovaná přímo rytíři Hynkovi ze Žerotína (*Hinconi de Serotin*), který se má vydat na křížovou výpravu. Je však jasně dokázáno, že jde o fiktivní písemnost a samotný přídomek se objevuje až v průběhu 14. století.⁵³

Prvním všeobecně historiky uznávaným zástupcem rodu je *Blud*.⁵⁴ Odtud tedy pojmenování původního rodu jako *Bludovici*. Blud poprvé vystupuje v listině ze 7. června 1195 vydanou Jindřichem Břetislavem.⁵⁵ Jedná se však o falsum. Je zde zmíněn jako urozený z provincie Olomouc spolu s Přeborem (*Predbor*), jeho bratrem.⁵⁶ Přebor pak vystupuje samostatně roku 1197 na šlechtické listině blahoslaveného rytíře Hroznaty.⁵⁷ Není však bez výhrad jisté, zda se skutečně jedná o příslušníka rodu. 1. září roku 1200 je uváděn Blud jako *castellanus*

⁵⁰ V listině z roku 1207 vystupuje Prebor Onsouic, který zřejmě také patří k nejstarší známé vrstvě rodu Žerotínů, viz CDM II, s. 22. č. 17.

⁵¹ CDB I, s. 250–251, č. 285.

⁵² CDB I, s. 260–261, č. 292; Onso camerarius.

⁵³ CDB I, s. 440–441, č. 407.

⁵⁴ Dochází k tomu například HOSÁK, Ladislav, *Příspěvky k starému rodopisu moravskému*, In: Časopis přátel starožitností v Praze, Praha: Společnost přátel starožitností československých v Praze, 1937, s. 125.

⁵⁵ CDB I, s. 444–446, č. 411.

⁵⁶ Usuzuje tak HOSÁK, Ladislav, *Příspěvky k starému rodopisu moravskému*, s. 125.

⁵⁷ CDB I, s. 323–325, č. 357.

Preroviensis, znovu je to však falsum tentokrát ze 14. století.⁵⁸ Falsifikátor není bezesbytku vzdálen pravdě, neboť Blud ke konci svého života tuto funkci opravdu zastával.

Proto za nejranější dochovaný dokument se zástupci rodu Bludoviců můžeme pokládat listinu Přemysla Otakara I. z roku 1201, v níž klášteru Hradisko u Olomouce postupuje ves Štěpánovice a ještě i jiné vesnice.⁵⁹ Znovu zde vystupuje Blud společně s Přeborem. Jejich vztah však není blíže určen, jména se nacházejí ve svědečně řadě a jsou rozdělena jménem šlechtice Medla. Z roku 1201 pochází ještě jedna písemnost, ve které už Blud vystupuje sám. Jde o listinu Přemysla Otakara z 6. července, v níž litomyšlskému klášteru postupuje deset popluží v obvodu Chrudimi a možnost prodat kapli sv. Jana na Moravě, v břeclavské provincii.⁶⁰

Pro nejstarší vrstvu rodu je typické velké množství falsifikátů. Nejinak je tomu u údajné listiny knížete Přemysla z roku 1202, ve které potvrzuje založení kláštera na Velehradě svým bratrem Vladislavem, moravským markrabětem.⁶¹ Jedná se o falsum ze 13. století a Bludovo jméno je zde ve tvaru Pludo, což nasvědčuje nedokonalosti falsifikátu. Dalším padělkem je listina Vladislava Jindřicha pro klášter Hradisko z 22. února roku 1203.⁶² Paradoxně se z této listiny dozvídáme o rodu Bludoviců mnoho informací, bohužel je není možné považovat za důvěryhodné, ačkoliv falsum pochází ještě ze 13. století. Pro úplnost uvedu, že se jedná o doložení příbuzenských vztahů a dalších členů rodu ve svědečně řadě. Je zde totiž uveden Oneš a jeho bratři Viktor a Blud jako nejvyšší lovčí a jeho syn Spitata.

V roce 1204 byla sepsána listina Vladislava Jindřicha pro řád svatého Jana Jeruzalémského (johanité), ve které figuruje ve svědečně řadě Přebor s přídomkem Onšovic (*Onsouic*), který by mohl poukazovat na již zmíněného Oneše, tedy staršího člena rodu než předpokládaný zakladatel Blud.⁶³

Přebor je spojen také s listinou českého knížete a moravského markraběte Přemysla Otakara a jeho snoubenky Konstancie, u které je však nejasná datace.

⁵⁸ CDB II, s. 364–368, č. 352.

⁵⁹ CDM II, s. 2–3, č. 2.

⁶⁰ CDM II, s. 4, č. 3.

⁶¹ CDB II, s. 370–372, č. 353.

⁶² CDM II, s. 14–16, č. 11 et item CDB II, s. 372–375, č. 356.

⁶³ CDM II, s. 22, č. 17.

Zatímco kodex českých listin a diplomatického materiálu jej zařazuje mezi léta 1207 a 1209,⁶⁴ v moravském diplomatáři je mezi písemnostmi z roku 1222.⁶⁵ Přebor je v nich jmenován ve svědečné řadě s přívlastkem hebký (*Hebki*) a objevuje se v ní také Blud. Mezi nimi je však mnoho jiných jmen, dá se tedy pochybovat o jejich příbuzenské spřízněnosti.

S touto listinou Přeborovo jméno na nějakou chvíli z listin vázících se k Bludovicům ustupuje, aby mohlo naopak vyniknout jméno Bludovo. Ze všech těchto listin je patrná jeho přítomnost v okruhu krále Přemysla Otakara I. Tou jedinou výjimkou je listina olomouckého biskupa Roberta z 25. září 1208, u jejíhož vzniku ovšem byl český kníže přítomen. Z diplomatických dokumentů můžeme vyčíst také prostor, ve kterém se Blud pohyboval podle míst vydání u listin, které tuto informaci obsahují. Jeho pole působnosti bylo zcela jistě na Moravě, neboť všechny uvedené dokumenty jsou vydané na moravském území: v Olomouci (4x), Prostějově (2x), Kroměříži a klášteře Zábřdovice (dnes součást Brna). Ve výčtu samozřejmě nejsou zahrnuta falsa. Z hlediska obsahu se jedná o listiny pro církevní instituce či města. Z roku 1207 je to listina pro olomouckou farnost,⁶⁶ písemnost z roku 1209 dokazuje starost knížete o spásu duše jeho syna Vratislava, za jejíž lék dává olomoucké farnosti ves Nedachlebice.⁶⁷ V této listině také poprvé čteme o Bludovu synu Onši.⁶⁸ Onšovo jméno se objevuje ve všech dalších listinách vázících se k Bludovi. Pomineme-li falsa je to znovu v listině církevní proveniencí z roku 1211, tentokrát spojené se dnem vysvěcení kláštera v Zábřdovicích, jenž kníže Přemysl bere pod svou ochranu.⁶⁹ Hned ve třech listinách z počátku roku 1213 se Blud v mnoha variantách vyskytuje jako přerovský purkrabí, neopomeňme, že i v přítomnosti jeho syna Onše. Jako o správci města Přerova (*Bludo prefectus prerouensis*) se o něm hovoří v listině Vladislava Jindřicha pro klášter Velehrad a řád svatého Jana Jeruzalémského.⁷⁰ V navazující listině se stejným obsahem, pouze rozdílným původcem a to knížetem Přemyslem se o Bludovi hovoří jako o přerovském purkrabím (*Bludo*

⁶⁴ CDB II, s. 56, č. 60.

⁶⁵ CDM II, s. 146–147, č. 144.

⁶⁶ CDM II, s. 38–40, č. 31.

⁶⁷ CDM II, s. 51–52, č. 45.

⁶⁸ *Bludo et Onso, filius eius.*

⁶⁹ CDM II, s. 57–59, č. 49.

⁷⁰ CDM II, s. 69–71, č. 61.

burgravius prerouiensis).⁷¹ Jako o Bludovi z Přerova (*Bludo de Preroue*) se o něm píše v o dva dny mladší listině pro umístění města Bruntál (*Freudenthal*), které má být spravováno německým (*teutonicorum*) právem.⁷² Znovu jako přerovský správce vystupuje Blud spolu se svým synem v písemnosti Vladislava Jindřicha pro město Bzenec z roku 1214. Rozmanitost titulů nás však nemusí mást, jedná se totiž pravděpodobně o jiná slovní vyjádření téhož. Latinský termín *castellanus*, je jistě shodný s polatinštěnou německou verzí, tedy *burgravius*. Za synonymum je také považováno označení *prefectus*, listiny totiž vznikly ve stejný den. Označení *de Preroue* pouze zdůrazňuje místo konání úřadu. Zároveň může splývat Přerov jako správní jednotka a osoby zastávající úřady při jeho hradě s olomouckou provincií, která jí byla nadřazena. To se týká pojmenování úřadů ve svědečných řadách, kdy úředníci z Přerova jsou označováni jako z Olomouce.⁷³

Blud je ještě zmíněn v roce 1218, kdy je zmíněn i Oneš a Přebor, tentokrát bez jasného příbuzenského vztahu, který se však podle předchozích listin dá předpokládat.⁷⁴ Jedná se o listinu markraběte Vladislava Jindřicha Štěpánu z Medlova (*Stephano de medlow*). I když jméno Blud nemizí z diplomatického materiálu úplně, je téměř jisté, že je to poslední zmínka vážící se přímo k osobě všeobecně přijímaného nejstaršího doloženého předka rodu. Dá se tedy předpokládat, že Blud nedlouho po roce 1218 umírá.

Ani jméno Přebor z dokumentů nemizí, objevuje se k roku 1225 ve spojitosti s funkcí břeclavského sudího, kterou Přebor zřejmě zastával. Je to patrné z listiny Vladislava II. ve které se objevuje i blíže nespecifikovaný Oneš.⁷⁵ K roku 1226, je jeho jméno ve svědečné řadě hned vedle Bludova syna Viktora, což jeho příslušnosti k rodu nahrává.⁷⁶ O rok později se v listině Kojaty, syna Hrabíše objevuje Přebor *Nascalsce*, a jelikož o tomto přídomku, ani o styku Bludoviců s Hrabíšici nebyla v předchozích dokumentech zmínka, zřejmě tento Přebor není shodný s Přeborem námi sledovaným.⁷⁷ V letech 1232–1233 zastával

⁷¹ CDM II, s. 71–73, č. 62.

⁷² CDM II, s. 68–69, č. 60.

⁷³ Širší souvislosti viz JAN, Libor, *Vznik zemského soudu, a správa středověké Moravy*, s. 37 a 41.

⁷⁴ CDM II, s. 103–104, č. 92.

⁷⁵ CDB II, s. 262–263, č. 269.

⁷⁶ CDM II, s. 174–176, č. 170.

⁷⁷ CDM II, s. 182–185, č. 178.

pro změnu úřad sudího olomoucké provincie. Čteme o tom v písemnosti markraběte Přemysla, ve které dává svému kaplanu Řehořovi (*Gregorio*) země a les ve vsi Loděnice (*Lodenice*).⁷⁸ Pro rok 1233 je důkazem držby listina královny vdovy Konstancie pro jejího syna Přemysla, ve které se objevuje i Oneš.⁷⁹ V roce 1234 jej střídá jeho synovec Bicen.⁸⁰ Je však možné že úřad zastávali společně, neboť se v úřadu sudího znovu v roce 1235 objevuje Přebor.⁸¹ Poslední výměnu znamená přítomnost Bicena ve funkci v roce 1236.⁸²

Jak už je zvykem figuruje Blud také v četných falsech. Dvě vznikla již ve 13. století a váží se k zakládání kláštera v Zábrdovicích a osobě jeho zakladatele a fundátora Lva z Klobúk (*Leo/Leone de Klobúk*) a jeho manželky. První je bez konkrétního data,⁸³ druhá se hlásí k roku 1210.⁸⁴ V těchto dvou listinách jsou kromě Bluda zmíněni i Oneš a Přebor. Další tři falsa pochází ze 14. století a váží se k září roku 1215. Hned první z nich údajně vydané ve Znojmě je pozoruhodné. Vladislav Jindřich v něm urovnává spor mezi klášteřem Hradisko a lidmi z Lučice (*Luczicz*) a vedle Bluda jako přerovského kastelána (*castellanum Prerouensem*) se objevují jako jeho bratři Bicen (*Bicenonem*), Oneš a Viktor (*Victorem*).⁸⁵ Jako přerovský kastelán je Blud zmíněn také ve druhém falsu, tentokrát hlásící své vydání v Olomouci.⁸⁶ K Olomouci jako místu vydání se hlásí i třetí, zřejmě nejpozoruhodnější nepravá listina prozrazující rodové sídlo. Tím byl hrad či ves Bludov, který byl zřejmě založen až později a tak falešná písemnost píšící o Bludovi starém z Bludova (*Bludo antiquus de Bludow*) svědčí o pozdější skutečnosti.⁸⁷

Co se týče samotného hradu Bludova a k němu přilehlé obce, napanuje obecná shoda o době jejich vzniku ani osobě jejich zakladatele a majitele. V jednom z dílů mnohasvazkové řady *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na*

⁷⁸ CDB III, s. 23–24, č. 25.

⁷⁹ CDB III, s. 27–28, č. 29.

⁸⁰ CDB III, s. 82–83, č. 76.

⁸¹ CDB III, s. 129–133, č. 107; CDB III, s. 157, č. 126.

⁸² CDB III, s. 176, č. 141.

⁸³ CDB II, s. 391–393, č. 363.

⁸⁴ CDM II, s. 54–57, č. 48 et item CDB II, s. 393–397, č. 364.

⁸⁵ CDM II, s. 77–80, č. 67 et item CDB II, s. 412–415, č. 376.

⁸⁶ CDM II, s. 82–86, č. 69.

⁸⁷ CDM II, s. 80–82, č. 68 et item CDB II, s. 362–364, č. 351.

Moravě a ve Slezsku, vypracovaném okruhem kolem Zdeňka Fialy se můžeme dočíst, že napřed vznikla samotná obec Bludov a až poté hrad. Pozemky, kolem pozdější obce, měl být odměněn zakladatel rodu Blud za své služby markraběti Vladislavovi, avšak stavbu malého hradu přičítají až Bludu III.⁸⁸ V článku věnovaném bludovské erbovní rychtě zařazuje Vladimír Březina vznik vesnice do období slovanské kolonizace severní Moravy. V polovině 13. století byl pak podle článku při nově vzniklé osadě založen hrad Bludov.⁸⁹ Jarmila Marková v článku věnovaném kostelu svatého Jiří v Bludově pak klade vznik obce na počátek 13. století dílem kolonizátora jménem Blud. Obec měla předcházet výstavbě zeměpanského hradu téhož jména.⁹⁰ Monografie *Pozdvihni se duše z prachu* Stanislava Balíka, věnující se celé bludovské farnosti, přisuzuje založení obce přelomu 12. a 13. století. Dokládá to vznikem původního dřevěného kostelíka, který spadá do doby trendu zakládání vesnických kostelů a na nich vybudované sítě far jako základu pro nový systém duchovní správy. O tom má vypovídat také bludovské patrocinium svatého Jiří, které odpovídá módě počátku 13. století, kdy svatý Jiří nabýval vrcholu oblíbenosti.⁹¹ Historik Bludova Jan Březina ve svých *Pamětech obce Bludova* relativizuje vznik obce a hradu. Uvádí sice první zmínku Bludova spojenou se jménem Bluda v listině z roku 1195, zároveň však akcentuje pochyby o její pravosti. Současně také píše, že není možné za zakladatele určit Bluda či jeho předky.⁹² Obecně lze tedy přiřadit vznik obce na počátek 13. století. Spojení jejího založení s prapředkem Žerotínů Bludem je rovněž pravděpodobné, potažmo se dá spojit s jeho syny. Založení hradu však spadá spíše do pozdější doby a to do období kolem poloviny 13. století.

⁸⁸ FIALA, Zdeněk (edd.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Severní Morava*, Praha: Svoboda, 1983, s. 25.

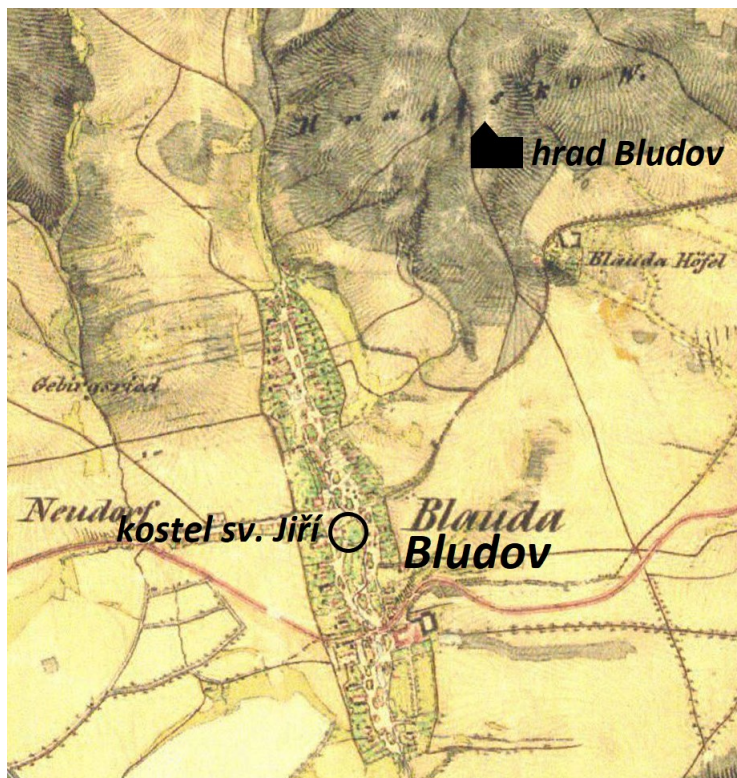
⁸⁹ BŘEZINA, Vladimír, *Bludovská erbovní rychta*, In: *Severní Morava*, sv. 78, Šumperk: Vlastivědné muzeum v Šumperku, 1999, s. 39.

⁹⁰ MARKOVÁ, Jarmila, *Kostel sv. Jiří v Bludově*, In: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci*, Olomouc: Národní památkový ústav, 2005, s. 37.

⁹¹ BALÍK, Stanislav, *Pozdvihni se duše z prachu: příběh bludovské farnosti sv. Jiří*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013, s. 11.

⁹² BŘEZINA, Jan, *Paměti obce Bludova*, Vyškov: tiskárna Františka Obziny, 1927, s. 20–21.

Vesnice vznikla podél řek Desné a Moravy na jižním vyvýšeném svahu.⁹³ První část, která vznikla, byl horní konec, od kterého zástavba pokračovala směrem dolů podél bludovského potoka, který určil lineární tvar vesnice podél jedné ulice. Jednotlivé usedlosti stály vedle sebe štítem do ulice a k nim přidělené pozemky se táhly v dlouhém pruhu až na hranice katastru.⁹⁴ V samotném středu obce stál dřevěný kostel nejasného půdorysu. Za k němu přilehlou farou se mezi selskými lány táhla farská pole. Tento fakt svědčí o stejném stáří vesnice a kostela s farou. Zasvěcení svatému Jiří kromě všeobecného trendu 13. století svědčí i o charakteru sídla prvních Žerotínů, neboť svatý Jiří byl pokládán za patrona opevněných sídel a strážních míst. To nahrává i tvrzení, že hrad Bludov plnil strážní funkci při ochraně zemské obchodní stezky v údolí řek Moravy a Desné.⁹⁵

Obrázek 3 Mapa vsi Bludov z 19. století s vyznačením kostela sv. Jiří a hradu Bludov

Samotný hrad je však, jak již bylo zmíněno, mladší. Jarmila Marková usuzuje, že k jeho vystavění došlo až po vpádu Mongolů přes Moravskou bránu

⁹³ MARKOVÁ, Jarmila, *Kostel sv. Jiří v Bludově*, s. 37.

⁹⁴ BŘEZINA, Vladimír, *Bludovská erbovní rychta*, s. 39.

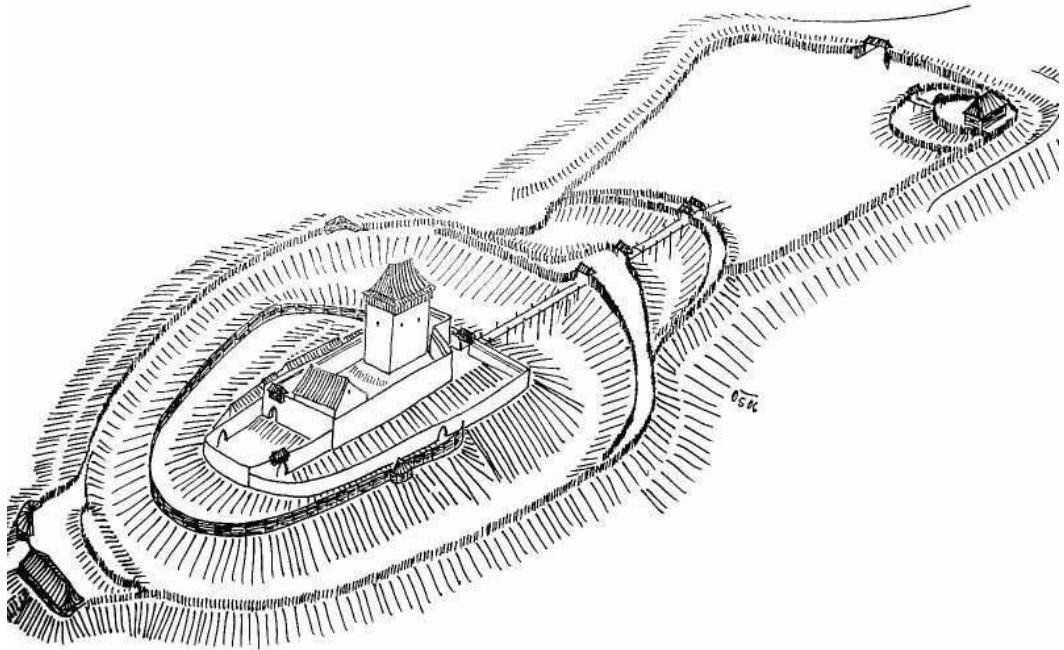
⁹⁵ BALÍK, Stanislav, *Pozdvihni se duše z prachu: příběh bludovské farnosti sv. Jiří*, s. 12–13.

na Moravu v roce 1241.⁹⁶ Do poloviny 13. století jeho založení klade též Vladimír Březina.⁹⁷ V dílu věnovaném Severní Moravě z edice Hradů, zámky a tvrze se můžeme dočíst, že s největší pravděpodobností můžeme vznik malého hradu přičíst Bludu III. vnukovi Bluda I., dá se tedy vysledovat shoda v otázce vzniku hradu v polovině 13. století. Mimo dobu vzniku hradu se dále můžeme dočíst i o jeho podobě: „*Tehdy byl postaven vlastní hrad, který měl oválný půdorys a rozkládal se na vrcholu hradní vyvýšeniny, ležící přibližně v dolní čtvrtině horského hřebtu. Byl uzavřen hradbou, jež na jižní straně chránila původní hradní nádvoří, na severní, nejvyšší straně pak obytnou věž s přilehlým hradním palácem. Přístup do vnitřního hradu byl původně ze severní, nejpřístupnější strany, neboť skalní hřbet tu tvořil malou rovinku, která pak pokračovala dále k severu se táhnoucím svahem. Proto byla severní hradní brána chráněna příkopem; z dalších stran byl původní vnitřní hrad zabezpečen dostatečně vysokými svahy.*“ Dnes však z hradu zbyly jen nepatrné zbytky hradního zdiva a sesuté podzemní chodby.⁹⁸

⁹⁶ MARKOVÁ, Jarmila, *Kostel sv. Jiří v Bludově*, s. 37.

⁹⁷ BŘEZINA, Vladimír, *Bludovská erbovní rychta*, s. 39.

⁹⁸ FIALA, Zdeněk (edd.), *Hradů, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Severní Morava*, s. 25.

Obrázek 4 Pokus o hmotovou rekonstrukci hradu v polovině 15. století⁹⁹

Hodnotíme-li první zakladatelskou generaci, tedy Bluda a Přebora, je možné s určitostí potvrdit jejich spojení s panovníkem Přemyslem Otakarem I. a v menší míře s jeho bratrem Vladislavem Jindřichem. Nevíme přesně, zda byli oba součástí jeho družiny už v době Přemyslova vyhnanství, ale dá se říci, že se díky němu etablojí na Moravě v čase těsně po vzniku markrabství, kdy se Přemysl stává knížetem a poté i českým králem. Příslušnost k českému králi je patrná i z Bludovi držby úřadu na zeměpanském městě Přerov. Z tohoto úřadu mohl také plynout výkon spravedlnosti, formulovaný Statuty Konráda Oty.¹⁰⁰ Přebor zastával funkci sudího, nejdřív v roce 1225 u soudu v Břeclavi a poté střídavě v letech 1232–1235 v Olomouci. Ziskem panství kolem pozdějšího Bludova lze předpokládat, že se zapojili také do kolonizace území, kterou Přemysl prosazoval. Jak je z listin a jejich svědečných řad patrné, účastní se proměnlivě jednání jak Přemysla Otakara I. tak i jeho staršího bratra Vladislava Jindřicha, což nás nemusí zarazet, neboť Přemysl nějakou dobu držel Olomoucko, které po uzavření kompromisu s jeho bratrem a rozdělení správy země odevzdal do rukou

⁹⁹ ŠTĚPÁNEK, Ondřej, *Hrad Bludov*, dostupné online: <https://www.hrady.cz/index.php?OID=587> [citováno 15. 3. 2019].

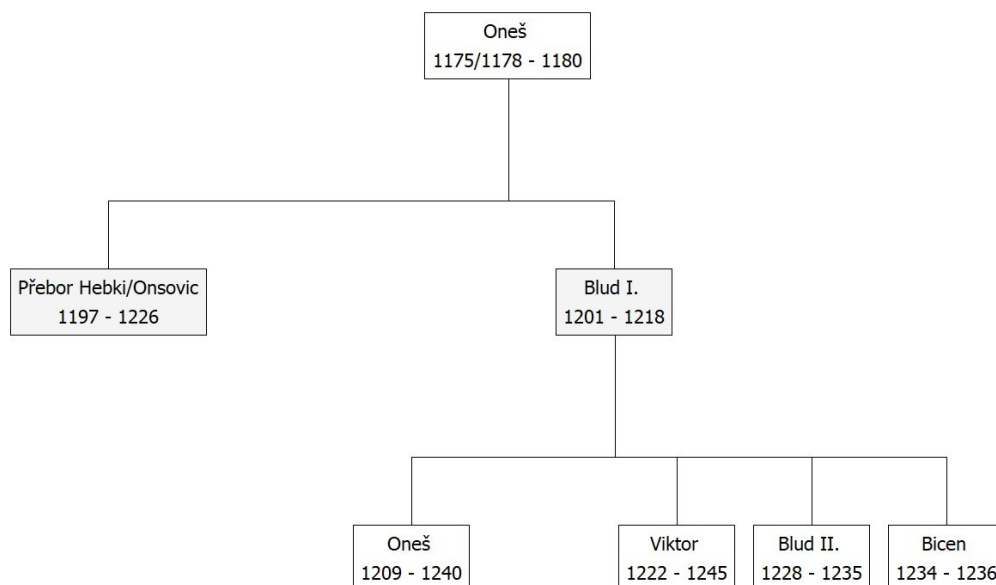
¹⁰⁰ JAN, Libor, *Vznik zemského soudu, a správa středověké Moravy*, s. 49.

Vladislava Jindřicha. Je tedy vidět jejich bratrské smíření, které se mohlo přenést i na členy jejich družin nebo příslušníky okruhu jejich dvorů. Z listin se také dovídáme, že první generace Bludoviců působila výhradně v prostoru Moravy. Pokud posuzujeme významnost prvních dvou zástupců rodu v porovnání s ostatními urozenými, zvláště podle pozic na listině, docházíme k tomu, že první dva představitelé figurují pouze ve svědečných řadách a to často na pozicích s vysokým pořadovým číslem. Nicméně si v celé genealogii rodu zaslouží významné místo jako první známí předci, kteří se o pozvednutí rodu zasloužili nezanedbatelným dílem.¹⁰¹

¹⁰¹ Obecné souvislosti vlády Přemyslovců na Moravě viz VÁLKA, Josef, *Dějiny Moravy: Díl 1. středověká Morava*, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1991, s. 43–79.

3.2 Druhá generace

O potenciálních Přeborových potomcích žádné zprávy nemáme. V blízkosti Přemysla Otakara I. po vzoru jejich otce se zato pohybují také čtyři Bludovi synové.¹⁰² Jmenovitě jsou to Oneš, Viktor, Blud a Bicen (někdy označován též jako Byčena).

Obrázek 5 Rodokmen první a druhé generace¹⁰³

Nejstarším z nich je zřejmě Oneš, neboť spolu se svým otcem se prokazatelně objevuje již roku 1209 ve svědečné řadě na listině Přemysla Otakara I., ve které svěřuje olomouckým kanovníkům ves Nedachlebice pro spásu duše jeho syna Vratislava.¹⁰⁴ Svého otce zřejmě Oneš doprovázel po zbytek jeho života, což nám dokládá přítomnost jeho jména ve svědečných řadách listin, ve kterých se objevuje také jeho otec Blud. Je tomu například v písemnosti krále Přemysla z roku 1211 pro klášter Zábřdovice.¹⁰⁵ Stejně je to i v listinách z let 1213–1214, kde je Blud titulován v souvislosti s Přerovem.¹⁰⁶ Nejinak je tomu i

¹⁰² O Bludových synech se zmiňuje již HOSÁK, Ladislav, *Příspěvky k starému rodopisu moravskému*.

¹⁰³ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jiří Kamler.

¹⁰⁴ CDM II, s. 51–52, č. 45.

¹⁰⁵ CDM II, s. 57–59, č. 59.

¹⁰⁶ CDM II, s. 68–69, č. 60; CDM II, s. 69–71, č. 61; CDM II, s. 71–73, č. 62; CDM II, s. 75–76, č. 64.

v posledním dokumentu vážícím se k Bludovi z roku 1218.¹⁰⁷ O tom, že je Oneš Bludovým synem, není pochyb, protože je tak v písemnostech důsledně jmenován. Pro rozklíčování příbuzenských vztahů uvnitř rodu je důležitá i následující listina z roku 1222, v níž je Oneš ve svědečné řadě zmíněn se svým bratrem Viktorem.¹⁰⁸ Ve stejném roce se také dozvídáme o Onšově úřadu z listiny krále Přemysla Otakara, ve které potvrzuje Řádu německých rytířů všechna práva a pravomoci, jež jim udělil kníže Konrád a markrabě Vladislav. Oneš je tu uváděn jako olomoucký kastelán.¹⁰⁹ S Viktorem jako svým bratrem je znovu zmíněn ve svědečné řadě listiny Přemysla Otakara I. pro město Opavu.¹¹⁰ Z této písemnosti vydané v Hulíně, ale mířené na Opavu a také z listiny z roku 1222, ve které se Oneš objevuje jako kastelán olomoucký, vydané přímo v Opavě můžeme sledovat jeho výskyt v tomto prostředí. Jméno Oneš můžeme dále vyčíst ze svědečné řady listiny z roku 1225 vydané v Kralicích moravským markrabětem Vladislavem Jindřichem potvrzující jeptiškám od svatého Petra v Olomouci držení vsi Mostkovic.¹¹¹ V tomto vydání není však zmíněn žádný příbuzenský vztah ani úřad kastelána. Z těchto skutečností a i z místa vydání a oproti dřívějším listinám zvláštní osobě vydavatele, se dá pochybovat, zda je to námi sledovaný Oneš.

Poté nastává osmiletá promlka, aby se mohl Oneš znovu objevit roku 1233 a to hned ve dvou případech. Tím prvním je listina české královny Konstancie a jejího syna Přemysla, markraběte moravského z 21. ledna pro klášter svatého Petra v Olomouci.¹¹² Druhou písemnost už vydal sám markrabě 27. prosince a Oneš je zde ve svědečné řadě vedle svých bratrů Viktora a Bluda, i když to není výslovně zmíněno, ale pořadí v řadě těsně za sebou tomu nahrává.¹¹³ Znovu ve stejném složení jsou bratři i v listině markraběte z 15. srpna 1234 pro město Uničov.¹¹⁴ 28. března roku 1235 je ve svědečné řadě listiny markraběte Přemysla pro klášter Zábřdovice podobné složení doplněné ještě Onšovým synem

¹⁰⁷ CDM II, s. 82–86, č. 92.

¹⁰⁸ CDM II, s. 129–130, č. 125.

¹⁰⁹ CDM II, s. 142–144, č. 140.

¹¹⁰ CDM II, s. 155–156, č. 153.

¹¹¹ CDM II, s. 163–164, č. 162.

¹¹² CDM II, s. 244–245, č. 222.

¹¹³ CDM II, s. 260–261, č. 238.

¹¹⁴ CDM II, s. 265–266, č. 243.

Bludem.¹¹⁵ V tomto roce se objevuje ještě Oneš sám na písemnosti markraběte Přemysla pro klášter svatého Petra.¹¹⁶ Následujícího roku 1236 je v markraběcí listině vedle svého bratra Viktora také se svými dvěma syny Bludem a Spitatou, o kterém se dovídáme díky tomuto dokumentu vůbec poprvé.¹¹⁷ V plném složení se svými dvěma bratry a dvěma syny se objevuje také na přelomu roku 1236 a 1237 v markraběcí listině pro klášter Velehrad.¹¹⁸ V roce 1238 se objevuje Oneš se svými syny hned na dvou písemnostech. Obě pochází z kanceláře markraběte Přemysla. Ta z 30. března ve svědečné řadě obsahuje oba Onšovi syny, což je obvyklé, co však tak obvyklé není je místo jejího vydání, kdy diplomatický dokument hlásí za místo svého vzniku Prahu.¹¹⁹ Ta druhá je markrabětem znovu směřována johanitům, nicméně není jisté místo zlistinění ani konkrétní datum.¹²⁰ Oneš je zmíněn též roku 1239 a znovu je to v pražském prostředí, tentokrát je blíže určen přímo Pražský hrad. Nicméně vydavatelem je zde už příznačně moravský markrabě Přemysl. Navíc je to listina adresovaná Viktorovi, na níž se objevuje i Oneš popsán jako Bludův syn.¹²¹ Naposledy můžeme o Onšovi číst z písemností z roku 1240 a to z 16. května a 1. září. Obě jsou vydány Václavem I, českým králem, a obě jsou mířeny pro kláštery. Starší listina je potvrzením držby mlýna s příslušenství pro Zábřdovický klášter a ve svědečné řadě jsou hned za Onšem zmíněni Viktor, Blud a Spitata.¹²² Ta mladší pro klášter Hradisko znovu hovoří o Onšově úřadu přerovského kastelána, ovšem jiného příslušníka rodu nezmiňuje.¹²³

Dalším ze synů uvažovaného zakladatele rodu je Viktor, který je pravděpodobně zmíněn již roku 1221 jako Viktor z Olomouce.¹²⁴ Jedná se o listinu adresovanou klášteru Velehrad a vydanou rovněž na Velehradě z popudu markraběte Vladislava Jindřicha. K myšlence, že se jedná o Viktora příslušného

¹¹⁵ CDM II, s. 295–299, č. 262.

¹¹⁶ CDM II, s. 307, č. 168.

¹¹⁷ CDM II, s. 317, č. 278.

¹¹⁸ CDM II, s. 317–321, č. 279.

¹¹⁹ CDM II, s. 334–335, č. 241.

¹²⁰ CDB III, s. 416–417, č. 298.

¹²¹ CDM II, s. 360–362, č. 310.

¹²² CDM II, s. 365–366, č. 314.

¹²³ CDM II, s. 375–379, č. 327.

¹²⁴ CDM II, s. 121–122, č. 117.

k rodu Bludoviců, je však nutné přistupovat obezřetně, není totiž jasně zmíněna jeho vazba k rodu. O čem není pochyb je autentičnost Bludova syna v již zmíněných dokumentech z roku 1222 a 1224, ve kterých se objevuje spolu s bratrem Onšem.¹²⁵ Samostatně je zmíněn ve svědečné řadě listiny českého krále Přemysla Otakara I. z roku 1226 pro klášter Litomyšl, v níž je důsledně zmíněn jako Bludův syn, což nás nenechává na pochybách o jeho příslušnosti k rodu.¹²⁶ Roku 1228 je znovu ve svědečné řadě písemnosti vydané na Velehradě, tentokrátě však Přemyslem Otakarem I., který potvrzuje založení tohoto kláštera svým bratrem moravským markrabětem Vladislavem Jindřichem.¹²⁷ Ve svědečné řadě se nachází také Bludovo jméno, a i když není zmíněn jejich sourozenecký vztah, tak tomuto faktu nahrává jejich zařazení jako olomouckých svědků. Tato zmínka pak nahrává úvahám o sounáležitosti Viktora k rodu Bludoviců zmiňovaného na listině pro Velehrad z roku 1221. Samostatně se Viktor objevuje ještě na písemnosti krále Václava I. z roku 1232.¹²⁸ Spolu s Bludem je jmenován ve svědečných řadách listin královny Konstancie, vdovy po králi Přemyslovi Otakaru I., které vydává spolu s jejich nejmladším synem a moravským markrabětem Přemyslem.¹²⁹ Dokumenty vznikly těsně po sobě v Olomouci. Ještě téhož roku a v následujících letech do roku 1240 vystupuje v již zmíněných písemnostech se svými sourozenci.¹³⁰ Za zvláštní zmínku však stojí listina markraběte Přemysla pro johanity z roku 1236, kde se objevuje Viktorův úřad přerovského purkrabí.¹³¹ Pozornost si také zasluhuje následující listina spjatá se jménem Viktor, vydaná v Hulíně markrabětem roku 1237, kde je titulován jako markraběcí kaplan, což dohromady dává pochybovat o tom, že se jedná o námi sledovaného Viktora.¹³² V témže roce se objevuje také samostatně na vydání markraběte Přemysla, kde je výslovně uváděn jako Bludův syn, ovšem bez úřadu.¹³³ Další zmínka o Viktorově

¹²⁵ CDM II, s. 129–130, č. 125; CDM II, s. 155–156, č. 153.

¹²⁶ CDM II, s. 174–176, č. 170.

¹²⁷ CDM II, s. 197–201, č. 186.

¹²⁸ CDM II, s. 238–239, č. 216.

¹²⁹ CDM II, s. 244–245, č. 222; CDM II, s. 245–246, č. 223.

¹³⁰ CDM II, s. 260–261, č. 238; CDM II, s. 287–288, č. 256, CDM II, s. 317, č. 278; CDM II, s. 317–321, č. 279; CDM II, s. 334–335, č. 241; CDM II, s. 365–366, č. 314.

¹³¹ CDM II, s. 317, č. 278.

¹³² CDM II, s. 333–334, č. 240.

¹³³ CDM II, s. 331, č. 286.

úřadu se nachází v listině z 30. května 1238, kde není výslovně zmíněn Viktorův vztah k Onšovi a jeho synům Bludovi a Spitatovi, kteří se však ve svědečné řadě nacházejí bezprostředně před ním, což nahrává myšlenkám o jejich příbuznosti.¹³⁴ Tím zmíněným Viktorovým úřadem byl blíže neurčený post podkomořího, který mohl zastávat ve službách markraběte, jelikož byl právě on vydavatelem dokumentu. Za poslední zmínku o Viktorovi můžeme považovat listinu s datem roku 1245, vydanou v Praze Václavem I., což neodpovídá charakteru předchozích listin a nahrává tak pochybám o příslušnosti tohoto Viktora k rodu Bludoviců, přesto se o ní dá uvažovat na základě přítomnosti jména Blud ve svědečné řadě o dvě pozice za Viktorem, o jehož příslušnosti k předchůdcům rodu Žerotínů se nepochybuje.¹³⁵

Třetím ze synů Bluda I. byl stejnojmenný syn Blud, pro systematičnost označovaný jako Blud II. Ten se objevuje v již zmíněných listinách s jeho sourozenci k letům 1228¹³⁶, 1233¹³⁷, 1234¹³⁸ a 1235,¹³⁹ kdy je zmíněn naposled. Pouze v listině markraběte Přemysla z roku 1232 vystupuje bez doprovodu jeho bratrů pouze za přítomnosti Bluda, syna jeho bratra Onše. Není známo, zda držel nějaký úřad a z jeho potomků je znám pouze syn Oneš. Je tomu tak díky písemnosti u které se mezi českým a moravským diplomatářem rozchází datace, kdy je uváděn rok 1230 respektive 1250–1252.¹⁴⁰ V této listině je však zmíněn jako opat kláštera Hradiště, jistý *Abraham*, je tedy možné se přiklonit k dataci do roku 1230, kdy byl hradištským opatem Abraham ze Střelny.¹⁴¹ V listině se také mezi kanovníky jedná o prodeji lesa *Střelna*, což je další z indicií k tomu, řadit písemnosti k staršímu datu, neboť opat Abraham se po Střelně psal. Prodej jeho majetku může souviset s jeho rezignací, po které se stal poustevníkem, což sebou nese oproštění se od pozemského majetku. Oneš je v této listině uváděn jako Bludův syn vedle jiného Onše, syna Bicenova.

¹³⁴ CDM II, s. 334–335, č. 241.

¹³⁵ CDM III, s. 54–56, č. 71.

¹³⁶ CDM II, s. 197–201, č. 186.

¹³⁷ CDM II, s. 244–245, č. 222; CDM II, s. 245–246, č. 223; CDM II, s. 260–261, č. 238.

¹³⁸ CDM II, s. 287–288, č. 256.

¹³⁹ CDM II, s. 295–299, č. 262.

¹⁴⁰ CDB IV, s. 424–425, č. 247; CDM II, s. 219–220, č. 203.

¹⁴¹ Abrahama ze Střelny, uvádí jako opata v letech 1229–1232 BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, Praha: Libri, 2003, s. 105.

Je to tedy zároveň jedna ze tří listin, které svědčí o čtvrtém bratru z druhé generace Bludoviců Bicenovi prostřednictvím jeho syna. Tou druhou je listina markraběte Přemysla z Brna roku 1247. Třetí listina, ve které se objevuje Bicenův syn Oneš je z roku 1249.¹⁴² V těchto písemnostech je Bicenovo jméno zmíněno pouze ve vztahu k jeho synovi, což nedokazuje jeho přítomnost při dosvědčování listin. Je známá též listina z roku 1226, v níž se objevuje jméno Bicen, nicméně není jisté, že je to čtvrtý ze synů zakladatele rodu Bludoviců Bluda, neboť ve svědečné řadě je od Bludova syna Viktora izolován.¹⁴³ Bicen se jako olomoucký sudí objevuje roku 1234,¹⁴⁴ a znovu na listině markraběte Přemysla z roku 1236.¹⁴⁵ Toto jméno se objevuje mezi jménem Viktora, přerovského purkrabího a jménem Onše a jeho synů Bluda a Spitaty, což nahrává myšlence, že tento Bicen je zástupcem rodu Bludoviců. Patří tedy k dalším zástupcům rodu, kteří se podíleli na soudnictví a správě domovské provincie.

Jak je ze zmiňovaných listin patrné, zůstali synové Bluda I. v blízkosti krále Přemysla Otakara I., do níž se dostali už za jejich otce. Věrnost Přemyslově rodině pokračovala i po jeho smrti, kdy se koruny ujal jeho syn Václav I., za kterého v prvních letech fakticky vládla jeho matka Konstancie. Bludovi synové se tak objevují i ve svědečných řadách listin, které vydává královna vdova a v několika případech i její syn Václav I. Ve větší míře se však objevují na listinách jejího druhého syna moravského markraběte Přemysla. Z toho vyplývá, že se nadále ukotvují v moravském prostředí, na državách získaných jejich otcem. Patrné je to i ve výskytu dalších listin, které řeší místní moravské poměry, což svědčí i o jejich vstupu do vztahů s místní správou a ostatními moravskými urozenými. Druhá generace dokázala také požívat výhod spojení s rodinou zeměpána. Vidět je to na držbě úradů. V případě Oneše, je to úřad kastelána v Olomouci, Viktor byl po svém otci nějakou dobu přerovským purkrabím a možná pak markraběcím podkomořím. Nesmíme zapomenout ani na Bicena, který po strýci Přeborovi a možná i společně s ním zastával funkci olomouckého sudího.

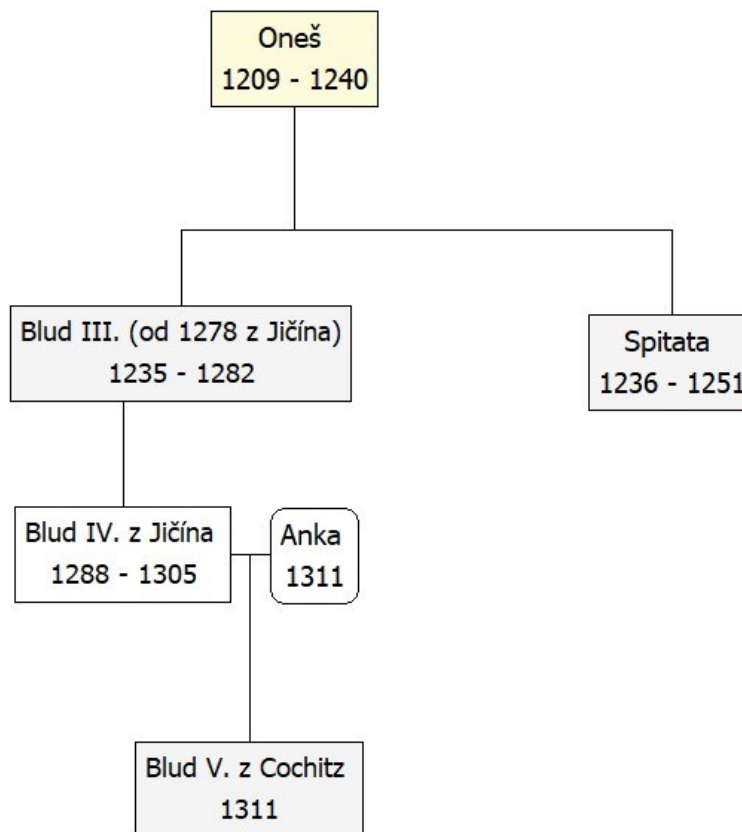
¹⁴² CDM III, s. 123, č. 151.

¹⁴³ CDM II, s. 174–176, č. 170.

¹⁴⁴ CDB III, s. 82–83, č. 76.

¹⁴⁵ CDM II, s. 317, č. 278.

4 Jičínská větev

Obrázek 6 Rodokmen jičínské větve¹⁴⁶

Onšovými syny Bludem a Spitatou se v bludovickém rodě vyděluje Jičínská větev, která svou majetkovou politiku směřuje ke hradu Starému Jičínu. Oba sourozenci jsou zmíněni na listinách s jejich otcem, popřípadě s jejich strýci. Je tomu tak ve třech již zmíněných listinách z let 1236–1238 a poté roku 1240.¹⁴⁷ Zatímco s Bludem se v písemnostech setkáváme velmi často, Spitatu můžeme pozorovat již jen v roce 1251, a to hned ve dvou listinách, z nichž ta mladší pro klášter Hradisko sepsaná 19. května je falsum.¹⁴⁸ Starší s datem 16. května je pravá a markrabě Přemysl v ní upravuje majetkové poměry olomoucké farnosti.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Vytvořeno autorem pomocí programu Ancestry, archiv Jiří Kamler.

¹⁴⁷ CDM II, s. 317, č. 278; CDM II, s. 317–321, č. 279; CDM II, s. 334–335, č. 241; CDM II, s. 365–366, č. 314.

¹⁴⁸ CDM III, s. 138–139, č. 164 et item CDB IV, s. 376–377, č. 212.

¹⁴⁹ CDM III, s. 137–138, č. 163.

Obě dvě se hlásí svým vydáním do Znojma rukou markraběte Přemysla, a mimo Spitatu lze ve svědečných řadách ještě vyčíst jeho bratra Bluda. Jejich vztah však není nijak popsán, avšak to že patří k sobě, může být patrné tím, že jsou jejich jména ve svědečné řadě za sebou. Pro studium osoby Bluda jsou dokumenty také důležité z hlediska jeho úřadu. V pravé listině je totiž označován jako olomoucký kastelán, ve falsu je popisován jako kastelán přerovský, což svědčí o nedokonalosti falsu.

Blud, třetí muž tohoto jména a proto tedy označován jako Blud III., byl zřejmě starší než Spitata. Objevuje se totiž v listinném materiálu již od roku 1235 kdežto o Spitatovi se dovídáme až roku 1236, kdy už byl zřejmě dostatečně starý na to, aby mohl doprovázet svého otce při jednáních stejně jako jeho bratr. Konkrétně se jedná o písemnost z 28. března, v níž markrabě Přemysl dává klášteru Zábřovice, který je dnes součástí Brna, požívat stejná práva jako má klášter Velehrad.¹⁵⁰ Blud III. je zde výslovně zmíněn jako Onšův syn což nás nenechá ani na chvíli pochybovat o jejich rodinném spříznění.

Poté následují listiny, ve kterých se objevuje i s bratrem Spitatom, který se však po roce 1240 na čas vytrácí a v listinách z let 1247–1250 vystupuje pouze Blud III., výslovně zmiňovaný jako Onšův syn. V tomto tříletém období můžeme nalézt šest listin, mezi něž jsou však vmíchána tři falsa. Pokud je budeme brát postupně tak v roce 1247 máme dvě listiny vydané v Brně. Pravá je pouze jedna z nich a to ta starší z března, ve které markrabě Přemysl dává klášteru svatého Petra v Olomouci ves Slatina.¹⁵¹ Druhá je také z března a jedná se o Bočkovo falsum, v němž markrabě přisuzuje Rajhradskému klášteru roční clo z Brodu a Kunovic na opravy po vpádu Tatarů.¹⁵² V roce 1248 žádnou zmínku o Bludovi nemáme, zato v následujícím roce 1249 hned dvě. Obě se hlásí svým vydáním na září. Zajímavá je ovšem ta starší, neboť je neobvykle vydána osobou krále Václava I. v Praze a vedle Bluda je zde zmíněn i jeho otec Oneš, s přídomkem z Pňovic.¹⁵³ Jedná se však o falsum ze 13. století, což tyto mimořádnosti vysvětluje a nepřikládá jim žádnou historickou hodnotu. Něco pravdy na něm ale

¹⁵⁰ CDM II, s. 295–296, č. 262.

¹⁵¹ CDM III, s. 68–69, č. 44.

¹⁵² CDM III, s. 69–70, č. 45; o tom, že se jedná o Bočkovo falsum viz DUŠKOVÁ, Sáša, ŠEBÁNEK, Jindřich, *Kritický komentář k Moravskému diplomatovi: zpracování látky z III. Svazku Bočkova moravského kodexu*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1952.

¹⁵³ CDM III, s. 109–112, č. 142 et item CDB 4, s. 277–281, č. 171.

možná bude, neboť, jak později uvidíme, jičínská větev Pňovice prokazatelně držela, ovšem nemůžeme s jistotou říci, zda to bylo již za dob Onšových, nicméně skutečnost že se jedná o nepříliš pozdější falsum, může potvrzovat některá, byť pozdější fakta. V této listině se též objevuje jistý Spitata z Moravičan. Pravý dokument z 14. září téhož roku už má reálnější rysy. Je vydaný v Olomouci markrabětem Přemyslem pro tamější klášter svatého Petra, v níž potvrzuje obdarování kláštera třemi lány ve vsi Slatině od paní jménem Střezna.¹⁵⁴ K následujícímu roku 1250 máme opět dvě listiny, jedno falsum a jednu pravou. Ta pravá nás přenesení do Brna v den svatého Blažeje, který připadá na 3. února, kdy markrabě Přemysl přifařuje farnost Kuřim (*Gurein*) k brněnské farnosti svatého Petra spolu s deseti lány.¹⁵⁵ Falsum nezmiňující se o místě svého vydání, má budít dojem že vychází z pokynu markraběte Přemysla, jenž jím potvrzuje klášteru Velehrad rozličná práva.¹⁵⁶

Rok 1251 přináší další kamínek do mozaiky vykreslující žerotínské předky. Není tomu však hned v listině z 23. března, sepsané v Němčicích, v níž markrabě Přemysl potvrzuje klášteru Rajhrad možnost vybírání cla a držení dvora v Kunovicích (*Chunouitz*) a v Brodu.¹⁵⁷ Bludovo jméno se na této listině objevuje ve tvaru *Blico*, nicméně podle mnohých skutečností se dá ztotožnit s námi sledovaným Bludem, i když záznamy pochází z pera stejného notáře jako písemnosti například z roku 1250, ovšem písař i své jméno uvádí v jiné podobě.¹⁵⁸ Nové skutečnosti ohledně osoby Bluda tak přináší až listina z 16. května.¹⁵⁹ Jejím vydavatelem je opět markrabě Přemysl, který se v ní věnuje majetkovým otázkám olomoucké farnosti. Významná je tím, že nám dává vědět o Bludově úřadu olomouckého kastelána. Listina s o tři dny pozdějším datem uvádí Bluda jako kastelána přerovského, nicméně nás tento nesoulad nemusí zarážet, jelikož se jedná o falsum.¹⁶⁰

Rok 1253 je na dlouhou dobu posledním rokem, v němž se v listinném materiálu objevuje Bludovo jméno. Jedná se o listinu Přemysla Otakara II., který

¹⁵⁴ CDM III, s. 113, č. 143.

¹⁵⁵ CDM III, s. 123, č. 149.

¹⁵⁶ CDM III, s. 124–125, č. 151 et item CDB IV, s. 335–337, č. 184.

¹⁵⁷ CDM III, s. 162–163, č. 162.

¹⁵⁸ Roku 1250 se podepisuje jako *Willehelmi* a v listině z 23. března 1251 jako *Willhalmi*.

¹⁵⁹ CDM III, s. 137–138, č. 163.

¹⁶⁰ CDM III, s. 138–139, č. 164 et item CDB IV, s. 376–377, č. 212.

už se netituluje pouze jako markrabě moravský, ale také i jako kníže rakouský a štyrský. Zřejmě záměrně se v moravském prostředí netituloval jako český král, jímž se právě roku 1253 po smrti svého otce Václava I. stal. Listina je vydána v Olomouci a řeší otázku špitálu zesláblých v Olomouci, jejímuž správci Janovi přisuzuje patronátní právo farnosti Panny Marie v Olomouci. Blud III. je zde v rámci Přemyslova okruhu naposledy blíže určen jako syn Onšův.¹⁶¹

Další zmínka o Bludovi pochází až z 2. června roku 1267, kdy se objevuje v závěti Biskupa Bruna, chystajícího se na křížovou výpravu, po boku krále Přemysla Otakara II. Tato výprava měla zajistit povýšení olomouckého biskupství na arcibiskupství a podřídít mu právě ty slovanské oblasti Prus, kam byla výprava mířena. Bruno ve své závěti vypočítává oblasti a jednotlivé lokality, které se mu za jeho působení podařilo získat. Udává důvod zlistinění a potvrzení jejich příslušnosti k olomouckému biskupství a díky těmto zmínkám máme vůbec první zprávy o těchto místech, jako například o městě Ostrava. Nejedná se tedy o nějaký sebestředný výčet úspěchů. Blud je v písemnosti zmíněn v souvislosti s lesem v Paskově, který od Bluda získal biskup Bruno na základě soudního rozhodnutí. Dá se tedy předpokládat nějaká držba v oblasti, kam Blud svoje statky soustředil ke konci svého života.¹⁶² Zároveň je patrné, že Bludovicové nepatřili do okruhu jednoho z nejnámějších olomouckých biskupů, který systematicky rozšiřoval území a budoval správu olomouckého biskupství pomocí manské soustavy, kterou znal ze své vlasti.

Dalším a zřejmě posledním významným milníkem Bludova života je jistě jeho držba hradu Starého Jičina. V listinném materiálu nám o tom svědčí listiny z čtyřletého období 1278–1282. Hrad jako takový vznikl nejspíše panovníkovým příkazem, nicméně o přesném datu jeho založení nevíme. Proces jeho vzniku mohl vést od strážnice z doby příchodu Slovanů, která sloužila k ostraze obchodní stezky, používané od pravěku, označované také jako Jantarová stezka. Dalším vývojem se ze strážnice stala dřevěná tvrz mající za úkol ochranu zemské hranice, rozkládající se mezi Moravou a slezskými knížectvími, tvořenou řekou Ostravicí a hraničními hvozdy. O tom svědčí také patrocinium kostela v hradčanské osadě pod Starojickým kopcem, jež bylo přisouzeno svatému Václavu mimo jiné

¹⁶¹ CDM III, s. 171–172, č. 197.

¹⁶² JIŘÍK, Karel, et alii, *Závět olomouckého biskupa Bruna z roku 1267*, Ostrava: Městský archiv, 1968, s. 11; CDM III, s. 402–408, č. 42.

patronu zemské hranice. Starý Jičín získává někdy kolem roku 1230 Arnold z Hückeswagenu. Jméno hradu má slovanský základ ze slova *Dik*, které mohlo popisovat člověka divokých rysů či divočáka. Arnold sám pocházel z Porýní podobně jako biskup Bruno ze Schauenburgu, který v majetkových záležitostech Hückeswagenu také figuroval. Důvodem, proč král Přemysl Otakar I. Arnoldovi hrad daroval, může být výsluha za sjednání sňatku jeho dcery, princezny Anežky, s anglickým princem Jindřichem III., ke kterému, jak z historie víme, nakonec nedošlo. Král Přemysl však jako výsluhu neudělil pouze samotný hrad Jičín, nýbrž i rozsáhlá panství okolo říček Sedlnice a Lubiny, na nichž Arnold pokračoval s kolonizací. K samotnému hradu Jičínu patřili také vsi Jičín, Hůrka, Jeseník, Straník, Loučka, Poruba, Kojetín, Palačov a Hostašovice. První listinnou zmínkou o těchto skutečnostech je listina z 14. července 1240, kterou vydal sám Arnold pro klášter Steinfeld, a lokalizuje ji právě na Jičíně (*Ditschin*). O větších državách rodu Hückeswagenu svědčí i hrad Hukvaldy, který nese jejich jméno. Po Arnoldově smrti přechází majetek na jeho syna Franka, který se ještě více usazuje na Moravě, o čemž svědčí prodej některých statků v původní vlasti. Za středisko svých moravských držav si vybírá Příbor. O kontaktech s jeho krajanem biskupem Brunem ze Schauenburgu svědčí i výskyt Jičina v Brunově závěti z roku 1267. Frank byl také zřejmě nucen prodat své majetky biskupovi, který mu obratem část původních držav vrátil ve formě léna.¹⁶³

Obrázek 7 Hrad Starý Jičín¹⁶⁴

¹⁶³ AUGUSTINKOVÁ, Lucie et KNÁPEK, Aleš, et MARTINEC, Petr, *Hrad Starý Jičín*, s. 15.

¹⁶⁴ Obrázek dostupný online: <https://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Zricenina-hradu-Starý-Jičín.aspx> [citováno 18. 5. 2019].

Roku 1278 však už držel hrad Jičín Blud III., o čemž svědčí listina z 21. ledna tohoto roku.¹⁶⁵ Blud se toho dne účastnil jednání zemského soudu na brněnském hradě, na němž byli jako soudci bitovský komorník Artleb z Dubňan, brněnský komorník Hartman z Čeblovic, moravský maršálek Bohuš z Drahotuše a Všebor z Náměště, kteří rozhodli spor mezi Pardem, Neplachovým synem, a hradištským opatem Budišem o ves Těšetice právě ve prospěch kláštera Hradiště. Za Bludova panství nad hradem nejspíše byla původní dřevěná tvrz přestavěna na kamenný hrad.

Zajímavá je otázka jak vlastně Blud nabyl hradu Jičina. Měl se totiž stát po smrti Franka z Hückenwagenu poručníkem jeho synů, neboť Frankova manželka Trojzlava zřejmě pocházela z rodu Bludoviců. Blud měl tohoto poručnictví využít a uchvátit alodní majetek, který synům zůstal, zbytek majetku byl zachráněn tím, že jim byl pouze zastaven biskupem Brunem. Tím že byl hrad Jičín odtržen od původních Hückenwagenských panství a jejich střediska v Příboru, bylo pro něj potřeba vybudovat nové středisko, a tak zřejmě Blud přistoupil k založení Nového Jičina, a od této doby jsou nedaleký hrad a ves pod ním nazývány pro rozlišení Starým Jičínem.¹⁶⁶

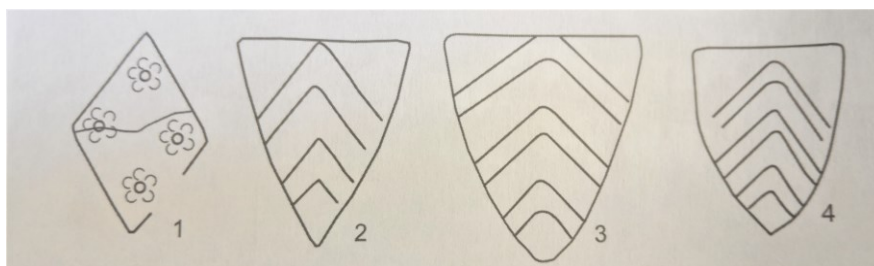
Další stěžejní písemností je listina ze 7. května roku 1280, v níž se Blud jmenuje také z Jičina (*di Gichin*) jako ve všech budoucích dokumentech s ním spojených.¹⁶⁷ To by ale nebylo tak zvláštní jako jiné skutečnosti, jež nám listina poskytuje. Už sám fakt, že jejím vydavatel je přímo Blud, ji vyzdvihuje ze seznamu listin, v němž je rodu Bludoviců vymezen prostor svědečných řad. Blud v ní odkazuje opatu kláštera Hradisko Budiši a jeho konventu dvůr v Žerotíně se čtyřmi lány a desíti poplatnými lány za 107 hřiven stříbra. Je to tedy důkaz majetkové držby celé vsi Žerotína, která je výslovně zmíněna, a po kterém se o něco později celý rod psal. Mimo Žerotín je z listiny také patrná držba celé vsi

¹⁶⁵ CDM IV, s. 206–208, č. 148.

¹⁶⁶ Informace ohledně hradu Starý Jičín viz AUGUSTINKOVÁ, Lucie et KNÁPEK, Aleš, et MARTINEC, Petr, *Hrad Starý Jičín*, Opava: ŠMÍRA PRINT, 2014; TUREK, Adolf, *Hrad a panství Starý Jičín*, Opava: Muzeum Novojičínska, Zemský archiv v Opavě, 2. vydání, 2014 a také průvodce VOJKOVSKÝ, Rostislav, *Starý Jičín, Zřícenina hradu západně od Nového Jičina, Řada vlastivědných průvodů „Putujme po hradech a zámcích“*, Hukvaldy-Dobrá: Miroslav Bitter – PUTUJME, 2012.

¹⁶⁷ CDM IV, s. 237–238, č. 174.

Pňovice. Co se týče osob v písemnosti zmíněných, vidíme zde Bludova strýce Onše, olomouckého komořího, který se píše po Čistém Slemeni a o kterém bude řeč v následující kapitole. Z rodinných příslušníků můžeme ještě vypožorovat Drslava z Čistého Slemene, Onšova bratra. Ostatní jména nám dokreslují okruh, ve kterém se Blud a jeho příbuzní pohybovali. U listiny by podle záznamu měla být přivěšena pečeť, která by měla být podobné té, kterou používal Frank z Hückenwagenu a to dvě krokve nad sebou, což by mělo dosvědčovat jejich příbuznost.

Obrázek 8 Znaky dochované na pečetích: 1. Heinrich z Hückeswagen, 2. Franco z Hückeswagen, 3. Blud IV. 4. Jindřich z Příbora¹⁶⁸

K závěru svého života se Blud objevuje na listinách, které vydává Mikuláš I. Opavský, což podporuje tezi o směřování jeho zájmu k moravské zemské hranici a i dále do slezských knížectví. V roce 1281 se objevuje ve svědečné radě listiny, v níž Mikuláš Opavský za spásu duše svého otce Přemysla Otakara potvrzuje patronátní právo špitálnímu řádu německých rytířů ve farnosti Jaegerndorf.¹⁶⁹

Pro poslední rok, ve kterém se Blud objevuje, totiž rok 1282, máme další písemnosti Mikuláše Opavského, který v nich dosvědčuje majetkové záležitosti olomouckého biskupa. V té první z 27. srpna dosvědčuje, že Beneš ze Štítného (*Benessius de Schytin*) se vzdává ve prospěch olomouckého biskupa Dětricha (*Theoderico*) vsi *Scorotin*.¹⁷⁰ V té druhé s o den dřívějším datem Mikuláš I. Opavský dosvědčuje, že Beneš z Bránic (*Benessium de Branic*) se ve prospěch olomouckého biskupa vzdává výnosu ze vsi Býkov (*Bykow*).¹⁷¹ Obě listiny jsou vydány v Opavě, což nám svědčí o dalším z míst, kde se Blud pohyboval.

¹⁶⁸ AUGUSTINKOVÁ, Lucie et KNÁPEK, Aleš, et MARTINEC, Petr, *Hrad Starý Jičín*, s. 26.

¹⁶⁹ CDM IV, s. 259–260, č. 194.

¹⁷⁰ CDM IV, s. 271–272, č. 205.

¹⁷¹ CDM IV, s. 272–273, č. 206.

V následujících letech zřejmě Blud III. zemřel, neboť roku 1288 se v listině Beneše z Bránic objevuje jen Bludův syn Blud, v našem řazení IV. tohoto jména. Jedná se o listinu, ve které Beneš se souhlasem své manželky Alžběty, syna Voka¹⁷² a dcer Adléty a Obyčky, dává patronátní právo nad kostelem v Benešově (*Benešow*) s filiálkou v Žitoticích (*Sibotendorf*) hradištskému opatu Budišovi a klášternímu konventu. Listina je datována na 18. května a lokalizována do Opavy. Vidíme tak, že Blud pokračuje v otcově politice, ať už se jedná o prostor i lidi, v jejichž okruhu se pohybuje.

Znovu se Blud IV. připomíná až o devět let později, v roce 1297, kdy je přítomen úpravě hranic mezi Moravou a Těšínským knížectvím. Znovu tak máme potvrzení o spojitosti Jičínské větve rodu Bludoviců se zemskými hranicemi. Jednání se uskutečnilo v Ostravě a na základě jednání vznikly dvě listiny. Jednu vydává biskup Dětrich a tu druhou těšínský kníže Měšek, prostředníkem jednání byl opolský kníže Boleslav. V listině, kterou vydal biskup,¹⁷³ se Blud objevuje pouze ve tvaru *Bludo*, zatímco v Měškově listině je zapsán jako *comite Bludo dicto de Hycin*.¹⁷⁴ S velkou mírou hypotetičnosti lze tak tvrdit, že byl více zabydlen na dvoře olomouckého biskupa, kde jej znali jen po jméně, zatímco ve slezském prostředí byl zdvořilostně jmenován celým titulem. Nicméně to mohlo být dáno tím, že každou z listin psal jiný notář (ani na jedné nejsou notáři uvedeni) či kvůli jiné skutečnosti.

Obrázek 9 Pečeť Bluda IV.¹⁷⁵

¹⁷² Zřejmě totožný s Vokem I. z Kravař.

¹⁷³ CDM V, s. 72–74, č. 73.

¹⁷⁴ CDM V, s. 74–76, č. 74.

¹⁷⁵ AUGUSTINKOVÁ, Lucie et KNÁPEK, Aleš, et MARTINEC, Petr, *Hrad Starý Jičín*, s. 26.

O pět let později vydává Blud z Jičina (*jičjn*) 14. srpna (vigilie Nanebevzetí Panny Marie) listinu, v níž sám sebe tituluje jako svobodný moravský pán. Přisuzuje v ní desátek ze vsi Pňovice (*Pnyewicz*) farnosti v Hnojicích (*Hnoynicz*), prostřednictvím věřících a také prostřednictvím své služby a správce Peška.¹⁷⁶ Dovídáme se tak o lidech v Bludově okolí, jenž patřili k jeho dvoru, který jistě nebyl na úrovni panovníka nebo předních šlechticů země, ale přeci jen může vypovídat o Bludově postavení. Desátek z Pňovic odkazuje zřejmě z důvodů blízkosti se smrti a snahy zajistit si přímluvu za svou duši v hnojické farnosti. Je možné, že podobných listin bylo více, neboť zde Blud zdůrazňuje potřebu sepsat tyto listiny, aby byla otázka jeho dědictví jasná, protože zřejmě neměl v této době mužského dědice. Co se týče Pňovic, ve kterých je listina vydána, je možné, že zde nechal někdo z Jičínské větve vystavět tvrz, která se však v listinách připomíná až roku 1368.¹⁷⁷

Naposledy můžeme Bluda vysledovat roku 1305. Je to ve dvou písemnostech z prosince, které vznikly den po sobě. První z nich je z Čistého Slemene, ta druhá o den starší z Olomouce. I ve středověkých podmínkách však mohl Blud reálně na obou místech den po sobě být, neboť vzdálenost mezi oběma sídly je něco kolem 30 kilometrů, což se dá na koni pohodlně za den urazit. V obou listinách se objevuje spolu s Onšem z Čistého Slemene, který je titulován jako olomoucký komoří, zato Blud je titulován jako purkrabí. Není přesně určeno jaký purkrabí, ale vzhledem k tomu že následuje ve výčtu hned za Onšem, komořím olomouckým, dá se předpokládat, že byl purkrabím olomouckým, popřípadě jiného zeměpanského hradu v této provincii.

O potomku Bluda se můžeme dozvědět z listiny z roku 1311, ve které jsou znovu upravovány desátky z Pňovic, a kterou vydala jeho manželka Anka (*Anca*).¹⁷⁸ Ta se sama tituluje jako Bludova vdova, můžeme tak bezpečně říci, že Blud IV. je již po smrti. Anka v ní také činí zmínku o jejím synu, kterého nazývá Bludem z *Cochitz*. Ten se však již nikdy v listinách neobjevuje, zdá se tedy, že buď politicky nevynikl, nebo zemřel, než se stal diplomaticky činným, a nemohl proniknout ani do svědečných řad. S touto zmínkou tak vyhasíná Jičínská větev rodu Bludoviců. Co se týče hradu Starého Jičina a k němu přilehlé držby tak ta

¹⁷⁶ CDM V, s. 145, č. 139.

¹⁷⁷ FIALA, Zdeněk (edd.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Severní Morava*, Praha: Svoboda, 1983, s. 184.

¹⁷⁸ CDM VI, s. 34, č. 45.

přešla již od prvního roku vlády Jana Lucemburského do rukou Voka z Kravař. Tomu přispívá i fakt že Anka svého syna netituluje z Jičina ale z *Cochitz*. Není však zcela jisté, jakým způsobem k ztrátě Jičina došlo. Nabízí se hned tři možnosti. První z nich je, že hrad do rukou Voka z Kravař připadl jako odúmrt' po Bludovi IV. Druhou možností je, že Vok hrad koupil. Není ani vyloučeno, že hrad odejmul Bludovi král Jan a dal jej do rukou jeho věrného Voka z Kravař, který byl na jeho dvůr navázán.¹⁷⁹ Není bez zajímavosti zmínit, že zástupci jičínské větve byli v kontaktu s rodem pánů z Kravař, neboť Vokovým otcem či dědečkem byl možná Beneš z Bránic, na jehož listině se objevuje jméno Bluda IV.¹⁸⁰ Dalším z toho vyplívajícím faktem je, že rod Bludoviců se neprosadil do blízkosti krále Jana, který Vokovi jistě k zisku Jičina a přilehlého panství napomohl.

Z listinných pramenů je tedy možno vysledovat několik zásadních informací. Bratři Blud III. a Spitata pokračují ve šlépějích jejich otce a byli stejně jako on v blízkosti markraběte Přemysla. Kontakty s vládnoucím rodem nezanikají ani po smrti markraběte, jak je patrné z písemností, které vydal moravský markrabě a od roku 1251 i český král Přemysl Otakar II. Při jehož jednáních se Bludovicové také účastnili. Jičínská větev postupem času nabývala na síle, což je možné sledovat v držbě hradu Starý Jičín a přilehlých panství. O postupném etablování svědčí i vlastní vydávání listin, a snaha řešit své majetkové poměry a otázky duchovního charakteru. Členové jičínské větve se postupem času ze zástupců šlechty beneficiární, transformují na šlechtu pozemkovou. Jejich postavení tedy nemuselo být již závislé plně na českém králi, potažmo moravském markraběti, neboť po hrdinné smrti Přemysla Otakara II. se přeorientovali i na jeho nemanželského syna Mikuláše I. Opavského. Tyto kontakty mohly být také podmíněny správou zemské hranice, která z držby hraničního hradu Starý Jičín zřejmě vyplývala. Situace se však pro jičínskou větev zásadně mění s vyměněním dosavadního vládnoucího rodu po meči v roce 1306. Stalo se tak na olomouckém hradě rukou vraha, který ji vztáhl na mladého krále Václava III. jedoucího urovnat situaci v Polsku a upevnit tak svůj nárok na polskou korunu. Z následných bojů o

¹⁷⁹ O přechodu Starého Jičina do rukou Voka z Kravař viz TUREK, Adolf, *Hrad a panství Starý Jičín*, s. 17, et VOJKOVSKÝ, Rostislav, *Starý Jičín, Zřícenina hradu západně od Nového Jičina*, s. 4, et AUGUSTINKOVÁ, Lucie et KNÁPEK, Aleš, et MARTINEC, Petr, *Hrad Starý Jičín*, s. 22.

¹⁸⁰ Více o rodu pánů z Kravař viz BALETKA, Tomáš, *Páni z Kravař: Z Moravy až na konec světa*, Praha: NLN, 2003; zmiňovaná listina CDM IV, s. 347–348, č. 269.

trůn vyšel vítězně Jan Lucemburský, což však pro předchůdce Žerotínů znamenalo ztrátu jejich držby Starého Jičína s jeho příslušenstvím. Kromě této významné držby hraničního hradu ale lze vidět jinou držbu, ne sice významnou z hlediska hodnoty majetku, ale pozdějších rodových reálií. Mám na mysli ves Žerotín a také i Pňovice, kam se zřejmě uchýlili po ztrátě Starého Jičína, a která je spojená s jinými větvemi rodu. Nicméně se ukázala jičínská větev jako slepá, nikoliv však, z hlediska dějin rodu, jako nevýznamná.

5 Šumvaldská a sukolomská větev

Vrátíme-li se od studia Jičínské větve Bludoviců zpět v čase do třináctého století, můžeme začít sledovat vývoj druhé větve původního rodu Bludoviců, která dosahuje až k rodu Žerotínů, jak se rod postupem času začal jmenovat. Za zakladatele této větve můžeme označit Onše, v jehož případě však nejsou jasné příbuzenské vazby k druhé generaci Bludoviců, tedy potomkům samotného zakladatele rodu Bluda I. Možným vysvětlením mlčenlivosti pramenů může být vpád Tatarů na Moravu na jaře roku 1241, který však netrval dlouho, ale mohl zanechat zmatek a na nějakou dobu utlumit diplomatická jednání. Otevírá se nám tak prostor pro spekulace o příbuzenských vztazích. K těm se nám totiž nabízí rovnou dva Onšové. Jedním je syn Bluda II. a druhým syn jeho bratra Bicena, tedy oba potomci vzešlí z druhé generace. Oba jsou zmíněni poprvé v listině z roku 1230, což je však problém, protože o Onšovi, prvním představiteli šumvaldské a sukolomské větve, jak ji nazývám, čteme ještě v písemnosti z roku 1305. Je tedy zřejmé, že se s největší pravděpodobností nejedná o jednu osobu, pokud totiž počítáme s tím, že se ve svědečných řadách listin nenachází svědci hned po svém narození, ale až ve věku vhodném k diplomatickému jednání, musely bychom počítat Onšovi věk okolo sta let, což je ve středověkých reáliích takřka nemožné. Je však možné že se jedná o syna některého z Onšů, nicméně zmínka, která by to jasně dokazovala, chybí. Nabízí se i možnost, že Oneš byl potomkem některého ze zástupců jičínské větve. Přese všechno můžeme tohoto Onše s jistotou k rodu Žerotínů řadit, neboť se v listinách objevuje jako strýc či v přeneseném významu jako bratranec (*patrus*) Bluda III. z Jičina.

Obrázek 10 Pečeť Onše ze Šumvaldu¹⁸¹

Přímá spojitost s pozdějšími představiteli Žerotínů je patrná i z Onšovi pečeti. Lze na ní pozorovat lva vyskakujícího ze tří hůrek. Miroslav Mílec komentuje erb Žerotínů ve své monografii takto: „Ze svého pozorování bych usuzoval, že až do první poloviny 17. století nepoužívali na přilbě žádného klenotu, lépe řečeno, že klenotem byla koruna velká a zdobená. Také barevnost – tinktury erbu jsou nejednotné. Podle M. Koláře je štít červený s černým korunovaným lvem po kýtu za třemi býlími vršky. Takto je většinou zobrazován v knihách, obrazech i na freskách. A. Sedláček se k tomuto problému raději nevyjadřuje a odkazuje na Paprockého Zrcadlo, F. 89 a na majestát z r. 1740 a opisuje štít modrý, hůrky zelené a z nich vyrůstá zlatý korunovaný lev. Takto je vyobrazen nad vchodem do tvrze v Kamenici u Jihlavy.“¹⁸²

Ze samotných pečeti je logicky nemožné vyčíst barvy erbovní figury či pozadí. Nicméně použití dvou barev vedle sebe, v případě nejznámější verze erbu černé a červené je diskutabilní. Podle heraldických pravidel vedle sebe musí být vždy kov a barva, i přesto, že kodifikace pochází z pozdější doby, než ve které se tento znak objevuje na Onšově pečeti. V přílohách 1–3 je možné sledovat moderně vytvořené barevné verze erbu včetně varianty honosného erbu.

Poprvé se o námi sledovaném Onšovi dovídáme z listiny z roku 1276, která byla sepsána v Litovli, a Albert z Lešan (*Albertus de Lessan*) v ní vrací ves Tověř (*Towirz*), kterou obýval, klášteru Hradisko a klášteru svatého Jakuba

¹⁸¹ Obrázek dostupný online: <https://www.sumvald.cz/o-obci/historie> [citováno 18. 5. 2019].

¹⁸² MILEC, Miroslav, SEDLÁČKOVÁ, Helena, *Šlechtické rodové pečeti Čech a Moravy II*, s. 128–129.

v Olomouci.¹⁸³ Samotná Litovel, založená Přemyslem Otakarem II. není příliš vzdálena pozdějšímu Onšovu panství, ani vesnicím Pňovice a Žerotín, které v této době držela Jičínská větev. V této listině je Oneš ve svědečné řadě na prvním místě zmíněn jako komoří (*camerarius*), nicméně není tento úřad blíže určen. Z pozdějších listin však víme, že se tento úřad vázal k Olomouci, potažmo olomoucké provincii, což často není pisateli dokumentů odlišováno. O Oneši jako o komorníku olomouckém můžeme číst hned roku 1278. Napřed se ale 21. ledna objevuje Oneš vedle Bluda III. z Jičina při soudu, který proběhl v Brně a o němž již bylo mluveno dříve.¹⁸⁴ Bližší informace o Onšově úřadu se objevují v listině z 22. června kdy se *dominus Onschik camerarius prouincie Olomucen* nachází u provinčního soudu na hradě v Olomouci.¹⁸⁵ Zde Sofie (*Sophia*) dcera moravského maršálka Bohuše (*Bohussoni*) potvrzuje klášteru Velehrad mlýn ve vsi Unčovice (*Vnnischowicz*). Oneš je ve svědečné řadě hned za olomouckým biskupem Brunem a soudcem tohoto soudu Albertem.

Hned následujícího roku 1279 je přítomen sporu mezi Pardem z Horky (*Pardum de Horka*) a Častamem z Křelova (*Chastam de Chrelow*) o církevních záležitostech v Horce a Křelově. Závěr sporu byl zlistiněn a z této písemnosti se dovídáme, že spor probíhal v Olomouci. Oneš je zde uveden mezi světskými osobami a listina je opatřena pečeti olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburgu.¹⁸⁶

Dne 26. listopadu je přítomen na provinciálním sněmu v Mohelnici, který vede olomoucký biskup Bruno ze Schauenburgu z pozice místopána olomoucké a přerovské provincie z rozkazu římského krále Rudolfa I. Habsburského. Z tohoto sněmu se nám zachovala listina, která řeší spor mezi Budišem, opatem hradištského kláštera a Albertem z Lešan o území mezi vesnicemi Knínice [u Boskovic] a Konice.¹⁸⁷ Oneš je zde uváděn jako komoří, ale také jako beneficiář v biskupově radě.

Roku 1280 se objevuje na listině Bluda III. z Jičina, o které již bylo psáno dříve. Je však nutné vyzdvihnout, že je v ní Oneš označen jako Bludův strýc nebo bratranec (*patrus*), a je zde poprvé zmíněna jeho držba Čistého Slemene

¹⁸³ CDM IV, s. 101–102, č. 69.

¹⁸⁴ CDM IV, s. 206–208, č. 148.

¹⁸⁵ CDM IV, s. 215–216, č. 155.

¹⁸⁶ CDM IV, s. 224–225, č. 163.

¹⁸⁷ CDM IV, s. 231–233, č. 170.

(*Chisteslem*). Je v ní také zmíněn Martin, Onšův vilik (*uillico*). Úřad vilika se vázal k výkonu zemského soudnictví. V počáteční fázi, po ustavení tohoto úřadu Statuty Konráda Oty, měl soudit záležitosti nesvobodných osob, či spory o majetky nižší hodnoty. Postupem času se jeho role mění, a vilik často působí jako exekutivní orgán, kdy aktivně vyhledává zločince a postihuje je. Ustaven byl i zvláštní druh vilika příslušného komořimu, který je také zmíněn již ve Statutech Konráda Oty. Takovým vilikem byl Martin v roce 1280, kdy byl podle listiny k dispozici Onšovi, jako olomouckému komorníku. Úřad komorníka byl původně vázán ke správě zeměpanských příjmů. Z tohoto titulu se také účastnil zasedání soudů, a to z důvodu vybírání pokut. Často také působil ve funkci veřejného žalobce, nebo zástupce panovníkova zájmu. Z listiny se dovídáme i o komorníkově, tedy Onšově, půhončím Světíkovi ze Svěsedlic, jehož funkce spočívala v předvolání žalované strany.¹⁸⁸ Ve svědečné řadě je také zmíněn Drslav z Čistého Slemene (*Dreslaus de Chistesleme*), nejspíše Onšův bratr, který se však nikdy jindy v listinách neobjevuje.

Na tomto místě je dobré zmínit se o centru Onšových držav Čistém Slemeni. Název této vsi je zřejmě slovanského původu, a samotné slemeno či slémě pravděpodobně znamená nejvyšší trám krovu, tedy hřeben střechy, přeneseně i horský hřbet. Žilo zde pravděpodobně slovanské obyvatelstvo, o čemž svědčí česká jména obyvatel obce dochovaná od první poloviny 16. století. Jednou z teorií je také, že Čisté Slemeno se časem spojilo s německou kolonií Schönwald, po které se Oneš píše poprvé roku 1287, nicméně je jasné, že se jedná o jednu a tu samou obec, která dodnes zůstala pod jménem Šumvald. Ve vsi patrně stávala tvrz, která byla spolu s kostelem v opevněném areálu. Tvrz se do dnešních dní nedochovala, ale stávala v místech blízko kostela, na části dnešního hřbitova a dodnes je tato lokalita známa tradovaným označením Tvrzesko. Stavba této tvrze a kostela se přisuzuje právě Onšovi a kostel mohl sloužit i jako rodové pohřebiště.¹⁸⁹

¹⁸⁸JAN, Libor, *Vznik zemského soudu, a správa středověké Moravy*, s. 33–70.

¹⁸⁹ O jménu obce Šumvald a vztahu Šumvaldské větve Žerotínů k němu více HOSÁK, Ladislav, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II.*, Praha: Academia, 1980, s. 559; o kolonizační osadě se zmiňuje PINKAVA, Viktor, *Uničovský a Rýmařovský okres*, In: *Vlastivěda moravská*, Brno: Musejní spolek, 1922, s. 220; časově vymezuje založení tvrze LÍBAL, Dobroslav, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha: Unicornis, 2001, s. 481; celkový obraz o Šumvaldu a kostelu podává VÍTEK, Tomáš, *Šumvald (okr. Olomouc), farní kostel*

V roce 1282 a 1286 se Oneš objevuje v dokumentech v souvislosti se vsí Těšetice. 29. července totiž znovu spor otevírá pozůstalá po Neplachovi z Horky Bohuslava (*Bohuslawa*) přes svého advokáta Teruarda.¹⁹⁰ Bohuslava se soudí s opatem hradištského kláštera Budišem, který figuruje už u soudního jednání v Brně z 21. ledna 1278, kdy mu byla ves Těšetice přisouzena. Z hlediska Onšova je zde potřeba vyzdvihnout i uvedení jeho jména na prvním místě v řadě i s titulem komořího. Ve svědečné řadě se také vyskytuje Světík ze Svěsedlic (*Swietik de Swesedlicz*), který je v ní uváděn ale jako vilik (*uillicus*). Je to tedy již druhá zmínka o osobě Onšova vilika. Roku 1286 je však ves Těšetice přisouzena klášteru Hradisko rozhodnutím provinčního soudu, na kterém je olomoucký komoří Oneš přítomen.¹⁹¹

Oneš jako komoří z Čistého Slemene je uveden na listině Budislavy z Rataje (*Budislawa de Ratay*) z 25. ledna 1287, ve které odkazuje klášteru svatého Jakuba v Olomouci ves Trávník (*Trawník*).¹⁹² Oneš je zde zřejmě díky svému úřadu hned na třetím místě ve svědečné řadě.

V ne o moc pozdější listině je už Oneš mezi olomouckými beneficiáři uveden jako Oneš ze Šumvaldu (*de Schonwald*), komoří olomoucké provincie.¹⁹³ Kromě Onše jsou olomouckými úředníky olomoucký purkrabí Albert ze Šternberka (*Albertus de Sternberg*), soudce Přebor z Bolelouce (*Przedborius de Boleluz*) a landrychtěř Bojslav (*Boyzlaus*). Tito úředníci přisoudí konečně ves Těšetice klášteru Hradisko.

Poté se Oneš na nějakou dobu vytrácí, aby se znovu objevil roku 1295 hned ve dvou listinách. Poprvé je to v listině olomouckého biskupa Dětricha, ve které dává v léno svému rytíři moravskému komořímu Brunovi (*Brunonis*) vsi *Bladowiz, Nevndorf, Rietschz, Dobroslahota, a Kracowiz*.¹⁹⁴ Oneš titulující se ze Šumvaldu je zde na předposledním místě ve svědečné řadě, je tak patrné, že k olomouckému biskupu Dětrichovi, který tento dokument vydal, nemá blízko.

sv. Mikuláše, In: Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, Olomouc: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Olomouc, 2007, s. 91–104.

¹⁹⁰ CDM IV, s. 267–268, č. 203.

¹⁹¹ CDM IV, s. 312–313, č. 239.

¹⁹² CDM IV, s. 326–327, č. 249.

¹⁹³ CDM IV, s. 327–328, č. 250.

¹⁹⁴ CDM V, s. 25–26, č. 25.

Druhou písemností se stejným rokem vydání je listina krále a moravského markraběte Václava II. pro biskupa Dětricha.¹⁹⁵ Roku 1295 je také střídán v úřadu olomouckého komorníka Albertem ze Šternberka.¹⁹⁶

K roku 1301 se zřejmě do úřadu komorníka na čas vrátil. Naposledy o Onšovi můžeme v písemnostech číst k roku 1305. Jedná se o dvě listiny, které jsou vydány den po sobě. V obou se zároveň objevuje Oneš psaný znovu po Čistém Slemení s úřadem olomouckého komořího a v přítomnosti svého příbuzného Bluda III. Nicméně se zřejmě jedná pouze o vzpomínku na dobu, kdy byl Oneš *bone memorie* komorník olomoucký.¹⁹⁷ Vzhledem k tomu, že další zmínky o Onšovi nemáme, dá se předpokládat, že krátce po roce 1305 umírá.

Obě listiny mají identický obsah a liší se jen osobou, která dala pokyn k jejímu sepsání. Listinu z 23. listopadu¹⁹⁸ vydal olomoucký cúdař (soudce) Kadold z Polomy (*Cadoldus, dictus de Polomey*) zatímco tu z 24. vydal přímo Oneš.¹⁹⁹ Obsahem je majetková výměna mezi Milíčem z Citova (*Milichium quondamde Chietow*) a konventem svaté Kateřiny v Olomouci, která proběhla u výročního zasedání soudu, kde byl přítomen Oneš jako olomoucký komoří, Blud jako purkrabí, Kadold jako cúdař a ještě Wiman jako sudí olomoucké provincie a města Olomouc (*Wimanum iudicem Ciuitatis Olomucensis et provincie*).

Rok 1305 je tak poslední rok, ve kterém můžeme Onše zastihnout mezi živými. Jeho odkaz se však nevytrácí, ale nesou jej jeho čtyři synové. Jsou jimi *Adam, Victor, Onso* a *Francisci*. O Františkovi (označován též jako Franěk) a Adamovi se dovídáme roku 1311, z listiny jejich příbuzné Anky, vdovy po Bludovi IV. z Jičínské větve.²⁰⁰ V této listině jsou ve svědečné řadě označeni jako bratři ze Šumvaldu (*schonnwalde*).

¹⁹⁵ CDM V, s. 29–30, č. 28.

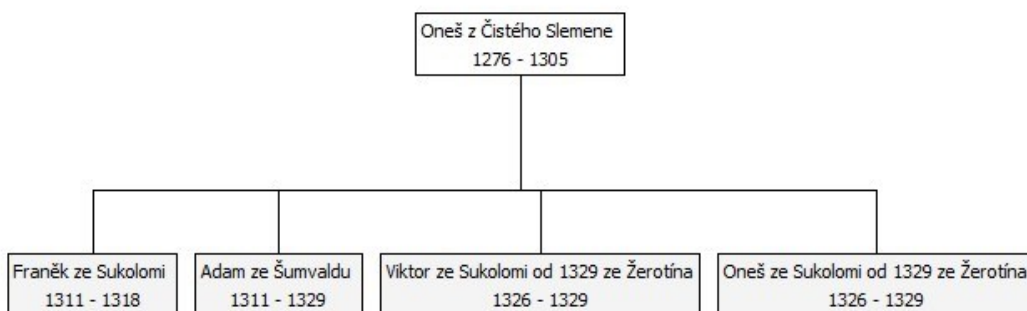
¹⁹⁶ JAN, Libor, *Vznik zemského soudu, a správa středověké Moravy*, s. 78–79.

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 78.

¹⁹⁸ CDM V, s. 192–193, č. 181.

¹⁹⁹ CDM V, s. 193–194, č. 182.

²⁰⁰ CDM VI, s. 34, č. 45.

Obrázek 11 Oneš z Čistého Slemene a synové²⁰¹

František, někdy také nazýván jako Franěk, se objevuje sám roku 1318 na listině Alžběty z Plavče (*Elizabeth de Plawcz*) ve sporu o vesnice s jejím strýcem Sbořem (*Sboronem*).²⁰² V této listině se František tituluje ze Sukolomi (*de Sukolom*). Je tak patrné, že mezi bratry došlo k určitému dělení majetku, neboť Sukolom je vesnice, ležící dnes, a bezesporu i ve čtrnáctém století, hned vedle Šumvaldu, a je tak pravděpodobné, že náležela ke statkům podléhajícím šumvaldské tvrzi.

Obrázek 12 Pečeť Fraňka ze Sukolomi z listiny z roku 1318²⁰³

²⁰¹ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jiří Kamler.

²⁰² CDM VI, s. 112, č. 141.

²⁰³ Foto pořízeno v SOA Olomouc, archiv Jiří Kamler.

Obrázek 13 Grafické překreslení Fraňkovi pečeti²⁰⁴

Roku 1323 kupuje Vok z Kravař se svým synem Ješkem dům v Olomouci a ve svědečné řadě jim to dosvědčuje Adam ze Šumvaldu.²⁰⁵ Máme tak další zprávu o kontaktu s pány z Kravař, které pěstovala už jičínská větev.

Spolu jsou bratři zmíněni roku 1326 v listině, ve které potvrzuje Adam z Konic patronátní práva kláštera Hradisko ve farnosti Cholína. Adam je v ní znovu titulován ze Šumvaldu, i když je použit latinský výraz *Pulcra silva*. Jeho bratři Viktor a Oneš jsou titulováni ze Sukolomi. Je tedy možné, že Adam byl nejstarší syn komořího Onše a tak po něm zdědil rodové sídlo, tvrz v Šumvaldě, a na ostatní bratry zbyla vedlejší Sukolom.

S tím si však dokázali Viktor a Oneš poradit, neboť již roku 1329 se titulují ze Žerotína (*de Syrothin*). Je tomu tak v písemnosti Diviše ze Šternberka, který přisuzuje klášteru svaté Kláry v Olomouci mlýn ve vsi Křenov. Adam je znovu titulován ze Šumvaldu (*Pulchrasilua*). Od Viktora a Oneše je tak dán základ novému rodovému jménu, které se ustálí a z potomků těchto urozených mužů vzejdou přední moravští šlechtici. Z listiny se však nedovídáme, jakým způsobem držby Žerotína dosáhli. Může se nabízet koupě nebo odúmrtí po jičínské větvi, která jej zřejmě spolu s Pňovicemi držela.

Je patrné že Onšovi synové nedosáhli na nějaký úřad týkající se správy země. Určitou roli v tom může hrát změna vládnoucí dynastie, s kterou přichází i nové uspořádání a nový okruh lidí kolem panovníka. Zdá se, že ani jeden ze synů nepronikl do blízkosti krále Jana Lucemburského, který by se o ně opřel při správě Moravy, jako tomu bylo u jejich předchůdců. S příchodem Lucemburků tak dochází ke ztrátě doposud nejvýznamnější držby, a to hradu Starého Jičina

²⁰⁴ Při překreslení vynecháno jedno slovo z opisu pečeti, archiv Jiří Kamler.

²⁰⁵ CDM VI, s. 167, č. 225.

v případě jičínské větve, a díky jejímu vymření pokračuje rozrod rodu přes větev šumvaldskou. Pro Onše se tak centrem stává Šumvald, jehož tvrz jistě neměla takový význam jako hraniční hrad. Onšova vážnost však nepřichází z podstaty majetkové držby, ale z hlediska jeho úřadu olomouckého komořího, kdy se, jak je patrné z listin, účastnil jednání soudů v olomoucké provincii, ať už v Olomouci, Mohelnici, popřípadě Litovli, ale zajížděl i do Brna. Z hlediska Onšova úřadu na něj bohužel nenavázali jeho synové. Ti museli přistoupit i k jisté dělbě majetku mezi sebou. Z jejich titulatury se dá vyčíst, že Adam, zřejmě jako nejstarší syn, zdědil rodové sídlo Šumvald. Na Fraňka, Viktora a Onše zbyla vedlejší Sukolom. Viktor a Oněš to pak řeší společným ziskem a držením vsi Žerotína, která dala základ pozdější titulatuře.

6 Potýkání sukolomské, šumvaldské a žerotínské větve

Po poslední zmínce o Viktorovi a Onšovi nastává téměř dvacetileté období, kdy není o zástupcích rodu slyšet. To se mění až s počátkem psaní olomouckých zemských desek, ve kterých se Žerotínové objevují hned od jejich ustavení v roce 1348. V tomto období se začínají stále zřetelněji oddělovat žerotínská a šumvaldská, popřípadě ještě sukolomská větev rodu. Rozdělení probíhá pozvolně a ze záznamů jsou stále patrné časté styky rozdělujících se větví i vzájemná držba majetků v obou centrech rodu, a proto je nelze okamžitě a striktně rozdělit. Je to však základ pro později více oddělené rody pánů ze Šumvaldu a z Žerotína. Problém při studiu jednotlivých osob ale představují často chybějící zřetelně pospané vazby mezi jednotlivými generacemi, popřípadě konkrétními zástupci.

Z ticha pramenů díky zemským deskám ale také i mimo ně psaným listinám vystupují čtyři bratři, Dětoch (*Dietochius*), Oneš (*Onso*), Viktor (*Victor*) a Sbor (*Sboro*). To, že byli bratři, a že drželi nějaké statky v Žerotíně, dokazuje listina z 11. listopadu roku 1352, kde vystupuje jako autor Dětoch a ve které se bratři společně vzdávají ve prospěch premonstrátů z kláštera svatého Jakuba v Olomouci svého lesa v Žerotíně spolu s jeho strážcem (*custode*). Všichni bratři se v této listině zásadně titulují ze Sukolomi, což by mohlo nasvědčovat, že jsou syny Františka, který se ze Sukolomi také tituloval.²⁰⁶ I když postupem času se titulují různě. Jako svědek se v listině objevuje také Beneš ze Šumvaldu, který by mohl být jejich bratrancem a synem Adama ze Šumvaldu, zřejmě nejstaršího syna olomouckého komořího Onše, který po něm pravděpodobně dědil středisko rodových držav, tedy Šumvald. O Beneši samotném bude psáno později.

Jako první se roku 1348 připomíná Dětoch (*Dyetoch*), titulující se ze Sukolomi (*de Sokolom*) se svým bratrem Sbořem (*Sborkone*).²⁰⁷ V zápisu se domlouvají na spojení jejich majetku v jeden celek. V tom samém roce je Dětoch ve svědečné řadě deskového záznamu svého bratra Viktora, o kterém bude řeč na příslušném místě.

²⁰⁶ CDM VIII, s. 146, č. 183.

²⁰⁷ ZDO I, s. 1, č. 8.

Roku 1352 pak prodává Dětoch klášteru svatého Jakuba v Olomouci les patřící ke vsi Žerotín v již zmíněné listině, kde se objevují všichni čtyři bratři.²⁰⁸ V následujícím roce pak vnáší Dětoch prodej lesa v Žerotíně i do zemských desek.²⁰⁹ Zároveň ještě dodává, aby byla sestrám vyplácena jedna hřivna ročně, a aby se pak po jeho smrti modlili za jeho spásu. Co se týče otázky Dětochova majetku, víme, že roku 1368 zprostředkováním markraběte Jana směnil s olomouckým biskupem a jeho kapitulou les v Příkazech za les patřící ke vsi Paseka.²¹⁰ Toho samého roku také prodal svůj podíl vsí Sukolom, Plinkout (*Polnkuty*) a Břevenec (*Tribencz*) Bohuslavu ze Schutzendorfu (*Bohuslao de Suczendorf*) za 7 hřiven stříbra a 17 grošů.²¹¹ Díky této zmínce můžeme identifikovat další vesnice, patřící pod sídelní tvrz Šumvald, o nichž nebylo v listinách nikdy dříve psáno. Hned v dalším záznamu v zemských deskách prodává za 7 hřiven stříbra a mnoha grošů prodává své dědictví v Žerotíně Pavlovi z Eulenburgu (*Pawliconi de Ewlburch*).²¹² Co se týče Dětochovi rodiny, víme, že měl za manželku Ofku (*Ofcze*), které roku 1371 zapsal na vsi Pasece (*Passek*) 90 hřiven stříbra.²¹³ Se svou manželkou měl stejnojmenného syna Dětocha, se kterým stejného roku formálně spojil všechn svůj majetek.²¹⁴ Dětoch mladší měl za manželku Markétu (*Margarete*), které zapsal rovněž roku 1371 druhou část obce Paseka na dvakrát 50 hřiven grošů do rukou Jeníka z Dobrotic (*Jeniconis de Dobroticz*).²¹⁵ Spolu se svým synem Dětoch roku 1373 směňují ves Paseku za ves Příkazy s Pavlem z Eulenburgu.²¹⁶

Pozoruhodné je také sledovat Dětochovu snahu o spásu svojí duše. Prodej lesa v Žerotíně výměnou za modlitby totiž nebyl jediným jeho náboženským krokem. Jako projev vděku vydává abatyše kláštera svatého Jakuba v Olomouci listinu k Dětochově výročí.²¹⁷ Dětoch také 23. dubna 1373 vydal písemnost, v níž

²⁰⁸ CDM VIII, s. 146, č. 183.

²⁰⁹ ZDO I, s. 13, č. 276.

²¹⁰ CDM X, s. 82, č. 55.

²¹¹ ZDO I, s. 54, č. 1088.

²¹² ZDO I, s. 54, č. 1089.

²¹³ ZDO II, s. 66, č. 168.

²¹⁴ ZDO II, s. 66, č. 167.

²¹⁵ ZDO II, s. 66, č. 169.

²¹⁶ ZDO II, s. 72, č. 276.

²¹⁷ CDM IX, s. 99–100, č. 123.

zaznamenává své založení věčného světla u mariánského oltáře olomouckého Dómu. Poslední zmínkou o Dětochovi ze Šumvaldu, popřípadě o jeho synu je listina z 2. června roku 1377, ve které si spolu s Jeníkem z Dobrotic, Přibíkem z Nitkovic (*Prrssibiko de Nyetkowitz*) a Vilémem z Olomouce (*Wilhelmus de Olomuczan*) zapisují u žida v Kroměříži na zaplacení úroky v hodnotě 40 grošů k následujícímu svátku svatého Václava.

Sbor, který se tituluje nejčastěji ze Žerotína, samostatně vystupuje nejprve pouze jako svědek. Je tomu tak v listině Oneše z Charvátu (*Onsso dictus de Charwat*) z prvního září roku 1353, ve které prodává svůj majetek klášteru svatého Jakuba v Olomouci.²¹⁸ Jako svědek vystupuje také 12. ledna 1355. Jedná se o písemnost, v níž Mikuláš Dítě z Ohrozimi dává sedm lánů ze své vsi Ohrozimi olomoucké diecézi.²¹⁹ V zemských deskách téhož roku intabuluje vše co má své manželce, jejíž jméno však záznam neobsahuje, a také to co má kolem majetků Onše ze Šumvaldu.²²⁰ K roku 1355 máme ještě již zmiňovaný záznam, o sjednocení majetku s dalšími příbuznými.²²¹ O rok později s ním slučuje svůj majetek co má v Loučce Mikuláš z Loučky (*Nicolaus de Luczka*) spolu se svou manželkou a chlapci, tedy se syny.²²² V roce 1358 vkládá Vršek z Velké Senice (*Wrsko de magna Senicx*) do jeho rukou a do rukou Tasa z Kateřinic (*Tassonis de Katherzenicz*) 55 hřiven grošů, které zapisuje své manželce Ofce (*Offcze*) ve vsi Senice společně se dvorem a mlýnem.²²³ O Sborově manželce nevíme nic, dozvídáme se ale o jeho synu Mikšovi, který se zásadně tituluje ze Žerotína. Poprvé o něm čteme v zemských deskách k roku 1376, kdy zapisuje svojí manželce Markétě (*Marglete*) 30 hřiven stříbra na dvoře v Žerotíně.²²⁴ Ta však tento dvůr nechala roku 1382 intabulovat svému bratru Měchovi ze Lhoty (*Mech de Lhotta*).²²⁵ Hned v následujícím záznamu, zapisuje Mikeš Mikuláši z Šumvaldu (*Mikulawsoni de Schonwald*) dvůr, mlýn, 3 lány, lesy, louky, potoky

²¹⁸ CDM IX, s. 391–392, č. 27.

²¹⁹ CDM VIII, s. 238–239, č. 295.

²²⁰ ZDO I, s. 20, č. 401.

²²¹ ZDO I, s. 21, č. 427.

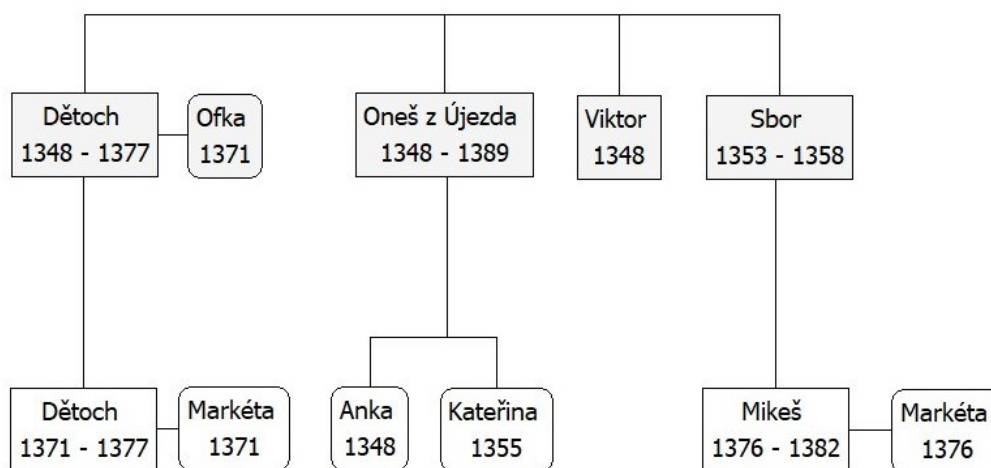
²²² ZDO I, s. 24, č. 479.

²²³ ZDO I, s. 25, č. 500.

²²⁴ ZDO III, s. 95, č. 45.

²²⁵ ZDO IV, s. 140, č. 330.

a svou čtvrtinu řeky Oskava (*Oskawa*).²²⁶ Roku 1381 najdeme Mikeše ve svědečné radě listiny Pavla z Eulenburgu pro olomoucký kostel.²²⁷ Zásadní pro Mikešův život bylo jistě jeho jmenování rychtářem v Litovli moravským markrabětem Janem roku 1382, o čemž nám svědčí příslušná listina.²²⁸ Po tomto úspěchu však již další zmínku o Mikešovi, jeho manželce ani jeho potenciálních potomcích nemáme.

Obrázek 14 Bratři Dětoch, Oneš, Viktor a Sbor s potomky²²⁹

Třetí z bratrů Oneš zřejmě dědil ves Újezd, která do rodového majetku pravděpodobně přišla v období, v němž listiny mlčí. Dá se tak předpokládat z jeho titulatury už v roce 1348, kdy v zápisu zemských desek Beneš ze Strálku (*Benessius de Stralek*) odkazuje Ance, dceři Onše z Újezda (*Onsch de Vgesd*) do rukou pana Štěpána v Šumvaldě (*Stephani in Schonwald*), vše co má Petr v Měrotíně (*Petrus in Myrotyn*) a v Libině (*Lubina*) a také Oneš ji odkazuje vše co má ze své části v Pískově (*Piscow*), Břevenci (*Wrbreuci*) a v Plinkoutě (*Plinkut*).²³⁰ Toho stejného roku se připomíná Oneš z Újezda ještě jednou, kdy se ve prospěch Peška z Pičina (*Pesconi de Piczin*) vzdává venkovanů a dvora se dvěma pluhy a se svým dílem dědictví, tj. hradbami, loukami, církevními patronátními právy, čtyřmi dvory, dvěma středními hostinci, také dvaceti lány s čtvrtěčným tributem a také svou částí lesa v Žerotíně kterou má v držení a své

²²⁶ ZDO IV, s. 140, č. 331.

²²⁷ CDM XI, s. 188–189, č. 210.

²²⁸ CDM XI, s. 225, č. 251.

²²⁹ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jiří Kamler.

²³⁰ ZDO I, s. 2, č. 31.

celé panství se všemi právy a svobodami.²³¹ O Onšovi z Újezda můžeme také číst v zemských deskách o rok později, kdy odkazuje Beneši (zřejmě míněn Beneš ze Šumvaldu) střední venkovský statek v Čistém Slemeni, který vchází do Benešova dědictví.²³² Co Onše z Újezda k takovému jednání vedlo, zda to byla náhlá potřeba peněz či například altruistické vzdání se majetku z náboženských důvodů, nevíme, můžeme však rekonstruovat, co všechno mohlo náležet k jednomu dílu z dědictví rozděleného mezi bratry. Nicméně roku 1355 vidíme, že mu nějaký majetek přece jen zbyl a to v Šumvaldě, po kterém se tituluje a ze kterého zastavuje dvě hřivny právě na Šumvaldě klášteru svatého Jakuba v Olomouci, pro svou dceru Kateřinu, kterou tomuto klášteru odevzdává.²³³ Jeho dcery známe, nevíme ale nic o jeho choti a ani o mužském potomkovi prameny nehovoří. Poté se Oneš připomíná roku 1358, kdy zapisuje markraběti čtvrtinovou část vesnice Pískov (*Pyscow*) za 30 hřiven grošů.²³⁴ Naposledy se připomíná roku 1389 ve spojitosti s Janem ze Šumvaldu, o kterém bude psáno později.²³⁵

Poslední z bratrů Viktor, se objevuje pouze v deskovém záznamu z roku 1348, ve kterém se tituluje ze Žerotína (*Victor de Syrotyn*). V zápisu osvobodil ze zástavy svou část majetku v Žerotíně, kterou nabyl za 23 hřiven stříbra. Stejně tak podle zápisu mohou učinit i Oneš z Loučky (*Onschonem de Luczka*), Dětoch ze Sukolomi (*Dyethochio de Sukolom*) a Nechan z Troubek (*Nechanio de Trubka*).²³⁶

U všech čtyř bratrů i jejich potomků se potvrzuje trend postupného ústupu ze správy země. Ani jeden z bratrů nedržel žádný úřad, pouze Sborův syn Oneš byl k roku 1382 rychtářem v Litovli. Je vidět také jistá marginalizace rodového majetku, který se neustále štěpí mezi několik zástupců. Obecným jevem je spíše ztráta majetku, a jedinou světlou výjimku tvoří zisk Újezda, po kterém se psal Oneš. Díky zemským deskám se mění i charakter popisu rodu, je totiž možné více sledovat majetkové machinace a zmínky o manželkách, kterým je zapisováno věno na

²³¹ ZDO I, s. 3, č. 45.

²³² ZDO I, s. 4, č. 89.

²³³ ZDO I, s. 21, č. 411.

²³⁴ ZDO I, s. 26, č. 522.

²³⁵ ZDO VI, s. 177, č. 34.

²³⁶ ZDO I, s. 2, č. 38.

některých statcích. Nově lze sledovat i duchovní stránku jednotlivých osobností, u otázky donací, nebo jako je tomu v Onšově případě zasvěcení dcery klášternímu životu. Místo kontaktu s panovníkem, ať už s českým králem Karlem IV., nebo moravským markrabětem Janem Jindřichem, převládají styky a jednání s dalšími příslušníky lokální nižší šlechty.

7 Větev ze Šumvaldu

Od poloviny 14. století, se vyskytují také zástupci náležející celým svým životem pouze k jedné větvi. Poměrně více osob se hlásí k větvi šumvaldské. Každému jejímu zástupci bude pro větší přehlednost věnována samostatná kapitola.

7.1 Drslav ze Šumvaldu

Jako první se vynořuje z historického materiálu Drslav (*Dyrslaus*), titulující se z Čistého Slemene, potažmo Šumvaldu, což jak už bylo vysvětleno, splývá. Drslava jako osobu, je však těžké do rodokmene Žerotínů zasadit, neboť nám chybí zmínka o nějakém jeho příbuzenském vztahu, o kterém můžeme pouze uvažovat na základě jeho domicilu. Podíváme-li se celistvě na jeho hospodaření s majetkem, vidíme, že jej spíše ztrácel. Poprvé o něm čteme v zemských deskách k roku 1349 a to hned ve třech záznamech. V prvním dává paní Adlétě (*Adlehet*) jeden úrodný lán v Bystřici (*Bistricz*) a v Šumvaldu šest marek a jeden úrodný lán do rukou pana Sezemy.²³⁷ Ve druhém zapisuje Teodorich ze Senice (*Teodricus de Syennyecz*) své vnučce, Drslavově dceři Přibce (*Przibczie*) 30 hřiven do věna, které do svých rukou přebírá Drslav.²³⁸ Ve druhém zápisu sám Drslav zapisuje své dceři věno 20 hřiven na vsi Tvrdkov (*Twirdkow*).²³⁹ Roku 1353 se dovídáme o Drslavově manželce Budislavě (*Budislawa*), kdy spolu prodávají ves Tvrdkov s jejími právy a příslušenstvím ve vsi i mimo ni za 55 hřiven stříbra a jeden lán v Šumvaldě s příslušenstvím za 20 hřiven, Ješkovi ze Šumvaldu (*Jesconi de Sonwald*).²⁴⁰ K roku 1355 máme záznam o Drslavově prodeji hostince, mlýna a 7 čtvrtlánů (*quartalia*) ze svého dědictví Beneši ze Šumvaldu za 30 hřiven grošů a 5 úrod (*feronibus*).²⁴¹ Ovšem ze záznamu nevíme, kde se Drslavovi prodávané statky nachází. Dá se však soudit, že ležely přímo v Šumvaldě.

²³⁷ ZDO I, s. 4, č. 45.

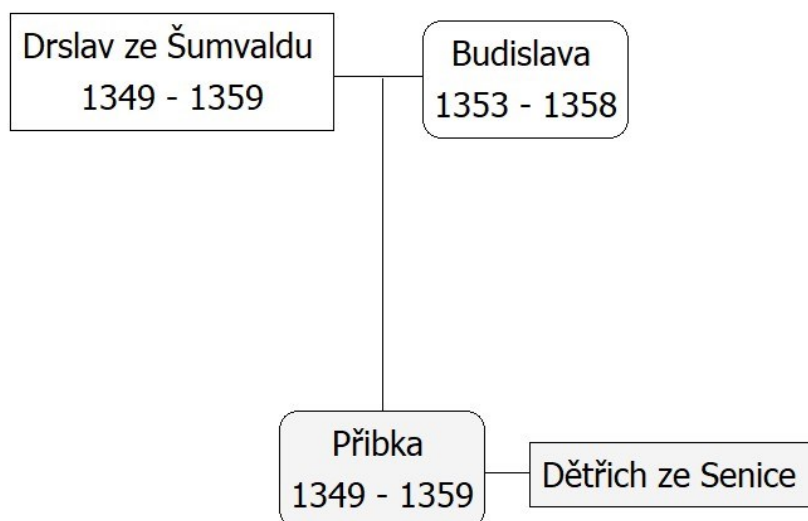
²³⁸ ZDO I, s. 5, č. 108.

²³⁹ ZDO I, s. 5, č. 109.

²⁴⁰ ZDO I, s. 12, č. 267.

²⁴¹ ZDO I, s. 20, č. 391.

Poté se Drslav připomíná ještě roku 1358, kdy dává darem Jakoubkovi (*Jacubkoni*) tři hřivny grošů.²⁴² V záznamu však nejsou další podrobnosti, proto nelze určit důvod pro darování peněz. V další zmínce ze stejného roku zapisuje své manželce Budislavě (*Budislaue*) věno na dvoře v Šumvaldě, ke kterému patří čtvrt lánu.²⁴³ Hned v dalším zápisu intabuluje moravskému markraběti Janovi prodej poloviny vsi Stanšín (*Stansyn*) a celého lesa, který má naproti hradu Rabštejn (*Rabstajn*) za 50 marek grošů.²⁴⁴ To pak také stvrzuje i v listině, kterou vydal stejného roku.²⁴⁵ Drslav se zřejmě nedočkal mužských potomků, neboť vše co vlastnil v Šumvaldě, zapsal roku 1359 své dceři Přibce a jejímu manželovi Dětřichovi ze Senice (*Theodrico de Syenicz*).²⁴⁶ Po tomto záznamu už nemáme o Drslavovi žádnou zmínku, což může svědčit o jeho smrti, nebo o tom, že už neoplýval žádným majetkem, se kterým mohl disponovat.

Obrázek 15 Drslav ze Šumvaldu a jeho rodina²⁴⁷

Díky Drslavově dceři tak známe prvního chotě, některé z žen patřících k rodu pánů ze Šumvaldu. Je to tedy důležitý kámenek do skládačky o sňatkové politice, kdy vidíme, že se pohybuje v mezích vlastní společenské vrstvy v řadách nižší šlechty.

²⁴² ZDO I, s. 26, č. 530.

²⁴³ ZDO I, s. 29, č. 579.

²⁴⁴ ZDO I, s. 29, č. 580.

²⁴⁵ CDM IX, s. 81, č. 102.

²⁴⁶ ZDO I, s. 33, č. 673.

²⁴⁷ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jiří Kamler.

7.2 Matěj ze Šumvaldu

Podobně jako v Drslavově případě, nemůžeme určit rodinné vazby ani u Matěje ze Šumvaldu (*Mathey de Schonwald*), který roku 1351 prodává Sezemovi z Prusinovic (*Sazeme de Prusynowycz*) jeden lán v Bystřici (*Bystrzicz*).²⁴⁸

7.3 Beneš ze Šumvaldu

Jasně rodinné vazby nejsou ani u Beneše ze Šumvaldu, o kterém je však na rozdíl od Matěje více zmínek. Za první se dá pokládat deskový záznam Oneše z Újezda, ve kterém intabuluje zástavu poloviny Šumvaldu právě Beneši.²⁴⁹ 19. srpna 1351 se připomíná Beneš společně se svým bratrem Andreasem ze Šumvaldu, kdy jim papež Klement VI. potvrzuje jejich vzdání se patronátního práva nad kostelem v Budči (*Budez*) ve prospěch kláštera v Pustiměři.²⁵⁰ Činí tak zřejmě pro spásu svojí duše, čili z náboženských pohnutek. O Andreasovi však nadále prameny mlčí. Zato o Benešovi můžeme číst poměrně často, a to také ve spojitosti s již zmiňovaným Sborem ze Žerotína. Je tomu tak v listinách z 1. září 1353²⁵¹ a 12. ledna 1355,²⁵² a také deskového záznamu z roku 1355²⁵³, o kterých již bylo mluveno ve spojitosti se Sborem. K roku 1352 se také Beneš objevuje v listině, ve které Dětoch spolu s jeho třemi bratry prodává les v Žerotíně.²⁵⁴

V roce 1355 byl Beneš poměrně aktivní a objevuje se celkově v pěti záznamech. Dva z nich už byly zmíněny. V dalším mu zapisuje Bolka, manželka Alberta z Bystřice (*Alberti de Bystricz*), dva lány v Loděnici (*Lodyenicz*) za 20 hřiven pražských grošů.²⁵⁵ V jiném, již zmíněném záznamu, mu zapisuje Drslav ze Šumvaldu jeho majetky.²⁵⁶ Ve zbývajícím záznamu se dovídáme o jeho manželce Elišce (*Elizabeth*), které dává darem 20 hřiven stříbra.²⁵⁷ V roce 1359 spojuje vše co má v Libině (*Lybina*) se vším co má Adam, Anna a Olbram

²⁴⁸ ZDO I, s. 8, č. 190.

²⁴⁹ ZDO I, s. 4, č. 89.

²⁵⁰ CDM VIII, s. 71, č. 105.

²⁵¹ CDM IX, s. 391–392, č. 27.

²⁵² CDM VIII, s. 238–239, č. 295.

²⁵³ ZDO I, s. 21, č. 427.

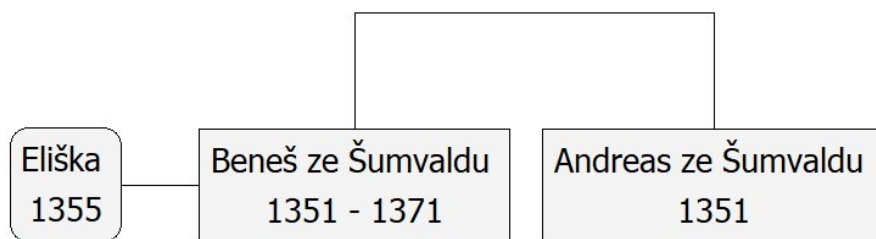
²⁵⁴ CDM VIII, s. 146, č. 183.

²⁵⁵ ZDO I, s. 17, č. 338.

²⁵⁶ ZDO I, s. 20, č. 391.

²⁵⁷ ZDO I, s. 20, č. 394.

v Loučce, Rudě a Markově (*Luczka, Ruda, Marcowie*).²⁵⁸ Poté o něm nejsou šest let zmínky. V roce 1365 však lze nalézt dva záznamy v zemských deskách. V tom prvním prodává Beneši Jetříšek z Velké Senice (*Jetrischek de magna Senicz*) dvůr, 4 lány, louky, lesy a vody, které drží za 350 hřiven stříbra.²⁵⁹ Ve druhém směňuje s Ješkem a jeho bratry, o kterých bude psáno později, své dědictví, které má v Žerotíně za vše co mají v Přílukách a Břevenci.²⁶⁰ V roce 1370 se pro změnu objevuje v listině, a to v listině z 1. srpna, ve které svědčí Bohuši a Bernardu Hechtovi ze Schützendorfu při jejich prodeji vsí Milíčov a Ponikew Zbyňkovi z Chlenu.²⁶¹ O rok později zaznamenává, že co měli ve spojeném majetku s Adamem a Wolframem z Loučky rozpojují a negují jeho další spojení.²⁶² Poslední Benešův záznam v zemských deskách lze číst mezi záznamy z roku 1377. Beneš zde platí 55 hřiven stříbra na památku Ghedrudy (*Ghedrude*) manželky Vyknana (*Vycnani*), její sestře Ance (*Ance*).²⁶³

Obrázek 16 Beneš ze Šumvaldu s manželkou a bratrem²⁶⁴

V Benešově případě vidíme změnu. Místo parcelace majetku nebo jeho ztráty, na bohatství totiž Beneš spíše nabývá. Bohužel nemáme zprávy o tom, že by měl nějaké potomky, takže nelze říci, že se tento majetek v rodovém vlastnictví udržel.

²⁵⁸ ZDO I, s. 33, č. 669.

²⁵⁹ ZDO I, s. 41, č. 824.

²⁶⁰ ZDO I, s. 46, č. 939.

²⁶¹ CDM X, s. 111–112, č. 90.

²⁶² ZDO II, s. 67, č. 177.

²⁶³ ZDO III, s. 110, č. 358.

²⁶⁴ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jirí Kamler.

7.4 Mikuláš ze Šumvaldu

Jednoznačně zařadit nelze ani Mikuláš, titulující se ze Šumvaldu. Podle deskového záznamu z roku 1355 se nabízí určit Mikuláše jako syna Sboru ze Žerotína. V zápise je psáno *Sboro de Zyrotyn et Nicolaus filius ipsius*, avšak nikdy potom už není zmínka o spojitosti Sboru s Mikulášem. Nabízí se také záměna jména Mikuláš za Mikeše, prokázaného Sborova syna. V dalším deskovém záznamu z roku 1358 pak přichází do kontaktu s Žerotínskou větví, kdy dává bratrům Fraňkovi, Bartoloměji, Ješkovi a Vítkovi svou část majetku, kterou má po otci.²⁶⁵ Navíc v deskovém záznamu z roku 1382 vidíme Mikeše a Mikuláše vedle sebe, bez zmínky o jejich případném sourozenectví. Jedná se o již zmíněnou listinu, ve které zapisuje Mikeš Mikuláši dvůr, mlýn, 3 lány, lesy, louky, potoky a svou čtvrtinu řeky Oskava (*Oskawa*).²⁶⁶ Ještě o rok dříve máme o Mikuláši záznamy, ve kterých vystupuje spolu s bratry Janem a Jindřichem ze Šumvaldu. Jsou to dva po sobě jdoucí záznamy, ve kterých nejprve svůj nynější i budoucí majetek spojuje s bratrem Jindřichem,²⁶⁷ a poté si Jindřich, Jan a další bratři rozdělují osm hřiven, které má Mikuláš na vsích Plinkout, Břevenec, Měrotín a Moravské Libině.²⁶⁸ Spolu s Jindřichem se objevují také ve svědečné řadě listiny Pavla z Eulenburgu.²⁶⁹

V roce 1385 znovu obnovují Mikuláš s Jindřichem svoje majetkové spojení.²⁷⁰ V dalším záznamu z tohoto roku se dovídáme o Mikulášově manželce Anně (*Anne*), které zapisuje 55 hřiven grošů na svém majetku v Šumvaldě a odstupuje ze svého majetku v Žerotíně.²⁷¹ Vidíme tak další spojitost Šumvaldské větve s Žerotínskou. Hned v dalším záznamu odepisuje Mikuláš svůj majetek na Šumvaldě a připisuje si jej Jindřich.²⁷²

²⁶⁵ ZDO I, s. 29, č. 589.

²⁶⁶ ZDO IV, s. 140, č. 331.

²⁶⁷ ZDO IV, s. 128, č. 75.

²⁶⁸ ZDO IV, s. 128, č. 76.

²⁶⁹ CDM XI, s. 188–189, č. 210.

²⁷⁰ ZDO IV, s. 155, č. 607.

²⁷¹ ZDO IV, s. 157, č. 649.

²⁷² ZDO IV, s. 157, č. 650.

V roce 1387 znovu potvrzuje své manželce věno na Šumvaldě a připojuje jí i 30 hřiven grošů na Žerotíně.²⁷³ Ještě téhož roku mu Jeník z Dobrotic (*Jeniko de Dobroticz*) dává do zástavy ves Hradšovice (*Hradssowicz*).²⁷⁴

Roku 1389 znovu zapisuje své manželce Anně věno, tentokrát osm hřiven na lesích, loukách a pastvinách v Šumvaldě.²⁷⁵ V tomto zápisu také čteme o Ančině otci Henclovi (*Henczel*) řečeném Stoss a jejím bratrovi Kunatovi (*Kunat*), kteří společně s Mikulášovým bratrem Jindřichem ručí za vyplacení věna. Změna zápisu věna znovu na Šumvald může souviset s hned dalším deskovým záznamem. V něm Mikulášem prodává své majetky v Žerotíně Petrovi ze Šternberka (*Petro de Sternberg*).²⁷⁶ Konkrétně jmenuje dědičný dvůr v Žerotíně se čtyřmi dalšími dvory, mlýnem na řece Oskavě s čtvrtinovou částí této řeky, rybníky, loukami a lesy.

K roku 1392 dává Markéta ze Šumvaldu, jeptiška kláštera svaté Kláry v Olomouci Mikuláši ze Šumvaldu a jeho dědicům devítiroční výnos ze vsí Měrotín a Libina spolu se čtyřmi lány, které právně náleží Ješkovi ze Šumvaldu.²⁷⁷ Poslední záznam, který se k Mikuláši vztahuje, pochází z roku 1406 a týká se majetku, který Mikuláš zastavil Petrovi ze Šternberka.²⁷⁸ Tímto zápisem natrvalo přechází majetky do rukou Petra z Kravař, odjinud z Plumlova (*Petrus de Crawarn alias de Plumnaw*). Naposledy o Mikuláši můžeme číst v listině Petra ze Šternberka z roku 1397, ve které se zavazuje vyplatit peníze svým věřitelům.²⁷⁹

Je tedy vidět, že Mikuláš o svůj dědičný majetek přišel, ale vynahradil si jej jinými výnosy. Znovu po delší době vidíme i spojitost s pány z Kravař. Ovšem podobně jako u Beneše nejsou zprávy o jakýchkoliv Mikulášových potomcích.

²⁷³ ZDO V, s. 172, č. 76.

²⁷⁴ ZDO V, s. 172, č. 82.

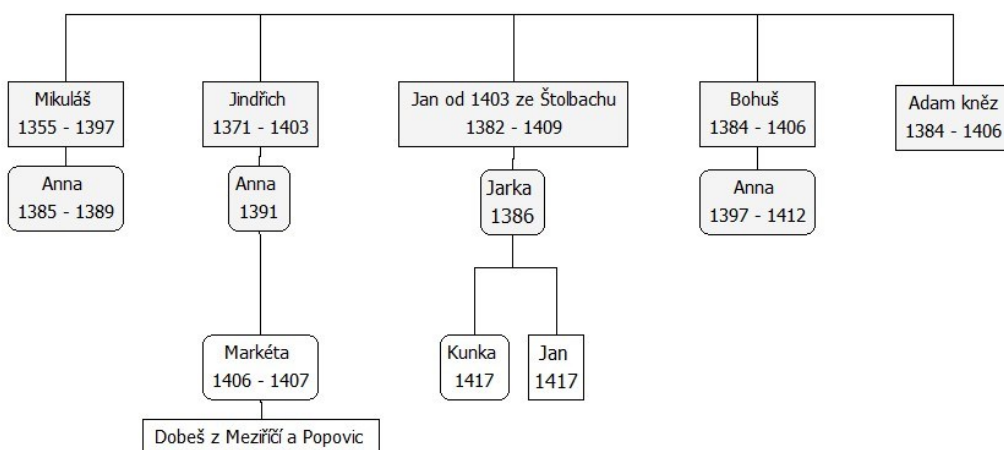
²⁷⁵ ZDO VI, s. 177, č. 29.

²⁷⁶ ZDO VI, s. 177, č. 30.

²⁷⁷ ZDO VI, s. 200, č. 398.

²⁷⁸ ZDO VII, s. 258, č. 309.

²⁷⁹ CDM XII, s. 374–375, č. 414.

Obrázek 17 Bratři Mikuláš, Jindřich, Jan, Bohuš a Adam s manželkami a dětmi²⁸⁰

7.5 Jindřich ze Šumvaldu

Podíváme-li se na zmínky o Jindřichovi, vidíme, že se na historické světlo dostává zprvu nenápadně, pouze jako svědek v listině magdeburského arcibiskupa Alberta ze Šternberka z roku 1371.²⁸¹ Poté jsou mu do rukou vkládány majetky, které šlechtici zapisují svým manželkám. Napřed roku 1374 zapisuje Vít z Kralic (*Wyth de Kralycz*) své manželce Elišce (*Elyscze*) 55 hřiven grošů na vesnicích Moravec (*Morawczie*) a Jemnice (*Jemnyczie*).²⁸² V tomto záznamu můžeme číst také, že jeho bratrem byl jistý Jan (*Johannis*) ze Šumvaldu, kterému bude věnována zvláštní kapitola.

V roce 1378 znovu ručí v otázce věna, tentokrát při zápisu Janka z Vitčic jeho manželce Markétě.²⁸³ V tom samém roce mu jeho sestra Markéta, vdova po Vokovi ze Želechovic (*Vocconis de Zelechovic*) zapisuje 25 hřiven na polnostech, které leží v blízkosti držav Svatobora ze Závořic (*Swatoborium de Zauerzicz*).²⁸⁴

Stejně jako jeho bratr Mikuláš, avšak poměrně dříve, se dostal do kontaktu s Petrem ze Šternberka. Jindřich mu dědičně dává vše co má v Šumvaldě, včetně patronátního práva nad farností.²⁸⁵ Po tomto odlivu majetku, mu zřejmě moc nezůstalo, neboť hned v dalším záznamu s bratrem Mikulášem spojuje svůj

²⁸⁰ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jiří Kamler.

²⁸¹ CDM X, s. 129–130, č. 111.

²⁸² ZDB VI, s. 111, č. 198.

²⁸³ ZDO III, s. 113, č. 417.

²⁸⁴ ZDO III, s. 114, č. 432.

²⁸⁵ ZDO IV, s. 128, č. 74.

majetek. Zřejmě kvůli zachování šlechtického titulu.²⁸⁶ Ve třetím záznamu po sobě, kde se Jindřich objevuje, vidíme přece jen nějaký majetek, neboť jak již bylo zmíněno ve výkladu o Mikuláši, berou si od něj všichni jeho bratři osm hřiven bez ročního výnosu a práv ze vsi Plinkout, Břevenec, Měrotín a Moravské Libiny.²⁸⁷

Poté se k roku 1385 ve dvou záznamech znovu majetkově spojuje s bratrem Mikulášem.²⁸⁸ A ne jen s ním, ale také i s Ješkem ze Žerotína.²⁸⁹ V tom samém roce ještě znovu vystupuje jako ručitel věna, které mu je vloženo do rukou od Víta, rytíře z Kralic, který jej zapisuje své manželce Elišce.²⁹⁰

K roku 1386 můžeme nalézt dva záznamy po sobě, které se oba věnují prodeji Jindřichova majetku do rukou Petra ze Šternberka. Tento zápis je znovu obnoven napřed zápisem Petra ze Šternberka²⁹¹ a poté i Jindřicha.²⁹² O rok později ještě v zápisu ujišťuje, že si nebude dělat nárok na zisky z majetku, který dal Petrovi ze Šternberka.²⁹³ Hned v dalším zápise však umožňuje, aby majetek, který podstoupil Petrovi ze Šternberka, mohl vejít do dědictví Bernardu Hechtovi ze Suczendorfu a jeho dědicům.²⁹⁴ Konečné zapsání majetku v Šumvaldě do rukou Bernarda Hechta pak přichází roku 1389.²⁹⁵

V roce 1391 Jindřich pro změnu majetek získává, protože mu moravský markrabě Prokop, dává do zástavy s možností přechodu do dědičného vlastnictví celou ves Hluk.²⁹⁶ Hned v dalším záznamu na Hluku zapisuje své manželce Anně 20 hřiven grošů.²⁹⁷ V následujícím záznamu ustavuje Petra z Kravař (*Petrum de Crawarn*) pověřencem nad svým chlapcem, kterého však nezmiňuje jménem, aby

²⁸⁶ ZDO IV, s. 128, č. 75.

²⁸⁷ ZDO IV, s. 128, č. 76.

²⁸⁸ ZDO IV, s. 155, č. 607; ZDO IV, s. 157, č. 650.

²⁸⁹ ZDO IV, s. 161, č. 729.

²⁹⁰ ZDB VII, s. 163, č. 192.

²⁹¹ ZDO V, s. 169, č. 28.

²⁹² ZDO V, s. 169, č. 29.

²⁹³ ZDO V, s. 171, č. 61.

²⁹⁴ ZDO V, s. 11, č. 62.

²⁹⁵ ZDO VI, s. 182, č. 116.

²⁹⁶ ZDO VI, s. 193, č. 303.

²⁹⁷ ZDO VI, s. 193, č. 304.

se staral o jeho majetkové záležitosti.²⁹⁸ Naposled v roce 1392 pak sjednocuje majetek s Ješkem ze Žerotína.²⁹⁹

V roce 1399 je Jindřich označen za pozůstalého, který by přijal v případě smrti Ofky (*Offcze*) a jejího manžela Jindřicha z Damobořic (*Henricus de Damoboricz*) majetek, který Ofce Jindřich zapsal na vsích Lukov (*Lukowe*) a Rokytнице (*Rokytynecze*).³⁰⁰

Poté nastává dlouhá odmlka v deskových záznamech, kterou nám však vyplňují listiny, ve kterých je zmíněno Jindřichovo jméno. Je z nich znovu patrná blízkost ke Šternberkům, neboť 5. března 1396 se ve Veselí spolu s dalšími šlechtici, včetně Petra ze Šternberka, který písemnost vystavil, zavazují k výplatě 100 hřiven bratrům Mikeši a Vaňkovi z Hartmanic (*Mikssyconi et Wanconi fratribus dictis Kig de Hartmanicz*).³⁰¹ Z listin z 21. srpna roku 1397 se dovídáme, že Jindřich stejně jako jeho bratr Mikuláš, byl věřitelem Šternberků, nejspíše kvůli platbě za prodané šumvaldské držby. Ve dvou listinách se tak postupně Markvart ze Šternberka³⁰² (*Marquardus de Sternberk*) a Jan ze Šternberka³⁰³ (*Johannes de Sternberg*) zavazují vyplatit dluhy zesnulého Petra ze Šternberka.

K roku 1402 máme záznam, který se dochoval v Paprockého Diadochu, kde se objevuje jméno Jana a Jindřicha, ovšem titulovaných ze Žerotína, a uvedených jako strýců Tetovských z Tetova.³⁰⁴ Tento záznam je dosvědčení markraběte Jošta Tetovským z Tetova o jejich starobylém původu a jsou zde nastíněny některé rodinné vazby, avšak protože se nedochoval originál listiny ale pouze její opis, můžeme jejich správnost relativizovat.

Roku 1403 figuruje v soupisu leníků olomouckého kostela.³⁰⁵ Ovšem nikoli jako leník, pouze dosvědčuje závazání se v léno Drslava ze Všehovic (*Drslaus de Wschechowicz*) a jeho bratrů Jana Zbyňka (*Johanni et Sbinkoni*).

V deskových záznamech se Jindřich připomíná znovu až roku 1406 a 1407, ale pouze již v souvislosti s jeho dcerou Markétou (*Margaretha*), která se

²⁹⁸ ZDO VI, s. 193, č. 305.

²⁹⁹ ZDO VI, s. 203, č. 466.

³⁰⁰ ZDO VI, s. 232, č. 927.

³⁰¹ CDM XV, s. 311–312, č. 356.

³⁰² CDM XII, s. 373–374, č. 413.

³⁰³ CDM XII, s. 374–375, č. 414.

³⁰⁴ CDM XIII, s. 244–245, č. 233.

³⁰⁵ CDM XIII, s. 302–307, č. 301.

vdala za Dobeše z Meziříčí a Popovic (*Dobessius de Mezirziecz alias de Popowicz*). Ten s ní roku 1406 sjednocuje všechn svůj majetek.³⁰⁶ Zmínka o Jindřichovi v souvislosti s Markétou však může pouze plnit funkci bližšího určení Markéty jako osoby, a nemusí znamenat přítomnost Jindřicha u zápisů a ani to, že byl v té době ještě naživu.

V souvislosti s Markétou jsou v roce 1407 intabulovány ještě čtyři zápisy. Markrabě Jošt (*Jodocus*) jí v olomouckých zemských deskách zapisuje rozsáhlý majetek s možností přechodu v dědičnou držbu.³⁰⁷ Jmenovitě je to hrad Címburg (*Cymburg*), hradiště Trnávka (*Trnawka*) ležící pod tímto hradem se dvorem a příslušným poplužím, Slazy se mlýnem, Rostání (*Rostanye*) se mlýnem, Arnoštov (*Arnostow*), Arnoltov (*Arnoltow*), Vrázné (*Wrazne*), dvůr řečený Petrovský (*Petrowský*) se dvěma poplužími, a dvůr v Meziboří (*Mezyborzie*) s hájem, kultivovanými i nekultivovanými poli, lidmi, výnosy, lesy, mýtinou, horami, údolími, lovišti, ptáctvím, loukami, rybníky, řekami, potoky, hranicemi a mezemi a vším co k tomu patří. Toto vše hned v dalším záznamu dává Markéta svému muži Dobešovi.³⁰⁸ To samé se pak ještě pro úplnost opakuje i v zemských deskách vedených v Brně.³⁰⁹

Po dlouhé době tak vidíme kontakt s moravským markrabětem. Důležitou roli na poli vztahů s ostatními šlechtici hraje i spojitost s předním nejen moravským rodem Šternberků. Za vyzdvihnutí z hlediska studia sňatkové politiky také stojí doložitelnost manžela Jindřichovi dcery Markéty Dobeše z Meziříčí a Popovic. Nabízí se však znovu otázka nástupníků, kdy se zdá, že i Jindřich nezanechal mužského potomka.

7.6 Jan ze Šumvaldu

Jak už bylo řečeno, je Jan, zřejmě nejvýznamnější zástupce tohoto období, bratrem Jindřicha a Mikuláše ze Šumvaldu, vycházíme-li z příslušných listin, zmíněných už v kapitolách věnovaných jeho bratrům. V deskových záznamech se také podobně jako Jindřich etabluje postupně, přes ručení za věno. V Janově případě mu do rukou svěruje Zbyněk z Dubčan (*Sbynco de Dubczan*) věno pro

³⁰⁶ ZDB VIII, s. 249, č. 583.

³⁰⁷ ZDO VII, s. 262, č. 375.

³⁰⁸ ZDO VII, s. 232, č. 376.

³⁰⁹ ZDB VIII, s. 260, č. 127 et 128.

svou dceru Annu, které na vsi Laškov (*Lascow*) roku 1382 zapisuje 70 hřiven grošů.³¹⁰

V roce 1384 už o něm můžeme číst ve společnosti jeho dalších dvou bratrů Bohuše (*Bohusschius*) a Adama. Jedná se o deskový záznam, ve kterém slučují majetky s Bernardem Hechtem z Lukavice (*Schuczendorff*).³¹¹ Konkrétně se jedná o vsi Sukolom, Laz, část Břevence, Plinkout, Rohli (*Rochla*), Svinov (*Swynow*), Dubicko (*Duwiczco*), Třeštinu (*Trziesczyna*), Sluhonov (*Sluhonowi*), Lazce (*Lazccowi*), a Olešnou (*Holezzne*). V tom samém roce také všichni tři bratři spolu s Bernardem Hechtem koupili od augustiniánů v Lanškrouně (*Landskronensi*) ves Laškov (*Laschkov*).³¹² Zřejmě kvůli této koupi svůj majetek slučovali.

V dalším deskovém záznamu týkajícím se Jana, čteme o jeho manželce Jarce (*Jarcze*). Je to záznam z roku 1386 a Jan v něm zapisuje své manželce věno na všem co má se svými bratry v Šumvaldě. To pak svěřuje do rukou Petra ze Šternberka, čili máme další záznam o styku pánů ze Šumvaldu se Šternberky.³¹³

V roce 1389 pak sjednocuje svůj majetek s bratrem Adamem.³¹⁴

K roku 1392 pak máme záznam, ve kterém Jan zapisuje Bernardu Hechtovi 10 hřiven grošů ročních výnosů ze vsí Plinkout, Břevenec, Měrotín a Moravské Libiny (*Malylybyn*).³¹⁵

O pět let později spolu s bratrem Bohušem vchází ještě i s Bernardem Hechtem do spolku, čili slučují majetek.³¹⁶ V následujícím záznamu se dovídáme i o Janově sestře Elišce (*Elscze*), když ji zastupuje v otázce zapisování věna od jejího manžela Viška ze Závěřic (*Wisko de Zaworzicz*).³¹⁷

Poté se z listin a zápisů na nějaký čas vytrácí a znovu se připomíná až roku 1403 ve dvou listinách. Objevuje se v již zmiňovaném soupisu leníků olomouckého kostela, ve kterém je mu přiřazeno léno se sezením na Mírově. Můžeme tedy říct, že byl leníkem, a zřejmě i manem olomouckého biskupa, a pravděpodobně převzal i majetky po Bernardu Hechtovi. V soupisu je také

³¹⁰ ZDO IV, s. 139, č. 302.

³¹¹ ZDO IV, s. 144, č. 396.

³¹² CDM XI, s. 302–303, č. 332.

³¹³ ZDO V, s. 169, č. 34.

³¹⁴ ZDO VI, s. 181, č. 104.

³¹⁵ ZDO VI, s. 204, č. 496.

³¹⁶ ZDO VI, s. 218, č. 721.

³¹⁷ ZDO VI, s. 218, č. 722.

uvedeno, že spolu se svým bratrem Bohušem přebrali léno v Moštěnicích (*Mosczenicz*) s tvrzí Štolbach (*Stolbach*) po které se také Jan začal psávat.³¹⁸ Poté se Jan už sám objevuje v české listině olomouckého biskupa Lacka, ve které biskup dává Václavu z Doloplaz manství na vsi Varhošč.³¹⁹

Dále máme zmínky o Janovi z roku 1406, kdy se objevuje i s bratrem Adamem, a potomky Bohuše, který někdy mezi lety 1403 a 1406 zemřel, a tudíž se Jan s Adamem stali jejich poručníky. Všichni společně získali od Gerharda z Mírova (*Gerhardus de Meraw*) na vsi Sudkov (*Sudkow*) dvacet hřiven ročního výnosu bez 22 grošů a svobodné rychtářství, tři hřivny výnosu 6 grošů a 2 haléře ve Studénce (*Studencze*) a také ve Sluhonově tři řádné groše ročního výnosu s lesy, pastvinami, řekami, potoky, a mnoho dalšího. V tom samém roce máme také záznam o tom, že Jan rozhoduje v otázce dědictví Bernarda Hechta, je tedy možné, že se po jeho smrti stal správcem jeho majetku, neboť Bernard stejně jako Jan byl leníkem olomouckého biskupa. V záznamu tedy dává v dědičné držení Vítkovi ze Lhoty (*Witkoni de Lhota*) ves Slavětín (*Slawyetyń*) se zákupným rychtářstvím, poli, potoky a v Hradečné (*Hradeczny*) pět lánů.³²⁰ Poté ještě dává Václavovi z Doloplaz výnos z Drahanovic (*Drahanowicz*), který byl jako věno jeho dcery Anny.³²¹

Roku 1407 znovu dává Vítkovi ze Lhoty pět lánů v Hradečné.³²² Hned v dalším záznamu dává Evce (*Ewkam*) manželce Sezemy z Prusinovic (*Sezeme de Prussynowicz*) výnos z Rohle.³²³ Pak už přichází na řadu odpory, které v zemských deskách vznáší Jan na obranu potomků bratra Bohuše, a které budou probrány v příslušné kapitole.³²⁴

K roku 1409 pak můžeme nalézt ještě záznam, ve kterém se vzdává Markéta (*Margaretha*) dcera Bernarda Hechta a manželka Pavlíka ze Sovince (*Paulikonis de Sowynecz*) části svého dědictví ve prospěch, jak je sama označuje,

³¹⁸ CDM XIII, s. 302–307, č. 301.

³¹⁹ CDM XIII, s. 292, č. 279.

³²⁰ ZDO VII, s. 258, č. 302.

³²¹ ZDO VII, s. 258, č. 303.

³²² ZDO VII, s. 267, č. 461.

³²³ ZDO VII, s. 268, č. 462.

³²⁴ ZDO VII, s. 284, č. 712; ZDO VII, s. 287, č. 757.

přátel jejího otce bratrů Jana a Adama.³²⁵ Je tedy vidět, že se zřejmě o majetek jejího otce starali zodpovědně a vysloužili si za to tuto odměnu.

Poté už však žádný deskový záznam ani listinu spojenou s Janem nemáme, přesto se však Jan ze Šumvaldu nadále objevuje. Je to ale stejnojmenný syn, který se v deskách zemských objevuje k roku 1417. Nejprve se majetkově spojuje s jeho bratranci Hynkem a Bohušem (synové Bohuše ze Šumvaldu) a jmenuje také, že držel hrad Brníčko (*Brnieccko*).³²⁶ Dovídáme se také o jeho sestře Kunce (*Kuncze*), neboť ji zastupuje v otázce zápisu věna od jejího muže Jana z Ptení (*Johannes de Ptenye*).³²⁷

Podíváme-li se celistvě na Jana ze Šumvaldu je patrné, že byl velmi schopný. Dokládají to jeho významné majetkové zisky a také držba tvrze Štolbachu, po které se od roku 1403 také píše. Jan pokračuje ve stycích se šlechtou a pohybuje se v podobném okruhu jako jiní zástupci rodu. Pravidelně se objevuje Bernard Hecht ze Schutzendorfu, se kterým měli páni ze Šumvaldu zřejmě nadstandardní vztahy, neboť jim svěřil opatrovnictví své dcery. Jan se stal rovněž opatrovníkem dětí po smrti jeho bratra Bohuše. Stranou nesmí zůstat ani fakt, že byl Jan leníkem olomouckého biskupa, spolu s bratrem Bohušem, zřejmě jako první zástupci rodu. To může také vysvětlovat držbu tvrze Štolbach, na kterou se hodnost biskupova leníka pravděpodobně vázala. Od Jana rod pokračoval, což víme o zmínkách o jeho stejnojmenném synu.

7.7 Adam ze Šumvaldu

Adam se objevuje se svými bratry v již zmíněných listinách v letech 1384,³²⁸ 1389³²⁹ a 1406,³³⁰ a je také opatrovníkem dětí svého bratra Bohuše. A právě v záznamech souvisících s opatrovnictvím se dovídáme, že byl Adam knězem (*presbiter*). Tyto záznamy budou však probrány v kapitole věnované Bohušovi a jeho dětem, neboť se týkají spíše jich a jejich majetku, který Adam pouze dočasně spravuje.³³¹

³²⁵ ZDO VII, s. 288, č. 774.

³²⁶ ZDO IX, s. 336, č. 87.

³²⁷ ZDO IX, s. 342, č. 174.

³²⁸ ZDO IV, s. 144, č. 396; CDM XI, s. 302–303, č. 332.

³²⁹ ZDO VI, s. 181, č. 104.

³³⁰ ZDO VII, s. 254, č. 238.

³³¹ ZDO VII, s. 256, č. 280; ZDO VII, s. 257, č. 283; ZDO VII, s. 271, č. 523.

7.8 Bohuš ze Šumvaldu a jeho děti

Poslední z bratrů Bohuš se, jak již bylo psáno výše, z počátku objevuje spolu se svými bratry na listině a v deskovém záznamu, ve kterém spojují svůj majetek s Bernardem Hechtem³³² a v otázce prodeje vsi Laškov.³³³ Sám se pak objevuje v německy psané listině z 10. dubna 1397, kterou nechal vydat braniborský markrabě Jošt spolu s míšeňským markrabětem Wilhelmem.³³⁴ Jedná se o rozsudek smírčího soudu mezi českým králem Václavem a šlechticem Jindřichem z Lipé, kdy můžeme Bohuše vidět mezi pomocníky a družiníky strany předního českého šlechtice. K roku 1397 se dovídáme také o jeho manželce Anně, které zapisuje Bernard Hecht věno na vsi Cholina v hodnotě 60 grošů ročního výnosu.³³⁵

O rok později pak zapisuje Bohuš Vítkovi z Lučan (*Wytkoni de Luczan*) a Kunatovi ze Zyltran (*Kunathoni de Zyltran*) 20 hřiven grošů ročního výnosu ze Šumvaldu.³³⁶

K roku 1399 pak máme dvě zmínky obsahující Bohušovo jméno. Nejprve v listině z 1. května, kdy se olomoucký biskup Jan zavazuje vyplatit Bohušovi, Adamovi, Bernardu Hechtovi a jeho dceři Markétě 40 hřiven pražských grošů na příští svátek svatého Václava.³³⁷ V deskovém záznamu pak dávají bratři Petr a Aleš ze Stibic (*Petrus et Alsso fratres Stibicz*) Bohuši a Bernardu Hechtovi 150 hřiven grošů na Šumvaldě.³³⁸

Zřejmě naposled ho můžeme zastihnout mezi živými v česky psané listině z 28. února 1401, kdy je olomouckým biskupem Janem určen spolu s dalšími šlechtici za poručníka biskupova mana Jaroše z Pačova, kterému biskup potvrzuje držení manství na Melicích i s dalším příslušenstvím.³³⁹

Naposled je o něm zmínka v soupisu leníků olomouckého kostela v roce 1403.³⁴⁰

³³² ZDO IV, s. 144, č. 396.

³³³ CDM XI, s. 302–303, č. 332.

³³⁴ CDM XII, s. 355–356, č. 390.

³³⁵ ZDO VI, s. 218, č. 724.

³³⁶ ZDO VI, s. 227, č. 852.

³³⁷ CDM XII, s. 473, č. 535.

³³⁸ ZDO VI, s. 230–231, č. 907.

³³⁹ CDM XIII, s. 105–106, č. 94.

³⁴⁰ CDM XIII, s. 302–307, č. 301.

Někdy po tomto roce Bohuš umírá, neboť poté už vystupuje v deskových záznamech pouze jeho vdova nebo potomci. Je tomu tak poprvé v roce 1406 kdy dává kněz Adam ze Šumvaldu Bohušově manželce Anně dvůr v Šumvaldě s devíti čtvrtlány a dalšími třemi lány, třemi poplužími, mlýnem a hostincem, lesy, loukami a vším co k tomu patří.³⁴¹ V tom samém roce pak Dítko z Lučan (*Ditko de Luczan*) dvacet hřiven ročního výnosu dává Bohušovým dědicům a Adamovi.³⁴² Adam vystupuje také v dalším záznamu, kde jako poručník Bohušových dětí činí odpor proti markraběti Joštovi, který zapsal Lackovi z Kravař (*Laczkoní de Crawar*) držbu Tršic (*Trssicz*).³⁴³

V roce 1407 se znovu připomíná Anna vdova po Bohušovi v souvislosti s Cholinou, kdy se sjednocuje s Vratem z Lomnice (*Wrathum de Lompnicz*) a jeho matkou a knězem Adamem jejím tchánem, se svými 60 hřivnami grošů ročního výnosu, které má na Cholině a na dvoře v Šumvaldě.³⁴⁴ Rok 1407 byl celkově plodný v počtu zápisů. Týkají se výhradně dětí, nebo spíše synů, kteří byli dědici Bohuše (*pueris sue heredibus*). Je to tak v případě kdy jim Kunka ze Zvole (*Kunczo de Zvole*) dává výnosy z Plinkouta, Břevence, Měrotína a Moravské Libiny.³⁴⁵ Poté jim také Vítek z Lučan dává dvacet hřiven ročního výnosu ze Šumvaldu.³⁴⁶ Stejně tak činí i Soběhrd ze Stříteže (*Sobyehrd de Strzyetetz*), který jim však zapisuje jen 10 hřiven ročního výnosu bez šesti grošů.³⁴⁷ Ke stejnému roku se hlásí také odpor, který za chlapce činí Adam ze Šumvaldu znovu proti Lackovi z Kravař ohledně majetku v Tršicích.³⁴⁸

³⁴¹ ZDO VII, s. 256, č. 280.

³⁴² ZDO VII, s. 257, č. 283.

³⁴³ ZDO VII, s. 258, č. 305.

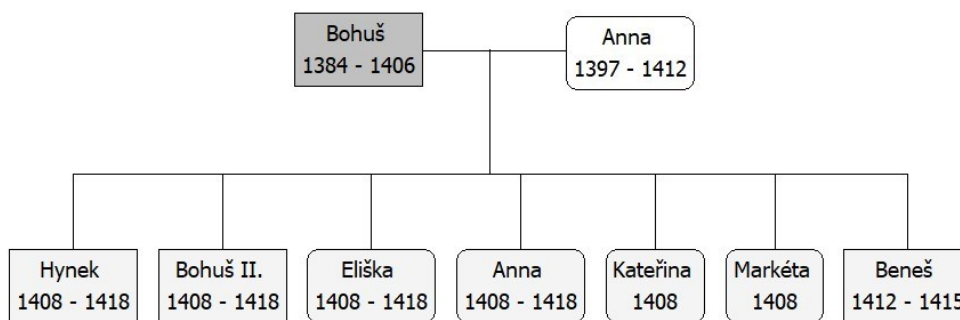
³⁴⁴ ZDO VII, s. 265, č. 423.

³⁴⁵ ZDO VII, s. 268, č. 465.

³⁴⁶ ZDO VII, s. 269, č. 482.

³⁴⁷ ZDO VII, s. 270, č. 520.

³⁴⁸ ZDO VII, s. 271, č. 523.

Obrázek 18 Bohuš ze Šumvaldu a jeho rodina³⁴⁹

Roku 1408 můžeme konečně vidět jména všech Bohušových dětí. Byli to jmenovitě Hynek, Bohuš II., Eliška, Anna, Kateřina a Markéta (*Hinkoni, Bohussio, Elscze, Anne, Katharine et Margarethe*) tedy jména v této době poměrně obvyklá. Jsou zmíněni v záznamu Erharda a Jiřího z Kunštátu (*Erhardus et Georgius de Cunstat*) v otázce poskytnutí dědičného práva nad hradem Malenovice s hradištěm a dvorem s dvěma alodiálními poplužními a patronátními právy nad kostelem, poskytnutí vsi Tečovice (*Teczowicze*) se dvorem a dvěma poplužními, vsi Buňov (*Bunyow*) se dvorem a jedním poplužím, vsi Otrokovice (*Otrokowicz*) se dvorem a jedním poplužím, vsi Květkovice (*Kwyetkovicze*), vsi Kozince (*Kozynecz*) s jednopoplužním dvorem, vsi Doubravičky (*Dubrawiczky*), Vyšší Doubravičky (*Wyssie Dubrawiczky*), Bohuslavice (*Bohuslawicze*), Veleoudbravy (*Weledubrawy*), Březovky (*Brzezowka*), Kračenovice (*Kraczenowice*), Luká (*Luka*) s jednopoplužním dvorem, Těšovské Lhoty (*Tzessowska Lhota*) a vsi Březinky (*Brzezynky*) s lidmi, výnosy, užitky, poli obdělanými o neobdělanými, robotníky, horami, údolími, řekami, potoky, rybníky, hranicemi a mezemi a se vším co k tomu patří.³⁵⁰

Pak známe další dva odpory, které vznáší Jan ze Šumvaldu na obhajobu práva chlapců jeho bratra Bohuše na držbu vsi Tršice, kdy činí znovu odpor proti Lackovi z Kravař. Jeden z roku 1408 a 1409.³⁵¹ K roku 1409 máme ještě i již zmiňované věnování majetku od dcery Bernarda Hechta přátelům jejího otce, tedy

³⁴⁹ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jiří Kamler.

³⁵⁰ ZDO VII, s. 276, č. 590.

³⁵¹ ZDO VII, s. 284, č. 712; ZDO VII, s. 287, č. 757.

Jana a Bohuše, pro uctění památky jejího otce. V tomto případě však majetek přebírají Bohušovi dědici.³⁵²

Poté už záznamům vévodí Bohušova vdova Anna. Napřed ji roku 1409 dává Ješek z Dupové (*Jessko de Dupowa*) všechna práva, která má na Ješkově části Šumvaldu.³⁵³ Tyto práva však obratem poskytuje Vratovi z Lomnice (*Wratam de Lompnicz*).³⁵⁴ Poté ji ještě roku 1412 zapisuje Jan Dítě sedící na Losinách (*Jan Dyetye residens in Lossynach*) ve Sborovicích (*Sborowicz*) pět lánů, dva hostince a jeden dvůr.³⁵⁵ Stejného roku získává také od syna Beneše ze Šumvaldu na vsi Rohlí šest lánů a na vsi Studénce (*Studencze*) tři lány.³⁵⁶ Poslední majetkovou změnu vidíme v hned následujícím záznamu, kdy Anna slučuje svůj majetek se syny Hynkem a Bohušem. Týká se to hlavně držeb ve Sborovicích, Rohlí a Studénce.³⁵⁷

Po ní se do popředí dostávají její děti, zvláště tedy Hynek a Bohuš II. Roku 1412 jim Jan Dítě stejně jako jejich matce poskytl držby ve Sborovicích, konkrétně deset lánů, dva hostince pět polí.³⁵⁸ Aktivní je také jejich bratr Beneš, který prodává Elišce z Mosteckého (*Elscze de Mosteczneho*) a jejím chlapcům ve vsi Olešné šest lánů, čtyři pole a polovinu hostince.³⁵⁹ Poté Beneš spolu s Hynkem prodali Kunce ze Zvole 7 lánů v Kostelci (*Kostelec*).³⁶⁰ Znovu sám Beneš prodává Beneši z Chudobína (*Benessio de Chudobin*) dvůr v Drahanovicích i s polnostmi.³⁶¹ Jako červená nit se záznamy vinou odpory proti Lackovi z Kravař, týkající se Tršic. Není tomu jinak i roku 1412, kdy tento odpor činí nejprve Hynek³⁶² a poté i Bohuš.³⁶³ Nechybí ani vyrovnání s Vítkem z Lučan, kdy mu Beneš prodává dvůr v Drahanovicích, s mlýnem, polí, loukami, lesy, řekami,

³⁵² ZDO VII, s 288, č. 774.

³⁵³ ZDO VII, s. 288, č. 785.

³⁵⁴ ZDO VII, s. 288, č. 788.

³⁵⁵ ZDO VIII, s. 206, č. 51.

³⁵⁶ ZDO VIII, s. 301, č. 117.

³⁵⁷ ZDO VIII, s. 301, č. 118.

³⁵⁸ ZDO VIII, s. 296, č. 52.

³⁵⁹ ZDO VIII, s. 301, č. 119.

³⁶⁰ ZDO VIII, s. 301, č. 122.

³⁶¹ ZDO VIII, s. 301–302, č. 133.

³⁶² ZDO VIII, s 306, č. 213.

³⁶³ ZDO VIII, s. 313, č. 326.

rybníky a vším co k tomu náleží.³⁶⁴ Pak spolu s Hynkem prodávají Velislavovi řečenému Vlasák ze Stříteže (*Welislao dicto Wlassak de Strzyetetz*) a Hankovi (*Hankoni*), knězi ze Stříteže, na vsi Újezd (*Vgezdz*) nedaleko Mohelnice (*Mohelnycz*) 8 lánů a 2 pole s veškerým příslušenstvím.³⁶⁵

Hynek spolu s Bohušem vystupují také roku 1415. Tentokrát však majetek nabývají. Napřed od Všebora z Dubčan (*Wsseborius de Dubczan*) získávají na vsi Troubky (*Trubek*) tři alodní dvory, osm lánů, čtyři hostince, šest polí, mlýn s polnostmi k němu náležícími, dva lesy s polnostmi zušlechtěnými i nezušlechtěnými, potoky, loukami, a také na vsi Těšany (*Tyessan*) tři lány, dva hostince, pět polí, polovinu mlýna s lidmi k němu náležícími, pastviny a vše co k tomu náleží.³⁶⁶ Dále získávají od Dětricha ze Špránku (*Theodricus de Spranek*) a Markéty z Melic (*Margaretha de Melicz*) ve Zborovicích (*Zborowicz*) tři lány, tavernu a jedno pole, 5 hřiven ročního výnosu a lidi k tomu náležící.³⁶⁷ Od Onše ze Sárova (*Onsso de Sarow*) získávají na Hotmanově Lhotě (*Hotmanowe Lhota*) alodiální dvůr, s polí a lesy, loukami, rybníky a ovocnými sady.³⁶⁸ A také od Smila a Vojtěcha z Melic (*Smylo et Woytyechius fratres de Melicz*) ve Sborovicích deset lánů, pět polí, dva hostince a také 10, 8 a 45 hřiven grošů ročních výnosů.³⁶⁹ Toho samého roku vystupuje také bratr Beneš, který Janovi z Římic (*Johanni de Rzymycz*) na vsi Sudkov intabuluje deset hřiven grošů ročního výnosu.³⁷⁰ Dovídáme se také o Benešově manželce, když jí zapisuje na Šumvaldu 40 hřiven grošů ročního výnosu, na Sudkově 6 hřiven ročního výnosu a v Šumvaldě na alodiálním dvoře 55 hřiven grošů.³⁷¹

Jak již bylo zmíněno, spojují Hynek a Bohuš se strýcem Janem roku 1417 své majetky i s hradem Brníčko.³⁷²

³⁶⁴ ZDO VIII, s. 306, č. 218.

³⁶⁵ ZDO VIII, s. 308, č. 254.

³⁶⁶ ZDO VIII, s. 316, č. 378.

³⁶⁷ ZDO VIII, s. 318, č. 408.

³⁶⁸ ZDO VIII, s. 318, č. 409.

³⁶⁹ ZDO VIII, s. 323, č. 508.

³⁷⁰ ZDO VIII, s. 318, č. 423.

³⁷¹ ZDO VIII, s. 507, č. 323.

³⁷² ZDO IX, s. 336, č. 87.

Spolu vystupují také roku 1418, kdy sjednocují vzájemně své majetky.³⁷³ K tomuto roku máme zmínku i o činnosti v majetkové sféře sester Elišky a Anny, kdy své právo na Malenovice i s tvrzí převádí na svého bratra Hynka.³⁷⁴

Vidíme tedy, že Bohuš pocházející z pěti bratrů nežil příliš dlouho. Naposled je o něm možné číst k roku 1403, kdy je jeho jméno v seznamu leníků olomouckého biskupa, jimž zřejmě před svou smrtí byl. Velkou historickou roli hrají ale jeho děti, které měl s manželkou Annou. Po jeho smrti se jich ujímají jeho bratři Jan a Adam. Ze sedmi dětí byli nejaktivnější Hynek a Bohuš II. a v těsném závěsu za nimi i jejich bratr Beneš. Po jejich osamostatnění z četných deskových záznamů vyplývá jejich častá majetková výměna, avšak vždy se jedná, ač to dlouhým vyjmenováním všech jednotlivin nevypadá, o nevelké celky. Příznačný je také spor s rodem pánů z Kravař o ves Tršice, který je řešen i v přítomnosti markraběte Jošta. Na tomto místě však výklad o šumvaldské větvi přeruším.

³⁷³ ZDO IX, s. 346, č. 231 et 232.

³⁷⁴ ZDO IX, s. 346, č. 228.

8 Větev ze Žerotína

Od roku 1355 se samostatně odděluje žerotínská větev, ze které vede přímá linie až k Žerotínům novověkého období. Střediskem se jí stává i v dnešní době nepříliš rozlehlá ves nedaleko města Uničov. Není to však jediné dělení. V průběhu historie dochází ještě k četným dalším, které tato práce ale už nepopisuje. Konečně pak roku 1480 dochází k povýšení jedné z těchto větví do panského stavu.

8.1 Markéta ze Žerotína a její děti

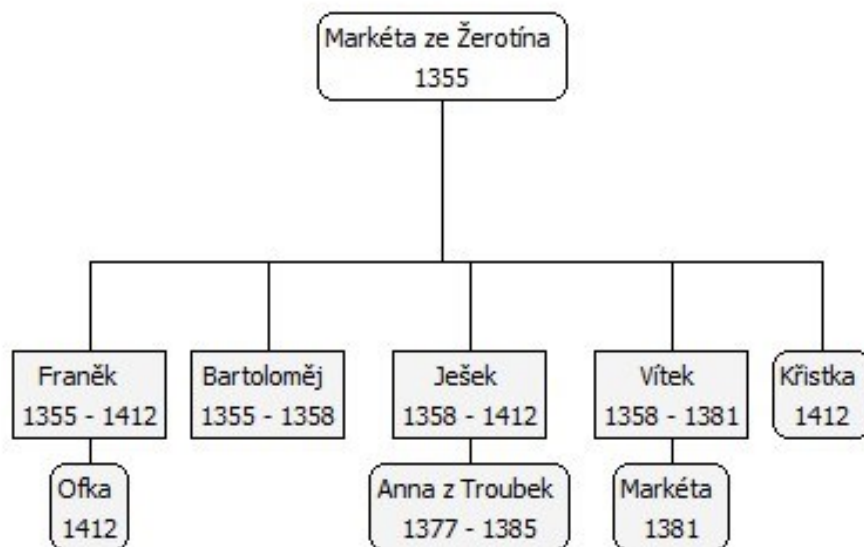
Odhlédneme-li tedy od líčení historie pánů ze Šumvaldu zpět v čase k zástupcům se sídlem na Žerotíně, vidíme, že nejvýrazněji se prosazuje Markéta ze Žerotína a zejména její děti. Na záznamu z roku 1355 vidíme vedle Markéty ze Žerotína (*Margaretha de Syroczin*) i její syny Fraňka (*Frankoni*) a Bartoloměje (*Bartholomeo*), kterým intabuluje 150 hřiven grošů.³⁷⁵

Z dalšího zápisu z roku 1358 může číst o všech pěti bratrech pohromadě. Mikuláš ze Šumvaldu totiž prodává svou část, kterou drží v pozůstalosti svého otce, bratrům Fraňkovi, Bartoloměji, Ješkovi (*Jesconi*) a Vítkovi (*Vitconi*) ze Žerotína.³⁷⁶ Toho samého roku je do rukou Fraňka ze Žerotína vloženo věno Anky (*Ancze*) od jejího manžela Jeníčka ze Špránku (*Jenczo de Spranek*).³⁷⁷

³⁷⁵ ZDO I, s. 19, č. 369.

³⁷⁶ ZDO I, s. 29, č. 589.

³⁷⁷ ZDO I, s. 27, č. 542.

Obrázek 19 Markéta ze Žerotína a její děti³⁷⁸

Nejčastěji se v deskových záznamech a listinách objevuje Ješek. Roku 1368 mu a Vítkovi do rukou svěruje Přibík z Prostajna (*Przibico de Prostayn*) věno své manželky Elišky (*Elscze*) na Rostání (*Rostanie*) v hodnotě sto hřiven.³⁷⁹ Roku 1377 se dovídáme o Ješkově manželce Anně z Troubek (*Anna de Trubec*), která Ješkovi zapisuje práva na vesnice Troubky, Zdislavice (*Sdislanicz*) a Česany (*Cziesanj*) v částce 155 hřiven.³⁸⁰ Ješek ji na oplátku, jak je vidět hned v dalším záznamu, na své části Žerotína zapisuje stejnou částku.³⁸¹ V roce 1379 pak Ješek s Vítkem spojují své majetky.³⁸² K roku 1380 se nám dochovala také listina, ve které Ješek potvrzuje věnování daru Pavlíka z Eulenburgu odjinud ze Sovince (*Pawlico de Ewlnburg alias de Zobinecz*) pro klášter svatého Jakuba v Olomouci.³⁸³ V roce 1381 pak Vítek ze Žerotína zapsal své manželce Markétě (*Margarethe*) na Žerotínu dvakrát 55 hřiven, které svěruje do rukou Petra ze Cvilína a Petra z Telmy (*Petri de Czwilin et Petri de Telma*).³⁸⁴ K tomu samému roku máme ještě listinu, ve které vystupují společně Ješek a Mikuláš ze Šumvaldu

³⁷⁸ Vytvořeno pomocí programu Ancestry, archiv Jirí Kamler.

³⁷⁹ ZDO I, s. 55, č. 1115.

³⁸⁰ ZDO III, s. 109, č. 353.

³⁸¹ ZDO III, s. 109, č. 354.

³⁸² ZDO III, s. 118, č. 512.

³⁸³ CDM XI, s. 158–159, č. 173.

³⁸⁴ ZDO IV, s. 126, č. 31.

a Ješek a Vítek ze Žerotína znovu ve spojitosti s Pavlíkem z Eulenburgu.³⁸⁵ Tentokrát mu dosvědčují, že svěřil olomouckému kostelu 3 hřivny na vsi Paseka.

K roku 1385 pak Ješek se svou manželkou sloučil svůj majetek v Troubkách, Zdislavicích a Čestlíně.³⁸⁶ O rok později Ješek s Vítkem sjednotil svůj nynější a budoucí majetek.³⁸⁷ To samé činí i v roce 1391, vyjímá však ze společné držby to co dal své manželce Anně.³⁸⁸ Další sjednocení přichází i roku 1392, tentokrát však s Ješkem sjednocuje svůj majetek Jindřich ze Šumvaldu.³⁸⁹

Poté nastává odmlka, která končí až roku 1406. V tomto roce však čteme pouze o Ješkovi. Napřed je tomu tak v české listině Lacka z Kravař, který prodává Maršíkovi z Radověšic Šternberský dům v Olomouci, jež držel věnováním od své manželky Anny.³⁹⁰ Poté figuruje také ve dvou deskových záznamech, v obou ve spojitosti s Všeborem a Janem z Dubčan (*Wssebor et Johannes de Dubczan*). V dřívějším záznamu se s nimi Ješek sjednocuje na majetku, který má v Troubkách, Tišíně a Drslavicích (*Dyslawicz*).³⁹¹ V pozdějším záznamu slučují svoje majetky ještě i s Ulrikem ze Lhoty (*Vlricum de Lhota*), Čěnkem z Vicměřic (*Wyczmerzicz*) a Janem z Římic.³⁹² Jedná se o majetek na vsích Dubčany (*Dubczenych*), Vičměřice, Senice (*Senycz*), Vilémov (*Wylemow*), Dorumpach, Měrotín, Hradečná, Páteřín (*Paterzyn*) a Savín (*Sawynye*). V témže roce je ještě přítomen majetkovému jednání mezi Všeborem z Dubčan a Václavem ze Zvole (*Wenceslao de Zwole*).³⁹³

O Ješkovi můžeme číst také k roku 1412, kdy se Všeborem z Dubčan sjednocuje svůj majetek na Žerotíně.³⁹⁴ Dovídáme se také o sestře všech pěti bratrů Křistce, i když je uvedena pouze v souvislosti s Ješkem. Dává mu totiž vše co má v Žerotíně.³⁹⁵ Zřejmě byl tedy hlavním správcem majetku v Žerotíně a stál

³⁸⁵ CDM XI, s. 188–189, č. 210.

³⁸⁶ ZDO IV, s. 160, č. 721.

³⁸⁷ ZDO IV, s. 163, č. 762.

³⁸⁸ ZDO V, s. 189, č. 266.

³⁸⁹ ZDO V, s. 203, č. 466.

³⁹⁰ CDM XIII, s. 485–486, č. 446.

³⁹¹ ZDO VII, s. 245, č. 102.

³⁹² ZDO VII, s. 248, č. 141.

³⁹³ ZDO VII, s. 279, č. 650.

³⁹⁴ ZDO VIII, s. 298, č. 68.

³⁹⁵ ZDO VIII, s. 311, č. 304.

v popředí před svými bratry. Ješek tento majetek, který dostal od sestry, hned sjednocuje se Všeborem z Dubčan.

V roce 1412 máme ojedinělou zmínku o Fraňkovi a dovídáme se také o jeho ženě Ofce (*Offcze*), které na Žerotíně zapisuje tři lány a také 5 hřiven ročního výnosu.³⁹⁶

Pro předchůdce rodu Žerotínů je typický velký počet potomků. Nejinak je tomu i u Markéty ze Žerotína, jejíž manžel není znám. Spolu s ním měla hned šest dětí, z toho pět synů. Na rozdíl od jiných zástupců rodu s mnoha sourozenci, se Markétini synové dokázali domoci značných statků. I když například u Bartoloměje známe pouze tři roky jeho života. U něj jako u jediného, nemáme ani zmínku o jeho manželce. U ostatních bratrů je známe jménem a u Ješkovi manželky dokonce víme, že pocházela z Troubek, což svědčí o sňatkové politice, která se orientovala na vyvážené svazky uvnitř vlastní společenské vrstvy. Absentuje zde jakákoliv zmínka o vztahu k panovníkovi, nebo duchovním osobám. Zato styk s jinými šlechtici převažuje. Na otázku o podobě pečetí, není možné odpovědět, neboť zmínky o Markétě, její dceři, synech a jejich manželkách pochází výhradně ze zemských desek, u kterých se pečetě nepoužívaly.

8.2 Bušek ze Žerotína

O Buškovi ze Žerotína máme jen jedinou zmínku. A to v brněnských zemských deskách k roku 1385, kdy mu do rukou svěřuje Jaroslav ze Šternberka (*Jaroslavus de Sternberg*) věno jeho manželky Kateřiny (*Katherine*).³⁹⁷

8.3 Bernard a Petr ze Žerotína

K rodu Žerotínů také bezesporu patří bratři Bernard a Petr (*Bernardus et Petrus*), kteří se prosazují hlavně po husitských válkách, kdy dávají základ dalším větvím rodu, z nichž ta Bernardova dosáhne roku 1480 šlechtického titulu.³⁹⁸

Před vypuknutím husitských válek však o nich máme v zemských deskách dva záznamy. V prvním z roku 1418 sjednocují spolu svůj majetek, který mají na Žerotíně.³⁹⁹ Ve druhém záznamu z roku 1418 se dovídáme o Bernardově manželce Dorotě (*Dorothee*), které Bernard na Žerotíně zapisuje tři lány a

³⁹⁶ ZDO VIII, s. 307, č. 230.

³⁹⁷ ZDB VII, s. 40, č. 5.

³⁹⁸ LAPÁČEK, Jiří, *Po stopách Žerotínů*, s. 15.

³⁹⁹ ZDO IX, s. 343, č. 192.

polovinu čtvrtlánu a také 80 a 60 grošů, které na sebe bere Ješek z Chudichromě (*Jessco de Chrudiechrom*) Dorotin otec.⁴⁰⁰

Hlavního významu však nabývají bratři až v pozdější době, kterou tato práce nepostihuje.

Na tomto místě totiž končím svůj výklad, i když samozřejmě historie rodu Žerotínů a také rytířů ze Šumvaldu pokračuje i nadále. Každá další zmínka s nimi spojená pochází však z období husitských válek, popřípadě období následujících. Samotné husitské války jsou však výraznou změnou a velkým předělem, na který už se tato práce nevztahuje a za který nejde.

⁴⁰⁰ ZDO X, s. 352, č. 305.

Závěr

V této práci se podařilo popsat na základě více než 200 listin či deskových záznamů něco málo přes 60 předchůdců a členů rodu Žerotínů. Věnuje se jak mýtickému původu rodu, tak zvláště tomu faktickému. Od rozlišení prvních zcela nepochybných zástupců, kteří se objevují již na přelomu 12. a 13. století, je patrná příslušnost k okruhu Přemysla Otakara I.

Jedním z cílů práce bylo také zkoumat zapojení se zástupců první známé generace rodu Bludoviců Bluda I. a Přebora, do správy Moravy. Je tak možné říci, že Blud zastával úřad přerovského kastelána a Přebor nejprve břevlanského a poté olomouckého sudího. Hned první generace dosáhla též svobodné držby majetku, a stává se tak ze šlechty beneficiární, šlechtou dědičnou. Zisk panství okolo později vybudované vsi Bludov, byl dosažen díky kolonizaci, která v této době probíhala.

Na první generaci navazuje druhá, jež přebírá její pozice, a hlouběji se zapojuje do správy Moravy, ať už na straně českého krále, či moravského markraběte. Opanuje znovu úřady přerovského kastelána, olomouckého sudího, a k tomu ještě i úřad podkomořího. Je patrné její zakotvení v prostoru Moravy a také na rodové državě v Bludově, kdy dochází i ke stavbě hradu. Díky svobodnému alodu se Bludovicové vymaňují ze závislosti na osobě Přemysla Otakara I. a mohou se tak uplatnit v blízkosti jeho nástupců či dalších správců země, ale hlavně v okruhu Přemysla, moravského markraběte.

Po první třetině 13. století dochází ke štěpení do dvou větví. Jičínská větev postupem času nabývá na síle i majetku. Získává hrad Starý Jičín, a dá se hovořit i o založení města Nový Jičín. Šumvaldská větev se vynořuje z mlčenlivosti pramenů po polovině 13. století, a není jasně ukotvena ke kořenům rodu. Po zbytek 13. století ji reprezentuje pouze jeden zástupce a to Oneš z Čistého Slemene, který buduje své sídlo na dnešním Šumvaldě. Zakládá zde tvrz, kostel, který představuje první církevní fundaci rodu, a mohl sloužit i jako rodinné pohřebiště a místo rodové paměti. Obecně pro

obě větve platí, že se jejich zástupci nespokojili pouze se svědečnými řadami v listinách, ale přistoupili i k vydávání vlastních listin. Díky nim můžeme u jičínské větve vidět držbu vesnic Pňovice a Žerotín, které se do historie rodu zapsaly tučným písmem. Dalším společným prvkem je ztráta jejich postavení po změně vládnoucí dynastie, kdy skvěle etablovaný moravský rod ztrácí své pozice a úřady. V případě jičínské větve to končí i jejím vymřením. Šumvaldská větev pokračuje dál a přebírá držbu Žerotína a nadále posiluje v otázce vlastnictví Šumvaldu a přilehlého panství, o kterém se dovídáme až po polovině 14. století. Je to dáno díky výskytu nového typu pramene a to zemských desek. Z nich se dá rekonstruovat ne jen rodové sídlo ale i další majetky k němu náležející.

Od poloviny 14. století také dochází k velkému navýšení zástupců rodu. S postupem času se také začínají vydělovat další rodové větve, ukotvené na jednotlivých sídlech, Šumvaldě a Žerotíně. Z počátku k tomu dochází pozvolna, ale jak jde čas kupředu, je to čím dál tím více zřetelnější. V této době také dochází k uzavírání nižší a vyšší šlechty a hranice mezi nimi už není tak prostupná. Páni ze Žerotína a ze Šumvaldu tak po slibném počátečním období strnuli na pozicích nižší šlechty.

Z toho vyplývá i sňatková politika, která se dá díky zemským deskám sledovat. U žen, jež se staly manželkami jednotlivých zástupců rodu, a víme odkud pocházely, nebo k jakému rodu patřily, vidíme, že se jedná o příslušnice nižší šlechty.

S tímto zakotvením v řadách nižší šlechty také souvisí absence držby nějakého úřadu, která je pouze výjimečná. S úbytkem styků s českým panovníkem, potažmo moravským markrabětem přibývá styků se šlechtou. Kontakt probíhal například se Šternberky, pány z Kravař a v případě Bohuše ze Šumvaldu vidíme, že stál i na straně Jindřicha z Lipé při jeho sporu s králem Václavem IV. Obecně ale převažují styky s ostatními nižšími šlechtici. Co se týče spojení s představiteli duchovní správy, tak to se výrazně nemění po celou sledovanou dobu, kdy je spojitost s duchovními osobami spíše v menším rozsahu. Výjimku tvoří počátek 15.

století, kdy se někteří zástupci rodu stávají leníky olomouckého biskupa, díky čemuž drží i tvrz ve Štolbachu.

Dalším sledovaným aspektem byla i vlastní reprezentace rodu. Z tohoto hlediska je možné učinit jen omezené závěry, neboť pro tuto dobu není reprezentace natolik rozvinutá. Je však možné sledovat určité základy dvorů jednotlivých příslušníků rodu, nebo lépe řečeno osob jim sloužících. Je to opravdu jen pár výjimek, které reprezentuje například, služka nebo správce lesa, kdy často neznáme ani jejich jména. Žádný erb rodu se nám ze sledovaného období nezachoval. Jeho podoba se však dá vyčíst z pečeti, přivěšených k listinám. Na nich je patrná podobnost s novověkým erbem Žerotínů. Jinak je tomu ale u jičínské větve, která má ve znaku dvě krokve nad sebou.

Zajímavá je také otázka jazyka, kterým jednotliví zástupci rodu mluvili, nebo psali. V případě listin nebo deskových záznamů se jedná o latinu, kterou zřejmě museli ovládat ti, kteří drželi nějaký úřad, nebo vydávali listiny. Ojediněle se ve spojitosti s předchůdci rodu Žerotínů, a spíše pro období od pol. 14. století objevují i české a německé písemnosti. Vždy je však vydal někdo jiný než Žerotínové. Napovědět by nám tedy mohly alespoň názvy míst s rodem spojených. Ta nesou vesměs názvy slovanského původu. I když třeba v případě komořího Onše lze sledovat kolísání jeho titulatury mezi Šumvaldem (Schonwald), Čistým Slemenem, nebo latinským označením *Pulchra silva*.

V otázce náboženství je pro starší období nesmyslem mluvit o jiné variantě než katolictví, avšak se začátkem působení Jana Husa na počátku 15. století, mohlo dojít k příklonu k utrakvismu. To je však patrné až z pozdější doby, které se tato práce nevěnuje.

Obecně jsem se v této práci zaměřil na sbírání materiálu a snažil jsem se postihnout všechny prameny, vztahující se k počátkům rodu Žerotínů. Vytěženy byly všechny listiny z českého a moravského diplomatáře a také záznamy moravských zemských desek, vztahující se k rodu do období husitských válek. Je ale jisté, že některé informace se mohou nacházet i v jiných pramenech, například v regestech

diplomatických listin. Toto je tedy prostor pro rozšíření práce. Dalším směrem, kam by se práce mohla rozšířit, je zařazení rodu do širších souvislostí politických, kulturní a sociálních dějin. Zajímavým exkurzem by také byl výzkum rodů, se kterými přišli předchůdci Žerotínů do styku. Přirozeně lze pak v práci pokračovat studiem dále v čase od prvních střetů husitských válek.

Cíl práce, popsat dějiny moravské větve Žerotínů v období, které nebylo doposud nikým zvláště podrobně zpracováno, byl tedy naplněn. Předkládaná bakalářská práce se tak může stát východiskem pro další studium historie rodu Žerotínů, či při hledání specifických informací o moravské šlechtě.

9 Seznam použitých pramenů a literatury:

Prameny

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae II, ed. BOČEK, Antonín, Olomouc, 1839.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae III, ed. BOČEK, Antonín, Olomouc, 1841.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae IV, ed. BOČEK, Antonín, Olomouc, 1845.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae V, ed. CHYTIL, Josef, Brno, 1850.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VI, ed. CHYTIL, Josef, Brno, 1854.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII, ed. CHYTIL, Josef, Brno, 1858.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VIII, ed. BRANDL, Vincenz, Brno, 1874.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae IX, ed. BRANDL, Vincenz, Brno, 1875.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae X, ed. BRANDL, Vincenz, Brno, 1878.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XI, ed. BRANDL, Vincenz, Brno, 1885.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XII, ed. BRANDL, Vincenz, Brno, 1890.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XIII, ed. BRANDL, Vincenz, Brno, 1897.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XIV, ed. BRETHERL, Berthold, Brno, 1908.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XV, ed. BRETHERL, Berthold, Brno, 1903.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I, ed. FRIEDRICH, Gustav, Praha, 1904–1907.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II, ed. FRIEDRICH, Gustav, Praha, 1912.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/1, ed. FRIEDRICH, Gustav, Praha, 1942.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/2, edd. FRIEDRICH, Gustav et KRISTEN, Zdeněk, Praha, 1962.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/3, ed. BISTRICKÝ, Jan, Praha, 2000.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/4, ed. BISTRICKÝ, Jan, Praha, 2002

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV/1, edd. DUŠKOVÁ, Sáša et ŠEBÁNEK, Jindřich, Praha, 1962.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV/2, edd. DUŠKOVÁ, Sáša et ŠEBÁNEK, Jindřich, Praha, 1965.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1, edd. DUŠKOVÁ, Sáša et ŠEBÁNEK, Jindřich, Praha, 1974.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2, edd. DUŠKOVÁ, Sáša et ŠEBÁNEK, Jindřich, Praha, 1981.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/3, edd. DUŠKOVÁ, Sáša et ŠEBÁNEK, Jindřich, Praha, 1982.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/4, edd. DUŠKOVÁ, Sáša et VAŠKŮ, Vladimír, Praha, 1993.

ČERNÝ, František, *Ukazatel jmen k latinským zemským deskám brněnským a olomouckým*, Brno: Historická komise při Matici moravské, 1914.

Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348–1466): Brünner Cuda, edd. DEMUTH, Karl et CHLUMECKÝ, Petr et CHYTIL, Josef et WOLFSKRON, Adolf, Brno, 1856.

Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348–1466): Olmützer Cuda, edd. DEMUTH, Karl et CHLUMECKÝ, Petr et CHYTIL, Josef et WOLFSKRON, Adolf, Brno: 1856.

DUŠKOVÁ, Sáša, ŠEBÁNEK, Jindřich, *Kritický komentář k Moravskému diplomatáři: zpracování látky z III. Svazku Bočkova moravského kodexu*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1952.

PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*, Faksimilie prvního vydání v olomoucké tiskárně dědiců Milichtallerových roku 1593, Ostrava: Genealogická agentura, 1993.

Literatura

AUGUSTINKOVÁ, Lucie et KNÁPEK, Aleš, et MARTINEC, Petr, *Hrad Starý Jičín*, Opava: ŠMÍRA PRINT, 2014.

BALÍK, Stanislav, *Pozdvihni se duše z prachu: příběh bludovské farnosti sv. Jiří*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013.

BALOUN, Antonín, *Bitva u Mühldorfu a její odraz (nejen) v rytířské literatuře*. Diplomová práce, Praha: Ústav českých dějin, 2010.

BŘEZINA, Jan, *Paměti obce Bludova*, Vyškov: tiskárna Františka Obziny, 1927.

BŘEZINA, Vladimír, *Bludovská erbovní rychta*, In: Severní Morava, sv. 78, Šumperk: Vlastivědné muzeum v Šumperku, 1999, s. 33–44.

FIALA, Zdeněk (edd.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Severní Morava*, Praha: Svoboda, 1983.

HOSÁK, Ladislav, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II.*, Praha: Academia, 1980.

HOSÁK, Ladislav, *Příspěvky k starému rodopisu moravskému*, In: Časopis přátel starožitností v Praze, Praha: Společnost přátel starožitností československých v Praze, 1937, s. 125–130.

JIŘÍK, Karel, et alii, *Závět olomouckého biskupa Bruna z roku 1267*, Ostrava: Městský archiv, 1968.

JUROK, Jiří, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudality v českém státě ve 13. – první polovině 17. století*, Nový Jičín: J. Jurok, 2000.

KNOZ, Tomáš, *Karel starší ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha: Vyšehrad, 2008.

KNOZ, Tomáš, *Středověký původ moravské šlechty v Zrcadle Bartoloměje Paprockého*, In: Ad vitam et honorem Jaroslao Mezník, Brno: Matice moravská, 2003, s. 149–165.

LAPÁČEK, Jiří, *Po stopách Žerotínů*, Přerov: Statutární město Přerov, 2012.

LÍBAL, Dobroslav, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha: Unicornis, 2001.

JAN, Libor, *Vznik zemského soudu, a správa středověké Moravy*, Brno: Masarykova univerzita, 2000.

MARKOVÁ, Jarmila, *Kostel sv. Jiří v Bludově*, In: Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, Olomouc: Národní památkový ústav, 2005, s. 37–41.

MEZNÍK, Jaroslav, *Lucemburská Morava. 1310-1423*, Praha: NLN, 1999.

PINKAVA, Viktor, *Uničovský a Rýmařovský okres*, In: *Vlastivěda moravská*, Brno: Musejní spolek, 1922, s. 220.

TUREK, Adolf, *Hrad a panství Starý Jičín*, Opava: Muzeum Novojičínska, Zemský archiv v Opavě, 2. vydání, 2014.

VÍTEK, Tomáš, *Šumvald (okr. Olomouc), farní kostel sv. Mikuláše*, In: Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, Olomouc: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Olomouc, 2007, s. 91–104.

VOJKOVSKÝ, Rostislav, *Starý Jičín, Zřícenina hradu západně od Nového Jičína, Řada vlastivědných průvodů „Putujme po hradech a zámcích“*, Hukvaldy-Dobrá: Miroslav Bitter – PUTUJME, 2012.

10 Seznam obrázků v textu:

Obrázek 1 Erb rodu ze Žerotína	8
Obrázek 2 Titulní strana Zrcadla slavného markrabství moravského.....	IX
Obrázek 3 Mapa vsi Bludov z 19. století s vyznačením kostela sv. Jiří a hradu Bludov.....	XX
Obrázek 4 Pokus o hmotovou rekonstrukci hradu v polovině 15. století	XXII
Obrázek 5 Rodokmen první a druhé generace	XXIV
Obrázek 6 Rodokmen jičínské větve	XXX
Obrázek 7 Hrad Starý Jičín	XXXIV
Obrázek 8 Znak dochované na pečetích: 1. Heinrich z Hückeswagen, 2. Franco z Hückeswagen, 3. Blud IV. 4. Jindřich z Příbora.....	XXXVI
Obrázek 9 Pečeť Bluda IV.	XXXVII
Obrázek 10 Pečeť Onše ze Šumvaldu	XLII
Obrázek 11 Oneš z Čistého Slemene a synové	XLVII
Obrázek 12 Pečeť Fraňka ze Sukolomi z listiny z roku 1318.....	XLVII
Obrázek 13 Grafické překreslení Fraňkovi pečeti	XLVIII
Obrázek 14 Bratři Dětoch, Oneš, Viktor a Sbor s potomky	LIII
Obrázek 15 Drslav ze Šumvaldu a jeho rodina.....	LVII
Obrázek 16 Beneš ze Šumvaldu s manželkou a bratrem	LIX
Obrázek 17 Bratři Mikuláš, Jindřich, Jan, Bohuš a Adam s manželkami a dětmi	LXII
Obrázek 18 Bohuš ze Šumvaldu a jeho rodina	LXXI
Obrázek 19 Markéta ze Žerotína a její děti.....	LXXVI

11 Seznam zkratek:

CDM	Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae
CDB	Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae
CMS	Centrum medievistických studií
ZDB	Zemské desky Brno
ZDO	Zemské desky Olomouc